

Електропривреда

Лист Електропривреде Црне Горе АД Никшић

ГОДИНА: XXIX

БРОЈ 308

НИКШИЋ

ЈУН - ЈУЛ 2007.

ISSN 1800-5136

**Одбор директора
ЕПЦГ - четири зависна друштва?**

**Проф. др Милинко Шарановић
Реализација ХЕ потенцијала
треба да буде "локомотива"
укупног развоја Црне Горе**

УВОДНИК

ЦИЈЕНЕ, РАЗВОЈ, РЕСТРУКТУРИРАЊЕ

У вијек пред завршетак Листа долазе ми „под перо“ многе теме тражећи да уђу у апостроф уводника с образложењем да су највише заокупљале пажњу колектива и његовог руководства у периоду између изласка два броја наше публикације.

Будући да је Електропривреда као национална компанија, усазмјери са државом, велико и егзистенцијално важно привредно друштво, ни један мјесец, посебно у овом транзиционом периоду, не може проћи а да њене активности и повећана интересовања, поред редовних дјелатности, не испуне неки нови, крупни садржаји који траже и покрећу, такође, нову, стваралачку енергију. Најчешће се по једна тема својим значајем и величином сама издвоји из многих, редовних, такође важних активности и тако постаје доминантна не само у Предузећу, већ и у најширој јавности. Тада ни посао уводничара није тежак. Али шта кад је таквих тема више? Како их „вредновати“ и коју ставити у „наслов“ Листа. А догађа се да се догађаји згусну и својом важности испуне занимање свих, и то до мјере највиших приоритета. Управо је такав случај био и у овом периоду. Читаоци ће то лако уочити и по садржају овог броја.

Цијене ел. енергије јесу биле и до сада увијек актуелна и често помињана тема, и то, од стране ЕПЦГ, у свим периодима између два повећања, а од стране јавности, након повећања. Међутим, оне никако да достигну ниво неопходан за позитивно пословање Друштва. Овога пута то је било нешто јаче. Толико јако да је са највиших нивоа ЕПЦГ поручивано Регулаторној агенцији која их у новије вријеме, и први пут, одређује, да ће имати посла са судом, па и Уставним. И имаће, а да ли ће Ју-

стиција бити на нашој страни, тек ћемо видјети. Куриозитет реаговања, овога пута је, међутим, у томе што се „бунила“ Електропривреда а не јавност која је иначе увијек бурно реаговала на свако повећање цијена струје, ма колико оно било.

Што се развоја тиче, ријеч је о доношењу дугорочног плана - Стратегије. Овај, за цијело Друштво, а тиме и за Електропривреду, изузетно важан документ, у дужем периоду изазива велику пажњу јавности, а нарочито стручњака – енергетичара који су цијело вријеме, током јавне расправе нарочито, имали, а и даље имају „посла“ са еколозима по којима испада да не треба ништа градити, већ живјети од нетакнуте „дивље љепоте“, како нас често виде странци који таква опредјељења својом подршком увелико подгрђавају. Ипак, овај документ је утврдио приоритете градње. Ваљда ће сада Држава, након 25 година од пуштања у погон посљедњег производног објекта у погон (ТЕ Пљевља), коначно донијети одлуку о градњи макар једне нове електране.

Посљедњи у низу најважнијих догађаја периода који помињемо је опредјељење Одбора директора за опцију и модел будуће организације ЕПЦГ као холдинг са четири зависна друштва, што се, у функцији даљег реструктурирања, односно потпуног правног раздвајања, чини оптималним рјешењем и трасираним путем за суштинске реформе.

Ж. Тетковић

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
ЦРНЕ ГОРЕ

Предсједник Одбора
директора
Др Радомир Миловић
Извршни директор
Срђан Ковачевић

ЦЕНТАР ЗА ОДНОСЕ
СА ЈАВНОШЋУ
Руководилац и главни
и одговорни уредник
Жарко Ђетковић

Редакцијски одбор:
Гојко Кнежевић,
предсједник
Зоран Ђукановић,
Мирко Килибарда,
Жарко Ђетковић,
Ана Грего и
Госпава Голубовић

Редакција:
Новинар - координатор
Биљана Митровић
Новинари:
Иван Зорић и
Бранка Симићевић

Технички уредник:
Бранко Милошевић

Компјутерска обрада:
Видоје Зековић

Адреса редакције:
Улица Вука Караџића 2
Никшић
Телефони:
083/204-130, 214-252
Факс:
083/214-252

E - mail: listepcg@cg.yu
Web site: www.epcg.cg.yu
Штампа: ОБОД - Цетиње
Тираж: 2200
Издавач: Електропривреда
Црне Горе А.Д. Никшић

ОДБОР ДИРЕКТОРА ЕПЦГ

ЕПЦГ - четири зависна друштва?

■ Према предложеном моделу правног раздвајања, ЕПЦГ би требало да и даље остане јединствено акционарско друштво, али по задржаним функцијама - холдинг компанија, са власништвом над цјелокупном имовином и акцијама

Одбор директора ЕПЦГ је током јула уз присуство већине чланова одржао двије сједнице, и то 11. и 23. у мјесецу. Објема је предсједвао **др Радомир Миловић**, предсједник овог органа.

На последњој су разматрани материјали: Савјетодавна подршка у реформи сектора енергетике - опције правног раздвајања ЕПЦГ, затим Предлог Консолидованог бизнис плана Друштва за 2007. годину и Инвестициони план развоја ЕПЦГ. На дневном реду био је и програм прославе Дана Друштва за 2007. годину са предлогом одлуке о додјели плакета и награда најбољим радницима и Предлог одлуке о котацији акција Електропривреде.

У вези реформе сектора енергетике, односно реструктурирања Електропривреде Црне Горе, на овој сједници је разматран материјал “Приказ опција правног раздвајања ЕПЦГ” који је, у склопу Савјетодавне подршке у реформи сектора енергетике урадио консултант IPA Energy и о коме су се, након презентације од стране **Ричарда Томијака**, вође тима IPA-е и **Бориса Бушковића**, директора Сектора за корпоративно планирање, изјаснили сви чланови Одбора директора и менаџмента ЕПЦГ. Након расправе Одбор је једногласно донио оцјене и закључке по овом материјалу, које у цјелости објављујемо.

За јединство система

Наиме, Одбор је оцијенио да је материјал “Савјетодавна подршка у реформи сектора енергетике - приказ опција правног раздвајања” свеобухватан, информативан и изузетно користан за доношење правилне одлуке о свим аспектима предстојећег правног раздвајања ЕПЦГ.

Одбор је даље закључио да у постојећим условима оптерећеним објективним друштвеним и системским проблемима, недостатком јасног одређења државе као већинског власника ЕПЦГ по питању њене приватизације и будуће организације, недовољним регулаторним приходом утврђеним од стране Регулаторне агенције, те још увијек необезбијењеним претпоставкама за потпуно правно раздвајање јединственог електро-енергетског система, не

би било добро, сада, у суштинским реструктуралним промјенама одређити се за потпуно примјену члана 22 Закона о привредним друштвима, и то, како са аспекта циљног рока - 1. јануар 2008. године, тако и крајњег резултата - раздвајања јединственог ЕЕС на најмање четири нова и потпуно независна субјекта.

Због тога Одбор сматра да је још увијек неопходно задржати одређено јединство електроенергетског система, који само као такав, на неки начин обједињен, макар неко вријеме, може одговорити својој основној обавези - поузданом обезбјеђењу црногорског конзума електричном енергијом.

Полазећи од изложених оцјена Одбор директора је закључио да је најбољи и у овом тренутку оптималан предложени модел 3, с тим да ЕПЦГ као матична компанија формира четири зависна друштва, како то налаже Закон о енергетици, а не три, како предлаже обрађивач материјала.

Према том моделу ЕПЦГ би, сходно чл. 64. Закона о привредним друштвима, формирала четири друштва са ограниченом одговорношћу, односно четири зависна друштва: Производњу, Пренос, Дистрибуцију и Снабдијевање, чији би улог чинила пренијета имовина и средства којима садашње функционалне цјелине обављају дјелове основне дјелатности, с тим што би ЕПЦГ, по задржаним функцијама била холдинг компанија и остала акционарско друштво са власништвом над цјелокупном имовином, односно капиталом и акцијама.

Зависна друштва би пословала самостално и обављала пренијете дјелове дјелатности садашње ЕПЦГ, али би претходно од Регулаторне агенције за енергетику прибавила за то одговарајуће лиценце. Њима би руководили извршни директори и, евентуално, одбори директора које би именовао оснивач - Холдинг компанија Електропривреда Црне Горе АД Никшић (услован назив).

ЕПЦГ, као матично друштво, не би се мијешала у текући “дневни рад и пословање” зависних друштава. Она би, поред власничке улоге, само координирала реализацију билансних и других планских докумената, сумирала резултате пословања зависних друштава и вршила њихово хоризонтално нивелисање на годишњем

ОДБОР ДИРЕКТОРА ЕПЦГ

нивоу, што свакако није у супротности са директивом ЕУ 2003./54/ЕС која за правно раздвајање не захтијева промјену својинских односа.

На овај начин извршило би се правно раздвајање и то истовремено са "отварањем тржишта" 1. јануара 2008. године, с тим што би се кроз холдинг обезбиједило нужно јединство система, сигурност снабдијевања и успјешног превазилажења свих текућих проблема из рада и пословања.

Изложени модел, закључио је Одбор директора, може бити и само прва фаза правног раздвајања, до обезбјеђења услова за нове реструктурарне промјене, зависно од процјене конкретних могућности и потреба за даљим раздвајањем зависних друштава и успостављањем нових, вертикалних и хоризонталних веза, уз смањење или повећање ингеренција и утицаја матичне компаније.

Одбор директора сматра да је на сличном становишту био и концепт правног раздвајања ЕПЦГ, који је још 1. новембра 2006. године утврдио овај орган, али који је на основу члана 14 Правила за раздвајање интегрисаног ел. енергетског субјекта ЕПЦГ био оптерећен обавезношћу примјене чл. 22 Закона о привредним друштвима. Но, како је Регулаторна агенција у каснијој комуникацији са Министарством за економски развој и ИРА Energy релативизовала обавезност примјене члана 22 Одбор сматра да су се и по том основу стекли услови за правно раздвајање примјеном члана 64 Закона о привредним друштвима, као и да ставове консултаната и Одбора директора по питању модела правног раздвајања потврђују и Измјене и допуне Закона о привредним друштвима које је у форми предлога утврдила Влада РЦГ, а које поново уведе појам холдинга и једночланог акционарског друштва, што може бити инетресантно и у случају реструктурирања ЕПЦГ.

Утврђен ребаланс консолидованог биланса 2007.

У наставку сједнице Одбор директора је прихватио ребаланс Консолидованог бизнис план Електропривреде Црне Горе за 2007. годину, према коме је планирана производња у износу од 2 милијарде 263 милиона киловат часова, од чега ће ХЕ Перућица произвести 876 милиона, ХЕ Пива 608 милиона, ТЕ Пљевља 859 милиона и мале ХЕ 20 милиона kWh.

Планиран је за 2007. годину увоз ел. енергије од милијарду 855 милиона киловат часова, од чега ће Електропривреда увести милијарду 126 милиона а КАП са-

мостално 729 милиона kWh.

Бруто конзум, према Плану, износи 4 милијарде 594 милиона kWh, а планирани губици у преносу 3,70 одсто. Планирана укупна потрошња директних потрошача из ЕПЦГ у 2007. години износи милијарду 214 милиона киловат часова, од чега КАП-а 1,2 милијарде, Жељезаре 186 милиона и Жељезнице 25 милиона kWh.

Планирана бруто потрошња у дистрибуцији је 2 милијарде 270 милиона kWh, од чега су планирани губици у износу од 21,10 одсто.

Усвојен је затим Инвестициони и план развоја ЕПЦГ, Програм прославе Дана Друштва и донесена одлука о додјели плакета и награда за најбоље раднике Друштва које ће бити уручене од стране представника менаџмента на свечаности поводом 19. августа, Дана Друштва, а која ће се ове године одржати у Никшићу, сједишту ЕПЦГ.

Због примједби да предлог одлуке о наградама није усаглашен са Синдикатом, против ове одлуке се изјаснио члан Одбора директора Слободан Кривокапић.

Одбор је овом приликом прихватио понуду NEX Montenegro berze и донио одлуку о котацији акција ЕПЦГ на званичној листи ове берзе на одређено вријеме од годину дана, почев од 24. 07. 2007. године, о чему ће уговор потписати извршни директор Друштва.

У оквиру текућих питања извршни директор ЕПЦГ је информисао чланове Одбора о тренутним актуелним проблемима у раду и пословању Електропривреде, везано за наплату потраживања за утрошену ел. енергију, ремонт ТЕ Пљевља и све чешће пожаре у Црној Гори.

Везано за наплату потраживања, Одбор је овластио предсједника овог органа, извршног директора, чланове Одбора Гојка Кнежевића и Војина Ђукановића, те директора ФЦ Снабдијевање Сретена Гојковића, да као представници Одбора директора и менаџмента у што краћем року договоре и предузму ефикасне мјере наплате испоручене ел. енергије значајнијим потрошачима - дужницима.

Касни испорука опреме за ТЕ

Прихваћена је и усмена информација директора ФЦ Производња о реализацији капиталног ремонта ТЕ Пљевља и, при том, констатовано да постоје одређени проблеми у испоруци дијела опреме за реконструкцију котловског постројења Термоелектране по утврђеној динамици, као и то да није извјесно да би се ти проблеми могли отклонити и у временски продуженом ремонту у трајању од 15 дана.

С тим у вези, Одбор је процијенио да, и уколико дође до неиспуњења обавеза испоручиоца ЗИОМАР - Подољск из Русије у уговореним роковима, то неће угрозити успјешност укупног ремонта, а неуграђена опрема пренијеће се у садржај наредног годишњег ремонта.

Ипак, Одбор директора је задужио директоре ФЦ Производња и ТЕ Пљевља да предузму све мјере да се ремонтни радови према утврђеној динамици обаве што квалитетније и у максимално могућем обиму, а у том циљу је одобрено продужење рада једном броју радника који су примљени на одређено вријеме.

Везано за учестале пожаре који су ових дана захватили већи дио Црне Горе, Одбор је констатово да они још нијесу угрожени преносну мрежу, али да је дистрибутивна мрежа угрожена на више мјеста.

На крају сједнице Одбор директора је и овом приликом прихватио један број захтјева о спонзорствима, међу којима и улогу генералног спонзора Ватерполо репрезентације Црне Горе у 2007. години са трошковима у износу од 100 хиљада еура.

Бројна проблематика

Дневни ред претходне јулске сједнице, односно 21. сједнице Одбора директора ЕПЦГ, која је одржана, као што смо навели, 11. у мјесецу, садржавао је укупно 14 тачака међу којима: **Актуелна ел. енергетска и финансијска ситуација, Медијско иступање представника ЕПЦГ у вези са одобреним приходом и утврђеним цијенама ел. енергије, Предлог правилника о коришћењу моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката, Предлог правилника о условима и начину спровођења обезбјеђења и пројекта техничке заштите у ЕПЦГ, Предлог правилника о посебним мјерилима за утврђивање радног доприноса запослених у ФЦ Снабдијевање, Предлог одлуке о измјени и допуни одлуке о садржини и изгледу печата и штампбиља ЕПЦГ, Предлог плана активности ФЦ Дистрибуција у другом полугођу 2007. године, те информације: о досадашњим активностима ЕПЦГ са СТАТКРАФТ-ом и NTE, о проблематици вјетроелектране на Илином Брду, о активностима на изградњи ДВ 400 кV Подгорица-Тирана, о активностима на реконструкцији ХЕ Пива и активностима на изградњи ТС 400/110 кV Рибаревине и ТС 110/10 кV Подгорица 5 као и активности Одбора директора на стабилизацији производње ел. енергије у електроенергетском**

ОДБОР ДИРЕКТОРА ЕПЦГ

комплексу ТЕП-РУП и на припреми правног раздвајања ЕПЦГ.

Након прихватања информације о актуелној ел. енергетској и финансијској ситуацији које су оцијенене изузетно сложеним, Одбор је констатујући да је производња црногорских електрана до 10. јула 2007. године остварена са 76,9 одсто од плана, док је укупна потрошња у првој половини године износила 93,6 одсто од планиране - закључио да је због овако неповољне ситуације у наредном периоду неопходно обезбиједити додатни увоз ел. енергије како би потрошачи били уредно снабђени.

Везано с тим, Одбор је оцијенио да овакву енергетску ситуацију усложњава потреба обезбјеђења значајних финансијских средстава за плаћање увезене енергије у износу од преко 32 милиона еура. Констатовано је да Електропривреда не може обезбиједити та финансијска средства, па је задужио Сектор за економске послове да припреми информацију о томе како то урадити и достави је на разматрање Одбору директора, Влади РЦГ и ресорном министарству.

У ту сврху овлашћени су предсједник Одбора и извршни директор да организују хитан састанак са представницима Владе око давања гаранције за обезбјеђење финансијских средстава за увоз ел. енергије у наредном периоду.

Због алармантности енергетске и финансијске ситуације договорено је да ово питање буде поново разматрано за најдаље десетак дана када информација Сектора за економске послове буде урађена.

Ремонт ТЕ - по предвиђеној динамици

Везано са сагледавањем ел. енергетске ситуације за наредни период, Одбор је констатовоао да се до тог тренутка капитални ремонт ТЕ Пљевља обавља предвиђеном динамиком упркос проблемима у допреми опреме из Русије и око неуговарања дијела потребне опреме, као што су пумпе, резервни дјелови, дјелови за багер станицу и др., па је у циљу превазилажења актуелних проблема задужен директор ФЦ Производња да предузме све расположиве мјере за благовремену испоруку опреме, а овлашћен је и да, након спроведеног преговарачког поступка за набвку неуговорене опреме, потпише одговарајуће уговоре.

Такође је задужен менаџмент друштва да са РУП-ом договори динамику испоруке угља којег на депонији нема, како би крајем августа, односно за почетак рада

ТЕ Пљевља депонија имала планираних 80 хиљада тона.

У склопу овог питања, конституисана су овлашћења и задужења за разрешавање пероблема плаћања ел. енергије од стране Жељезаре, односно од Владе око субвенционирања те компаније, као и за разрешење питања плаћања ел. енергије код одређених сеоских водовода на подручју Подгорице и Даниловगरада.

Низак степен реализација налога за искључење

Поводом извјештаја о потраживањима, закључно са стањем на 31. мај 2007. године, Одбор је, прихватајући извјештај, оцијенио да је посебан проблем у наплати потраживања у претходном периоду био низак степен реализације датих налога за искључење неуредних платиша, па је с тим у вези задужена ФЦ Снабдијевање да припреми прецизну информацију која ће се доставити државном тужиоцу, предсједнику Врховног суда и министру унутрашњих послова.

Донесен сет правилника

На овој сједници Одбор је донио Правилник о коришћењу моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката, Правилник о посебним мјерилима за утврђивање радног доприноса запослених у ФЦ Снабдијевање и Одлуку о измјени и допуни одлуке о садржини и изгледу печата и штамбиља ЕПЦГ, које објављујемо у овом броју листа као службени прилог. Такође је донесен и Правилник о условима и начину спровођења обезбјеђења и Пројекта техничке заштите у ЕПЦГ, који, наравно, не може бити објављен.

Прихваћен је овом приликом и План активности ФЦ Дистрибуција у другом полугођу 2007. године са којим је чланове Одбора упознао директор овог дијела предузећа. Једино се против овог документа, и то само у дијелу који говори о систематизацији, изјаснио Слободан Кривокапић.

Питања инвестиција из домена Сектора за развој и инжењеринг

У наставку сједнице Одбор директора је прихватио информације, везано за инвестиције и развој, са којима их је упознао директор Сектора за развој и инвестиције Никола Јаблан.

Према закључцима о овим питањима, ЕПЦГ ће наставити сарадњу са норвешким компанијама СТАТКРАФТ-ом и

НТЕ-ом, с тим што ће се на састанку извршног директора ЕПЦГ и директора ових норвешких фирми разјаснити њихове позиције у вези инвестиција у сектор енергетике Црне Горе и међусобних односа три стране. Затим, ЕПЦГ и Мезон треба да изврше монтажу вјетроелектране на Илином брду, а након утврђивања начина и трошкова монтаже, Сектор за развој и инжењеринг ће предложити даље активности како би Електропривреда и ресорно министарство утврдили начин и могућност изградње нове вјетроелектране и њен будући статус. Овлашћен је извршни директор да потпише уговор о изградњи ДВ 400 kV са „Далеководом“ – Загреб, као и посебни споразум са KfW банком и KESH-ом и споразум о даљем кредитирању са KESH-ом, док ће представници ЕПЦГ и Министарство за економски развој још једном размотрити сва питања, везано за доношење адекватних одлука око финансирања изградње далековода Подгорица-Тирана на територији Црне Горе, с обзиром на значајна отворена питања која су се јавила због недостатка финансијских средстава, а која се у овом тренутку не могу обезбиједити из регулаторног прихода и поврата на инвестиције.

У склопу ових питања која су везана за Сектор за развој и инжењеринг, Одбор је закључио и да ће поменути сектор окончати тендерски поступак са KfW банком за избор консултаната и отпочети са активностима на објављивању новог тендера, док је везано за изградњу ТС 400/110 kV Рибаревине и ТС 110/10 kV Подгорица 5 овлашћен извршни директор да са KfW-ом потпише споразум о кредитирању и финансирању и посебни споразум, након чега ће бити формулисан предлог одлуке о изградњи ових објеката.

На крају сједнице Одбор директора је заједно са представницима Министарства за економски развој, у присуству само чланова Одбора и представника тог министарства, размотрио ситуацију у ел. енергетском комплексу ТЕП-РУП и услове стабилизације производње ел. енергије у њему. На том дијелу сједнице Одбор је упознат и са припремама на правном раздвајању ЕПЦГ. Како смо накнадно информисани, том приликом је закључено да ће се Електропривреда писаним захтјевом обратити ресорном потпредсједнику Владе РЦГ за хитно организовање састанка на коме би се размотрили актуелни проблеми из рада и пословања Друштва.

И овог пута је одобрено десетак спонзорстава у укупном износу од око 80 хиљада еура.

Ж.Ћ.

Одбор директора о одобреном приходу и утврђеним цијенама енергије и шта то конкретно значи за пословање ЕПЦГ

Електропривреда Црне Горе је, у складу са законским прописима, доставила Регулаторној агенцији за енергетику захтјев за одобривање регулаторног прихода. Нето вриједност износила је 238.986.105 €, и важно је напоменути да ова величина није обухватила стопу поврата на инвестиције. На основу овог захтјева, по први пут након веома дугог периода, било би омогућено да ЕПЦГ покрије трошкове различитих категорија тарифних купаца. Регулаторна агенција је том приликом одобрила приход од 217.978.067 €, што је представљало умањење у односу на захтјев ЕПЦГ за читавих 21.124.288 милиона €. Иако је била у обавези да призна трошкове на које ЕПЦГ не може утицати, Регулаторна агенција то није учинила. Ријеч је прије свега о трошковима увоза електричне енергије и трошковима одржавања.

Са одобрених 218 милиона € прихода ЕПЦГ нема никаквог профита и апсолутно никакву могућност реализације плана инвестиција који је урађен од стране консултантске фирме IPA Energy Consulting. Имајући у виду да пословне банке дају камате на орочене депозите на годишњем нивоу од 6,8 одсто, јасно је да не постоји елементарна економска рачуница за инвестирање у енергетски систем.

И поред заиста великих успјеха на пољу смањења губитака и повећања степена наплате, ЕПЦГ неће бити у могућности да реализује добар пословни резултат - чак ће послувати са губицима. Илустрације ради, степен губитака на дистрибутивној мрежи је свега 17,5 одсто, а степен наплате се креће у распону од 95 - 100 одсто. Врло је важно имати у виду чињеницу да је проблем наплате изузетно значајан не само у области енергетике, већ и у другим сферама привредног дјеловања. На примјер, према последњим званичним извјештајима, банке успијевају да наплате око 98 одсто потраживања на основу кредита - иако је степен обезбјеђења неупоредиво већи (жиранти, хипотеке...).

Иначе, параметри које је пројектовала Регулаторна агенција за пословање ЕПЦГ су изузетно високи чак и за много развијеније системе. По тој пројекцији ЕПЦГ мора остварити степен губитака на дистрибутивној мрежи од 20,3 одсто, док укупни степен наплате мора износити од 95 - 100 одсто зависно од категорије потрошача. И уз услов да се сви услови постављени од стране Агенције реализују, евидентан је пословни губитак, као последица: непризнавања реално приказаних трошкова; немогућности продаје енергије у одређеним односима виша тарифа/мања тарифа (ВТ/МТ); недефинисаног субвенционирања у току тарифног пута.

Цијене електричне енергије

Након одобравања прихода, који је веома неповољан за ЕПЦГ, услједила је процедура утврђивања трошковника. Међутим, када се објављене цијене електричне енергије укалкулишу у могући приход, пројекција је да приход ЕПЦГ може бити већи од 220 милиона €, што само по себи представља контрадикторност у односу на регулаторно одобрени приход од 218 милиона €. Али, ако се има у виду чиње-

ница да је утврђивање јединичне цијене енергије по категоријама потрошње урађено као претпоставка у односу испоручене електричне енергије у вишој и мањој тарифи, онда је извјесно да ће приход бити мањи за додатних 7,6 милиона €. Другим ријечима, већ одобрени приход је додатно умањен за чак 45 милиона € у односу на почетни захтјев ЕПЦГ. Дакле, Регулаторна агенција не само да је одобрила приход који је крајње неповољан по пословање ЕПЦГ, већ је својом неконцизношћу онемогућила да се на основу објављених цијена оствари планирани приход што само по себи представља парадокс. Све то ставља ЕПЦГ, слободно можемо рећи, у катастрофално лошу, готово безизазну, ситуацију.

Да додатно појаснимо: мада постоји врло јасна законска обавеза о повратној стопи (члан 6. Закона о енергетици) по овом приликом Агенција није одобрила, односно стопа поврата износи 0 одсто, што ће, по нашем мишљењу, бити нестимулативно не само ЕПЦГ већ и за потенцијалне стране инвеститоре у енергетском сектору.

Овај податак је забрињавајући, јер постојећа дистрибутивна мрежа без улагања у њено проширење и модернизацију може постати ограничавајући фактор привредног сектора, а позитивно туризма. На овај начин ЕПЦГ може постати кочничар даљег развоја црногорске привреде и цијеле Црне Горе.

Звучи нејерооватно податак да ће на основу оваквог трошковника врло профитабилни производни објекти, какви су ХЕ "Перућица" и ХЕ "Пива", у новонасталој ситуацији пословати са профитом од 0 одсто, односно са евидентним губитком.

С друге стране, пројекција је да ће се у јулу и августу за потребе увоза електричне енергије издвојити 25 милиона €. Укупна фактура за све категорије дистрибутивних потрошача не може премашити 28 милиона € (у којима је урачунат и ПДВ). Због овако алармантне ситуације ЕПЦГ се већ обратила пословним банкама са захтјевом за кредит. По том основу пословне банке траже гаранцију коју Влада не може пружити. У случају да не дође до адекватног разрјешавања овог проблема сасвим су могуће и рестрикције у снабдијевању електричном енергијом већ у августу и септембру.

Упоредни подаци о рачунима

Одобрене тарифе, поред тога што ЕПЦГ доносе сасвим извјесно катастрофалан пословни резултат, представљају својеврстан вид субвенција најбогатјих потрошача. Наиме, поређењем постојећих рачуна и јулске факуре долазимо до следећих података: Домаћинство које је трошило 600 kWh, и то у односу 50 одсто енергије у вишој тарифи (ВТ), а 50 одсто у мањој тарифи (МТ) мајски рачун је износио 42 € (са ПДВ-ом), док ће и по новим цијенама јулска фактура бити приближно иста; Домаћинство са истом потрошњом, али са односом ВТ/МТ 1/3: 2/3 је имало мајски рачун у износу од 35,28 € (са ПДВ-ом), док ће јулски рачун износити 39,49 €; Домаћинство са истом потрошњом, али са односом ВТ/МТ 2/3 : 1/3 је имало мајски

рачун у износу од 48,88 € (са ПДВ-ом), док ће јулски рачун износити 44,49 €.

Из наведеног је јасно да ће новим цијенама бити погођена категорија домаћинстава која су најдисциплинованији и најштедљивији потрошачи - који су већину енергије трошили у мањој тарифи, заправо они су на неки начин кажњени. С друге стране, потрошачи који су више енергије трошили у већој тарифи награђени су новим цијенама.

Конкретно, то значи да ће они потрошачи који највише штеде имати највеће поскупљење, а да ће они потрошачи који највише троше добити јефтинију енергију. Овако одобреним трошковником би значајно били умањени рачуни за потрошаче који преузету енергију троше на нерационалан начин (већину енергије у вишој тарифи).

Што се тиче великог дуга који потрошачи имају према ЕПЦГ, желимо да истакнемо да је степен наплате у прошлој години био 96 одсто, да је у мају износио читавих 100 одсто, и да се поред текућих успијева наплатити и дио заосталих дуговања. Значајан дио тих дугова је немогуће реализовати јер је ријеч о предузећима у стечају. С друге стране, ЕПЦГ је чинила максималне напоре како са мреже не би искључивала и велике дужнике чије је функционисање битно за цијелу заједницу (на примјер, водопроведне субјекте), већ је настојала да те проблеме ријеша у преоворима и репрограмирању динамике плаћања, гдје су начињени значајни помаци. У случају неналажења прихватљивог рјешења ЕПЦГ ће бити принуђена да и изузетно значајне потрошаче искључи са мреже.

Осврт на цијелу ситуацију са одобреним приходом и обављеним цијенама електричне енергије

Све изнесено доводи до закључка да оваква одлука о Одобреном приходу и, након тога, још неповољније објављене цијене доводи ЕПЦГ, привредни развој и цијелу државу у забрињавајући положај. Ово ће нарочито бити изражено у јулу и августу - мјесецима који су капитални за једну од кључних грана развоја - туризам. Поред свега тога, на овај начин се оштро кажњавају најмањи и најдисциплинованији потрошачи.

Оваке одлуке значајним дијелом или у потпуности релативизују добар пословни резултат ЕПЦГ у области наплате и смањења губитака. Све ово производи за последицу недостатак средстава за инвестиције, које су неопходне због стабилности напајања и прикључења нових потрошача.

Овдје желимо и да истакнемо питање одговорности, јер ако су пред ЕПЦГ постављени изузетно високи захтјеви за наплату и степен остварених губитака, а ЕПЦГ их и поред тога испуни и послује са огромним губитком који дословно прјети да уруши систем, поставља се логично питање ко ће преузети одговорност за такву ситуацију.

(Из Материјала за медијска иступања представника ЕПЦГ који је урадио менаџмент Друштва)

СКУПШТИНА АКЦИОНАРА ЕПЦГ

Успјешно остварен Електроенергетски биланс у сложеним условима пословања

■ С. Ковачевић: Захваљујући пуном ангажовању управљачких и менаџерских структура и свих запослених, остварен је Електроенергетски биланс и обезбијеђено уредно снабдијевање потрошача, уз претежну реализацију мјера Пословне политике и годишњег Бизнис плана

На петој редовној Скупштини акционара Електропривреде Црне Горе, одржаној 29. јуна у Никшићу, уз присуство 35 акционара и пуномоћника - представника 87,019 одсто укупног капитала Друштва, већином гласова усвојен је Извјештај о пословању Предузећа у прошлој години и донесено још неколико одлука: о усвајању финансијских исказа Електропривреде за 2006. годину са мишљењем ревизора и о избору ревизора, о докапитализацији по којој се дугорочни дуг ЕПЦГ од 86,5 милиона

тржишту капитала, што потврђује и повећање броја акционара за готово 3000.

О пословању Друштва

Сумирајући резултате рада и пословања за минулу годину, Ковачевић је констатовао да је Електропривреда радила у веома сложеним условима, јер је била суочена са порастом трошкова, нарочито због раста цене увезене ел. енергије, због чега је потрошено

непланираних 11,2 милиона еура, 2,9 милиона за локалне таксе, као и још 3,2 милиона непредвиђених трошкова.

И поред тога, захваљујући пуном ангажовању управљачких и менаџерских структура и свих запослених, остварен је ЕЕ биланс и обезбијеђено уредно снабдијевање потрошача, уз претежну реализацију мјера Пословне политике и годишњег Бизнис плана.

Говорећи о оствареној укупној производњи на прагу електрана од 2,8 милијарди киловатсати, или 2,6 одсто више од плана, и бруто потрошњи ел. енергије од 4,6 милијарди kWh, или 1,3 одсто већој од планиране, Ковачевић је казао да је Електропривреда увезла 1000,6 GWh, од чега је купљено 967,9 а набављено по основу размјене 33 GWh.

Губици на преносној мрежи били су 156,6 гигават сати, што је 14,4 одсто мање од плана, а на дистрибутивној мрежи 693,3 гигават сати, што је за 34 одсто више од плана, или 15,6 одсто више од остварења у претходној години. У односу на укупну потрошњу електродистрибутивних потрошача, губици чине 29,06 одсто, казао је Ковачевић.

Што се тиче погонске спремности ел. енергетских објеката, извршни директор је

оцијенио да је она била на задовољавајућем нивоу, посебно пљеваљске Термоелектране, док је код инвестиционог и текућег одржавања, због недостатка финансијских средстава, било доста одступања од планираног обима.

Губитак мањи него претходне године

Када је у питању финансијски резултат, Електропривреда је прошлу годину окончала са губитком од 24,4 милиона еура, што је 4,5 милиона мање него претходне, али 2,9 милиона више у односу на план.

По ријечима Ковачевића, у дијелу финансијског пословања остварен је одређени напредак, чему је највише допринијела активност управљачких и руководних структура на побољшању интерне економије и смањењу свих видова издатака.

Ипак се, како је казао, на губитке није могло значајније утицати због отежаних услова пословања, у првом реду огромног увоза ел. енергије.

Укупан приход Електропривреде у прошлој години био је 193,24 милиона еура, или 4 одсто више од плана, а укупни расходи 217,73 милиона и већи су од предвиђених за 5 одсто. Од тога су пословни расходи 199 милиона еура и већи су свега 150 хиљада од планираних, али у односу на 2005. годину порасли су

Поводом појединих примједби и оцјена мањинских акционара Ковачевић је истакао да су у Електропривреди вјеровали да ове године могу остварити профит али су то онемогућиле одлуке Регулаторне агенције.

- Тешко је водити систем који из године у годину прави губитке. Међутим, ако би пословали у тржишним условима у којима наша роба вриједи три пута више, остварили бисмо профит. По ономе што је одобрила Регулаторна агенција то није могуће. Признали су нам трошак али истовремено кажу да поврата инвестиција нема. То значи и да испунимо све параметре и смањимо и оне трошкове које не можемо смањити, профит би опет био нула- рекао је Ковачевић.

за чак 20,1 милион еура. Пословни губитак у 2006. био је 12,93 милиона еура, ванредни губитак нешто већи од 20 милиона, док је укупан финансијски добитак износио 8,457 милиона еура, саопштио је извршни директор.

Он је нагласио да на повећање трошкова

Радно предсједништво Скупштине

еура претвара у нових 10 милиона акција, чиме је држава свој удио са 67,8 повећала на 70,59 одсто, те емисији акција по том основу и измени Статута. На дневном реду било је и разматрање оставки чланова Одбора директора по принципу ротације и поновни избор тих чланова.

Прије преласка на дневни ред предсједавајући овог скупштинског засиједања акционара, извршни директор ЕПЦГ Срђан Ковачевић је у уводном излагању посвећеном раду и пословању Друштва у 2006. години, између осталог подсетио да је укупан акцијски капитал у овој компанији 905,3 милиона еура и подијељен је на 103,9 милиона акција чија је номинална вриједност 8,7 еура, те да је, везано за структуру акцијског капитала, држава власник 67,8 одсто, приватизациони фондови 18,82, а грађани 13,4 одсто капитала, у оквиру којег је било одређених промјена. Иначе, акције Електропривреде прошле године биле су најтраженије хартије на

СКУПШТИНА АКЦИОНАРА ЕПЦГ

пословања Електропривреда није могла утицати, а није дошло ни до траженог поскупљења струје, а потом подсјетио да је био изражен дефицит ел. енергије, Жељезара је одустала од увоза, били су отежани услови набавке и обезбјеђења средстава за увоз струје, регулатор није донио нове тарифе, а ту су и други чиниоци који су утицали на предочене резултате.

Примједбе акционара

Прије изјашњавања о овом извјештају мањински акционари су изнијели низ примједби и указали на одређене мањкавости у пословању, а посебно на крајње неприхватљиву политику Владе према систему чији је она дво-трећински власник. Одлуке се, како се чуло, доносе на другом мјесту а Електропривреда их само спроводи и конфронтира се са потрошачима.

Предсједник Удружења мањинских акционара ЕПЦГ **Василије Миличковић** истакао је да је несхватљиво да систем који на тржишту вриједи више од милијарду еура годинама производи губитке док, с друге стране КАП захваљујући цијени ел. енергије остварује енормни профит. Ако у Црној Гори имамо тржишно половање, зашто Електропривреда не може тако да послује и зашто на руку онима који уништавају овај колектив и најбољи црногорски производ својим одлукама иде и Регулаторна агенција, питао је он упућујући у том смислу велики протест са ове скупштине. По његовим ријечима, када се одлучује о судбини електроенергетског система, о коме се мора повести више рачуна, требало би да се чује и глас мањинских акционара.

Указавши да су укупни губици електричне енергије у 2005. години били мањи него што се званично приказује, **Крсто Стевановић** (Удружење пензионера ЕПЦГ) је рекао да то може штетити акцији која се у Компанији под геслом „Сви трошимо, а ко плаћа?“ води у циљу смањења комерцијалних губитака у дистрибутивној мрежи. По његовој оцјени, Влада не жели да уништи Електропривреду, а у овој компанији, да не би било расипања средстава, требало би што више смањити трошкове.

А по оцјени **Павла Априновића**, стање у којем се налази ЕПЦГ је много теже него што се приказује. То најбоље осликавају губици Компаније на крају пословне године који узрокују материјално и кадровско урушавање Електропривреде. Све је ово, по Априновићу, резултат дуготрајног односа према ЕПЦГ, о чијој се судбини одлуке доносе ван ње, а прошло је већ толико година од када у Црној

Гори није изграђен ниједан нови производни објекат. Он зато од представника Владе, умјесто истих прича које се стално понављају, очекује да каже како да се ствари поправе и да се спаси што се спасити може. По њему, оправдано је незадовољство потрошача, а некоректне одлуке доводе Електропривреду да се свађа са њима. И поред тога, систем се ипак није урушио јер је његова фундаментална цјелина остала на ногама, казао је Априновић, који је затим позвао интелектуалце у ЕПЦГ да се са већом грађанском храброшћу ангажују у рјешавању горућих проблема.

Поводом расправе о оставкама двојице чланова Одбора директора **Душко Божовић** је питао зашто један од чланова Одбора директора још није подносио оставку на чланство у овом органу. Њега је интересовало зашто се у извјештају који је поднио извршни директор ЕПЦГ Срђан Ковачевић не помиње став другог члана владајуће коалиције, СДПА, о приватизацији ТЕ и Рудника угља у Пљевљима, захваљујући којем је у Скупштини РЦГ изгласана резолуција о забрани продаје пљеваљског енергетског комплекса.

Не треба оспоравати пензионерима да износе своје мишљење о Електропривреди, казао је **Рајко Лазовић**, који је читав свој радни вијек провео у ЕПЦГ. Успротививши се продаји

Са сједнице Скупштине акционара

електропривредних објеката, он је навео и један примјер из своје богате радне биографије како су се давне 1956. године у његовом тадашњем колективу - ЕД Никшић успјешно „обрачунавали“ са губицима електричне енергије.

Влада власник 70 одсто акција

Након усвајања извјештаја о пословању, разматран је предлог Одлуке о усвајању финансијског исказа за прошлу годину са мишљењем ревизора који је оцијенио да су финансијски искази Електропривреде састављени у складу са прописима Републике Црне Горе, односно са Законом о рачуноводству и ревизији и међународним рачуноводственим стандардима, те да истинито и објективно приказују финансијски положај Друштва, као и резултате пословања, новчане токове и промјене на капиталу за анализирану годину.

У наставку је, сходно Закону о привредним друштвима, који, као што је познато, налаже да један од органа Друштва буде ревизор који се бира путем тендера, донијета одлука о избору ревизора за кога је поново изабрана позната ревизорска кућа КПМГ доо Подгорица. Представници инвестиционих фондова поводом ове тачке дневног реда имали су неколико примједби. Њих је, наиме, интересовало зашто је ревизорски извјештај, који је плаћен 58 хиљада еура, акционарима уручен само два дана уочи скупштине, а не 15, како је то Законом предвиђено, и зашто није присутан ради образлагања представник ревизорске куће.

Поред ревизорског извјештаја, већином гласова скупштина је усвојила и одлуку о докапитализацији по којој се дуг Електропривреде од 86,5 милиона еура претвара у акцијски капитал, тј. у 9,9 милиона акција које ће припасти држави на основу преузимања од стране Владе тог дугорочног дуга који је ЕПЦГ требало да отплаћује париском и лондонском клубу до 2031. односно 2041. године. На основу ове одлуке укупан капитал Електропривреде биће увећан са 905,380 милиона еура на 991,884 милиона, због чега је дошло до измене Статута ЕПЦГ у који ће се унијети промјена у капиталу и структури акционара која ће се такође регистровати код Комисије за хартије од вриједности и Централне депозитарне агенције. За поједине акционаре било је несхватљиво да Електропривреда жури са враћањем дугова које може да отплаћује деценијама. Објашњено им је да је то у интересу ЕПЦГ ради лакшег добијања нових кредита, као и ради будућег правног раздвајања цјелина за које је боља позиција без ових дугова.

Условна подршка Одбору директора

На овој скупштини разматрана је и оставка чланова Одбора директора по принципу ротације, јер се на тај начин током четире године мандата чланови Одбора, зависно од дужине чланства у овом органу, подвргавају провери повјерења Скупштини акционара нуђењем оставке која је лични чин сваког од њих. Овог пута оставке су понудили др Радомир Миловић и Радивоје Брајовић чије оставке нијесу прихваћене већином гласова. Влада је, дакле, подржала Одбор директора ЕПЦГ који се, као што је познато, изјаснио против продаје ТЕ и Рудника угља. Њен представник Радоња Минић, помоћник министра економије, је казао да им Влада засад даје подршку под условом да реализују план Б у којем је, да подсјетимо, управа Електропривреде предложила програм по којем ове пљеваљске колективе не треба продавати већ да Држава уложи новац у модернизацију постојећих погона и изградњу II блока Термоелектране. Новац би се, према овом предлогу, обезбиједио продајом дијела државних акција, с тим да држава задржи већински пакет, као и кредитима које би Електропривреда враћала из пословања.

Б.М. и И.З.

ПРОФ. ДР МИЛИНКО ШАРАНОВИЋ:

Реализација ХЕ потенцијала треба да буде "локомотива" укупног развоја Црне Горе

Академик Милинко Шарановић: омогућностима коришћења ХЕ потенцијала Црне Горе за развој и унапређење животне средине, о (не)могућностима коришћења Таре, о одређењу за градњу II блока ТЕ Пљевља, о коришћењу удијела Црне Горе у Билећком језеру, о актуелном стању ЕЕС Црне Горе, о приватизацији ЕПЦГ...

Са потпредједником Црногорске академије наука и умјетности, проф. др Милинком Шарановићем, чија је стручна биографија у многоме везана за Електропривреду Црне Горе, разговарали смо крајем јула поводом недавне промоције књиге **"ХИДРОЕНЕРГЕТСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ЦРНЕ ГОРЕ - МОГУЋНОСТИ КОРИШЋЕЊА ЗА РАЗВОЈ И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ"** аутора Бранимира Ђорђевића и Милинка Шарановића, коју је издала ЦАНУ - Одјељење природних наука.

Професор Шарановић је почео са радом у ЕПЦГ, односно тадашњој Електропривредној заједници Црне Горе, одмах по дипломирању на Електротехничком факултету у Београду 1956. године, непосредно по завршетку прве, тзв. иницијалне фазе развоја ЕЕС ЦГ који су у то вријеме чиниле мале ХЕ: Глава Зете и Мушковића ријека и ТЕ: У Пљевљима и Котору. Због малог броја инжењера у Црној Гори у то вријеме Шарановић је, како сам каже, веома брзо, са мјеста инжењера у Сектору за студије и изградњу, постао директор тог сектора, а потом и технички директор Електропривредне заједнице, али је већ 1963. године, на основу одлуке политичких структура у Републици, ангажован на отварању студија електротехнике у Подгорици, гдје је формирао прво Одсијек, а касније и Технички факултет и тамо провео скоро цио радни вијек, све до пензионисања прије 5-6 година.

Радећи на црногорском Универзитету, гдје је био на разним функцијама: од продекана, декана, проректора до ректора, као и на своја два уџбеника из којих су училе генерације и генерације студената и који су, по мишљењу многих стручњака, такви да могу да послуже као стручна литература и дипломираним инжењерима, Шарановић је био учесник многих догађаја, везано за ЕЕС Црне Горе, преко учешћа у разним комисијама, изради елабората и сл. И у часништву ЦАНУ, у коју је изабран 1985. године, проф. Шарановић је обављао многе функције, али и

наставио праћење развоја ел. енергетике у републици и то кроз активно учествовање на многобројним скуповима, као и у изради студија међу којима наводимо: петогодишње планове развоја, Стратегију технолошког развоја Црне Горе, Развој енергетике Југославије (и у њој развој енергетике Црне Горе), те развој енергетике Србије и Црне Горе, а био је и члан Савезне комисије која је требало да разријеша проблематику заједничких сливова Србије, Црне Горе и БиХ.

- Радио сам доста, али се бојим да није доста и урађено, каже Шарановић и додаје да је увијек имао свој став који је саопштавао и на састанцима са политичким врхом Црне Горе а то је да се до рјешења, или одређења за грађење неког ел. енергетског објекта не може доћи са позиција искључивости, поготово када су у питању, међурејублички, односно, данас, међудржавни договори, што би се могло примијенити и на односе еколога и енергетичара.

- Тако је, наводи он примјер, кад је у питању хидроенергетски систем Дрине и њених притока: Пиве, Таре, Ђехотине и Лима, било доста искључивости и неуважавања заједничких интереса: Црна Гора је хтјела да преведе и Пиву и Тару а да, за узврат, не уради неопходне акумулације за регулисање Дрине, што БиХ и Србија никако нијесу могле да прихвате. БиХ је била против превођења, али је била и против изградње главних акумулација на Дрини, као што је Дубравица, на којима је инсистирала Србија, а Србија је хтјела да без превођења изгради велику акумулацију за ХЕ Дубравица, иако је ријека Дрина највећим дијелом гранична ријека између Србије и БиХ, односно Републике Српске.

- Дакле, требало је да буде више уважавања заједничких интереса, јер је сигурно заједнички интерес све три данашње државе, раније републике, да се граде сви они објекти који значе валоризацију природних ресурса који су деценијама остали неискоришћени и за које се још увијек не зна да ли ће и када бити искоришћени, тврди Шарановић.

ПРОФ. ДР МИЛИНКО ШАРАНОВИЋ:

Професоре Шарановићу, молим Вас да се, као један од аутора књиге ХИДРОЕНЕРГЕТСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ЦРНЕ ГОРЕ, у најкраћем, осврнете на њену суштину и сврху

ЦАНУ покушава да реализује три облика активности. Први облик тих активности је да ради пројекте чији је она идејни аутор. Један од тих пројеката је Хидроенергетски потенцијал Црне Горе и ја сам главни аутор тог пројекта. Његов крајњи исход је књига “Хидроенергетски потенцијал Црне Горе - могућности коришћења за развој и унапређење животне средине”. Желио бих да посебно потенцирам други дио назива књиге, јер заиста сматрам да ХЕ потенцијал треба да буде локомотива која ће да повуче укупни развој Црне Горе. С друге стране, такође сматрам да се реализацијом хидроенергетског потенцијала унапређују еколошки услови и животна средина, а не да се уништавају, као што нека млађарија покушава да дискриминише изградњу ХЕ некаквом причом попут: “Тара-бара” и слични апсурди.

Овај пројекат, који ја, као електроенергетичар и проф. Бранислав Ђорђевић као хидроенергетичар – иначе познато свјетско име на стручном и научном пољу, чије су књиге објављене на многим свјетским језицима, а он признат и уважен такође у свијету - водимо неколико година, у ствари је, стручна експертиза до које смо дошли уз консултације са великим бројем експерата. У том смислу желим да поменем проф. др Душана Драговића и проф. др Ратомира Живальевића, који, на жалост, није-су доживјели њено издање.

Књига је, дакле, резиме, односно монографија, а њена суштина је садржана у наслову, али и у његовом другом дијелу који се односи на више варијанти реализације тих потенцијала. Зашто је то битно истаћи? Зато што су прије 40 и више година, или прецизније 1960. године, била урађена идејна рјешења коришћења хидропотенцијала горњих токова црногорских ријека. Међутим, поједина рјешења током времена су морала бити промијењена. Живот је то сам учинио. Тако се одустало од превођења Пиве, а изграђена је ХЕ Пива у природном току. Она је веома значајно побољшала режим рада на Дрини зато што велики вал вода у одређеним периодима године ХЕ зауставља у својој акумулацији.

Кад је у питању Тара, могло би се рећи да смо стално узмицали пред захтјевима. Прво се одустало од ХЕ Бијели бријег зато што би она потопила кањон, па се, затим, узводно одустало од ХЕ Тепца, па од ХЕ Вашково. Такође се одустало од изградње огромне акумулације на изворишту Таре због потапања Колашина.

На Лиму се одустало од изградње ХЕ Андријевица, ХЕ Затон, ХЕ Лукин вир, па се данас сматра да је енергетско коришћење Лима могуће само изградњом акумулација на његовим бочним сливовима, односно на притикама, гдје би се направио систем од 20-так малих, деривационо каналских електрана.

Везано за изградњу ХЕ на Морачи, може се рећи да је прва варијанта њеног коришћења било Велико Андријево, које је подразумијевало потапање Манастира, да би касније било у игри тзв. Средње Андријево са котом 285 мнв, а на основу многих сугестија, ми смо у књизи обрадили и варијанту Мало Андријево, чија акумулација не би излазила из корита ријеке. У том

случају би се, узводно од Андријево, градила ХЕ Дубравица са акумулацијом у Драговића пољу. Тиме би се могао довољно регулисати слив Мораче и ХЕ на њој учиниле, не само технички изводљивим, него и економски оправданим.

Али сада, ако бисмо уважили све захтјеве еколошких покрета, Црна Гора не би имала перспективе у изградњи хидроелектрана. Треба, међутим, једном да се јасно утврди да ли Црна Гора има перспективу за градњу ХЕ, или је нема. Ако има, онда се зна да су главне: ХЕ Комарница, затим нова варијанта ХЕ Бук Бијела, (мада су сви изгледи да ће њена акумулација, према договору Србије и Републике Српске, имати успор само до Шћепан поља) потом, могло би доћи у обзир ХЕ Крушево, чиме би, уз постојећу ХЕ Пива, у овом сливу имали три велике електране, с тим што би изнад Шавника остале још неке мање ХЕ, као што су ХЕ Шавник, ХЕ Тимар и још неке мањих снага, које се налазе у оквиру првог

али још увијек толерантна. На примјер, лошије је рјешење Мало Андријево и Дубравица него Средње Андријево, али је технички и економски такво да оправдава њихову изградњу.

Да ли је и на који начин, по Вама, могуће користити хидроенергетски најзначајнију, али за коришћење најсложенију ријеку Тару?

- Кључни проблем за коришћење ХЕ потенцијала Црне Горе је ријека Тара. Она је, не само најдужа, него и, по хидропотенцијалу, најзначајнија црногорска ријека. А у последњих 20 до 30 година нико у стручним круговима није предлагао да се потапа кањон узводно од Шћепан Поља до моста на Ђурђевића Тари. То нико не дира. Међутим, проблем те ријеке је у томе што су мале воде- мале, а велике воде-велике, што значи да треба направити инверзију, односно да се воде из јесењег и прољећњег поводња

Обавеза стручњака је да саопшти свој стручни став о могућим техничким рјешењима а држава треба да каже која ће од предложених рјешења, или алтернатива, бити у њеном интересу за реализацију

приоритета пакета малих ХЕ са производњом од око пола милијарде kWh.

У томе ја видим сврху ове књиге, а као стручњак, морам да кажем да је наша обавеза, а не само право, да изнесемо стручни став о могућим техничким рјешењима, а држава треба да каже која ће предложена рјешења, односно алтернативе, бити у њеном интересу за реализацију. Ми имамо алтернативно рјешење за сваку главну електрану, мада су она сигурно лошија,

пребаце у акумулацију и тиме повећа ниво вода у топлом периоду (јун, јул, август, септембар), а то се може урадити само изградњом акумулација. Ми сматрамо да треба изградити акумулационе базен Љутица са једним кућним агрегатом од 10 кубика у секунди, а он би испуштао воде, не само по утврђеном количинском, него и топлотном режиму, тј. било са површине, било са дубине, зависно од тога коју температуру желимо да одржимо за сплаварање. Ово би било значајно

РЕКЛИ СУ О КЊИЗИ

ПРОФ. ДР М. РАДУЛОВИЋ:

До сада најцјеловитији приказ ХЕ потенцијала и могућности његовог коришћења

На промоцији у ЦАНУ пред угледним и изабраним научним радницима о књизи су говорили проф. др Мићко Радуловић и проф. др Горан Секулић. Радуловић је, између осталог, рекао:

- Ни у једној књизи до сада, нити у било којем документу, Водопривредној основи или Просторном плану, нијесу тако цјеловито и квалитетно приказани хидроенергетски потенцијали Црне Горе и могућност њиховог коришћења у оквиру интегралних развојних пројеката, као у Монографији наших уважених професора и академика **Бранислава Ђорђевића** и **Милинка Шарановића**.

- Сви који прочитају Монографију схватиће да Црна Гора располаже значајним водним потенцијалима, као и да се објекти за њихово искоришћавање могу мудрим планирањем уклопити у социјално, еколошко и свеколико друго оруђе, што је као нит развоја животне средине уткано у сва поглавља ове

изузетно вриједне књиге.

- Читаоцу постаје јасно да бруто потенцијал на девет већих ријека од 9850 GWh/год, уз могућност остваривања регулисаног протока акумулација и ефикасног управљања производњом, омогућује Црној Гори да своје потребе за електричном енергијом, подмирује превасходно из обновљивих, еколошки најчистијих извора – из водних снага.

За све објекте, односно пројектоване хидроенергетске степенице на Пиви, Комарници, Тари, Ђехотини, Лиму, Ибру, Дрини, Морачи и Зети, као и њиховим значајним притокама дати су мјеродавни проказатељи који обухватају: тип ХЕ, дужину деривације, средњи притоцај, инсталисани притоцај, инсталисану снагу, годишњу производњу, корисну запремину и коту нормалног успора.

- Јасно је истакнуто да и поред тога што је водни потенцијал један од највећих и најперспективнијих развојних ресурса Црне Горе,

ПРОФ. ДР МИЛИНКО ШАРАНОВИЋ:

и за сплаварење, јер, као што чујемо ових дана, већ чамци почињу да задиру у стијене са дна ријеке, па се чују предлози да се минирају таква мјеста, што је апсурдно и што би било ужасно. Рјешење је, дакле, не само енергетско, него и туристичко, да се уради акумулација у доњем дијелу Таре. Што се тиче изворишта, морам рећи да би за ХЕ Жути крш гравитациона брана од глиненог језгра, озидана каменом и насута

Осим што је најдужа, Тара је по хидропотенцијалу наша најзначајнија, али и најсложенија ријека за коришћење

земљом, на којој би се посадили борови, у ствари била једно лијепо брдашце изнад Колашина, иза којег би се налазило језеро узводно према Матешеву. Сматрам да би то само унаприједило природну средину Колашина, али, због аверзије тог краја према овој идеји, предложили смо да се смањи кота успора Жутог крша за 20 м, па да не буде 1000, него 980 метара. То је у књизи детаљно и врло одговорно технички, економски и водопривредно разрађено.

Утисак је да је књига штампана у правом тренутку због доношења Стратегије развоја енергетике и Просторног плана Црне Горе. Да ли ће и колики утицај она имати на ове важне документе?

У току рада на књизи, а посебно у периоду њеног завршетка, поједине дјелове смо давали заинтересованима, па и обрађивачима Стратегије развоја енергетике до 2025. године, као и за потребе израде експертских материјала и базних студија за Просторни план, јер је суштински проблем Просторног плана резервисање простора за изградњу хидроенергетских

његово изучавање не одговара његовом високом нивоу развојне и еколошке значајности.

- Посебно се наглашава чињеница да се заштита животне средине не може остварити конзервативним методама, забранама реализације развојних пројеката, при чему су илустративно истакнута свјетска искуства усклађивања хидротехничких објеката са окружењем (ријека Тахо и Гвадалкивир у Шпанији, Лоара и Сена у Француској, акумулације у Грчкој и др.).

- Особину интегралности има онај Пројекат у коме су током планирања усклађени интереси свих корисника простора, чији је циљ највише реда дефинисан као интегрално уређење, коришћење и заштита простора... Само такав Пројекат може да добије атрибут – развојног пројекта у области вода.

- Препоручујем да ову Монографију прочитају сви којима је стало до реализације интегралних развојних пројеката и усклађеног коришћења хидроенергетских потенцијала Црне Горе.

Надам се да ће она бити значајан подстицај за превазилажење озбиљних неспоразума на плану еколошке валоризације интегралних развојних пројеката искоришћења хидроенергетског потенцијала Црне Горе. Увјерен сам да ће њене поруке најбоље схватити нове генерације, које ће знати да рационалније искористе и заштите наше водне потенцијале, рекао је, поред осталог, о књизи проф. др Мишко Радловић.

постројења у скорој и даљој будућности, а сав хидропотенцијал и његово коришћење везано је за проблеме чеоних акумулација. Специфичност Црне Горе је у томе што су изворишта и Таре, и Пиве, и Зете, и Лима, и Њехотине и Ибра у Црној Гори, и, ако ико има велику развојну шансу по основу могућности изградње чеоних акумулација хидро потенцијала, онда је то Црна Гора, поготову, ако је тачно, а јесте,

да би, као што се ових дана увелико пише и прича, могло доћи и до ратних сукоба, због воде за пиће. Зато Црна Гора мора да сачува то богатство, а најбољи начин за то је инвертовање великих вода у сушне периоде. Резултати наших налаза су, дакле, били и до сада доступни. Дио закључака, који су произашли из проучавања ХЕ потенцијала Црне Горе, саопштен је и објављен у публикацијама Академије, као: Нове енергетске технологије, Нови енергетски извори у Црној Гори, затим поједине анализе и ставови поводом израде Нацрта стратегије развоја енергетике и Просторног плана Црне Горе, јер смо сматрали да треба познавати и оне развојне пројекте и идеје из ранијих периода, од којих се одустајало због еколошких и социолошких затхтјева, јер није исто данас или прије 30 година донијети одлуку да се потопи нека долина којом треба да прође пут, железница, можда и гасовод, ријечју, да у њој остане живот. У том смислу, ова монографија документује и то како се у појединим временским периодима размишљало и зашто поједини пројекти нијесу доведени до краја. Због тога, без намјере да рекламирам књигу чији сам ја један од аутора, лично мислим да би ову књигу требало да имају сви инжењери и све општине.

Везано за предлоге одређених рјешења у овој књизи, шта проф. Шарановић мисли о Нацрту стратегије развоја енергетике, као и да ли је јавна расправа о њој, која је ових дана завршена, допринијела побољшању и промјени одређених поставки овог документа?

- По мом мишљењу, без обзира шта је написано у Нацрту стратегије, прво треба ревитализовати хидроелектране Перуићу, Пиву и ТЕ Пљевља. Такође треба одмах почети са изградњом нових извора. Пошто неке објекте не можемо да дефинишемо данас, него их остављамо за будуће вријеме, а то је систем Тара-Морача, тј. ХЕ Коштаница и чвориште Тара-Пива-Дрина, треба ићи у реализацију оних објеката који су неспорни, а неспорно је: ХЕ Комарница коју би требало градити више по нужди него по техно-економским параметрима, јер је веома скупа, и ХЕ на Морачи са Малим Андријејевом ако се већ мора смањивати кота успора.

- На Тари је, међутим, све под знаком питања, али треба оставити просторе и заштитити их у плановима за те намјене, па нека вријеме покаже шта треба радити са овим водним ресурсом. На Лиму треба видјети да ли се може реализовати систем каскадних ХЕ и почети са једном од хидроелектрана те каскаде. Што се тиче Њехотине, чујем да постоји идеја да се ак-

туелизује ХЕ Миловци, која је дијелом наша, а дијелом Републике Српске, што је везано за питање договора, као и у случају ХЕ Крушева на Пиви. Ја мислим да Црна Гора прво треба да изради дугорочну концепцију изградње ХЕ и на основу ње нађе договор са сусједима.

Како је Ваше мишљење поводом недавно расписаног тендера од стране Владе РЦГ за идејно рјешење коришћења удјела Црне Горе у акумулацији Билећко језеро - о изградњи ХЕ Бока која није нашла мјесто у Нацрту стратегије?

Упознат сам да је недавно одржан стручни скуп у Требињу поводом коришћења вода Билећког језера и Горњих хоризоната и уопште о проблематици заједничких сливова. Тачно је да дио линијског потенцијала Требишњице припада Црној Гори и она има право да троши свој дио, само

Ја сам без резерве против приватизације преносног система и производних објеката

треба видејти како тај дио да се искористи: или у постојећим ХЕ, или да се гради нова електрана. Нијесам гледао студију о ХЕ Бока, или ХЕ Рисан, како се већ назива, али сматрам да је то веома компликован објекат због тога што деривациони тунел треба да буде дугачак преко 20 км. Сматрам да прво треба да се у Црној Гори усагласимо око коришћења Требишњице и постојећих објеката, и Горњих хоризоната, као и око ХЕ Миловци на Њехотини, па тек на основу нашег усаглашеног става, сјести са људима из Републике Српске и договорити се о примјени међународних стандарда у тим случајевима, а не тражити нешто што је не-реално, што је неуобичајено, јер је то унапријед осуђено на неуспјех.

Као енергетичар и човјек који се цијелог живота на неки начин бави питањима ЕЕС Црне Горе, шта мислите о Блоку II ТЕ Пљевља као приоритету за изградњу?

Тачно је да је приликом изградње I блока ТЕ Пљевља нешто инвестирано и за II блок. Ја сам то пратио јер сам био председник Скупштине СИЗ-а ЕПЦГ који је доносио одређене одлуке. По овом питању постоје три приступа. Прво, да се уради Блок II са машином од 210 мегавата, као што је постојећи блок. Постоји сугестија да то буде блок од преко 300, чак и до 600 MW. Међутим, на стручном скупу поводом Стратегије развоја енергетике изнесена је тврдња да у Пљевљима нема угља за велике машине, већ да треба ићи на снагу машине као што је блок I. Сигурно је да ТЕ може бити изграђена брже него хидроелектрана, мада лично мислим да рокови изградње ХЕ могу бити краћи него што се то говори у документима. Али, с обзиром да код ХЕ гориво за производњу струје не кошта, тако рећи, ништа, ја сам ипак за то да се питање изградње термоелектране прво расчисти концепцијски, јер је чињеница да нам требају и хидро и термо електране, јер потрошња ел. енергије из године у годину расте, због чега нас чекају озбиљни проблеми.

Ипак, везано за цијену воде као енергента за производњу ел. енергије, која је сада, практично, симболична, проф. Шарановић сматра да износ таксе општини на чијој се територији налазе акумулације треба да буде примјерена доприносу, а не као што се чује у јавности, уколико је то тачно, да рецимо општина Плујине више добије од пет, шест продавница, колико их тамо има, него по основу великог Пивског језера.

Проф. Шарановићу, како оцјењујете стање ЕЕС Црне Горе у овом тренутку?

Садашњи тренутак ЕЕС Црне Горе карактерише чињеница да се мањак ел. енергије приближава износу од 2 милијарде кwh. То је страшно. Дакле, нама недостаје онолико колико произведу заједно ХЕ Перућица и ХЕ Пива. Кад се томе додају губици, који су, како чујем, толики да је за њихово покриће потребна производња ХЕ Пива, онда се поставља питање како покрити дефицит не само за једну годину, него за наредних четири, пет, или више година, док се не изгради нека електрана. Ако нам је сада дефицит двије милијарде, шта ће бити за двије и више година. То истовремено значи и да само II блок ТЕ Пљевља то никако не може задовољити, тако да најбрже што је могуће, треба градити нови производни објекат који има економског оправдања и који ће да смањи недостатак ел. енергије, на који морамо да рачунамо и у наредном периоду.

А шта мислите о приватизацији Електропривреде, о којој се у посљедње вријеме пуно говори, нарочито поводом продаје ТЕ Пљевља I, која је заустављена?

Што се тиче приватизације ЕПЦГ, ја сматрам да Дистрибуцију треба »удомити« што прије. Друго је питање, с обзиром на стање дистрибутивне мреже, хоће ли је неко хтјети, јер је мрежа доста велика, потрошња мала, а објекти дотрајали, што све може негативно утицати на то да се неко одлучи да је купи. Преносни системи су свуда државни. То је ел. енергетска инфраструктура, али и производни објекти треба да остану у власништву државе. Ја сад питам: Да ли је неко ко рецимо сјутра купи "Перућицу" постао и власник Никшићког поља и одговарам да јесте, јер ће њиме газдовати онако како хоће. А то не иде. Да закључим, ја сам без резерве против приватизације преносног система и против приватизације производних објеката.

На крају овог разговора проф. Шарановић нам је рекао да проблеме ЕПЦГ и ел. енергетског система редовно прати, и да је увјерен да је у Црној Гори, константно, проблем - немогућност да се дође до заједничких ставова. По њему, пут до утврђивања прецизног и јасног става јесте да се прво од стручњака захтијева стручно мишљење, које би анализирали експерти из окружења, или из Европе.

На основу тих експертиза Држава треба да каже шта је њен интерес, а интерес сваке, па и наше државе је да се створе услови за повећање њене материјалне основе, рекао нам је, на крају, академик проф. др Милинко Шарановић.

Професоре Шарановићу, хвала Вам на овом разговору.

Ж. Ђетковић

РЕКЛИ СУ О КЊИЗИ

ПРОФ. ДР ГОРАН СЕКУЛИЋ:

Вриједна и занимљива књига

Кључна разматрања **првог**, уводног, од укупно осам поглавља Монографије одnose се на то да је Црна Гора једна од ријектих земаља Европе која може да преко 80 одсто својих потреба за ел. енергијом задовољи својим хидропотенцијалом, као еколошки најприхватљивијим и обновљивим извором. Читаоцима се ближе појашњава термин водног ресурса, односно отклања стално приступни неспоразум настао поистовјећивањем тог термина са присутном – постојећом водом неког подручја.

Друго поглавље се бави природним карактеристикама Црне Горе које су од највећег значаја за оцјену хидропотенцијала: топографијом, хидрогеологијом, климом и хидрологијом.

Хидроенергетски потенцијал црногорских водотока је предмет разматрања **трећег поглавља**. Од више категорија хидроенергетског потенцијала истакнута је важност анализе бруто потенцијала ријека, технички искористивог потенцијала и економски искористивог потенцијала. Дате су корисне кратке теоријске основе њиховог прорачуна. За девет великих водотока дат је преглед хидроенергетског потенцијала из којег се може сагледати укупни потенцијал Црне Горе као и његова неравнојерност по сливовима. Посебно се истиче квалитет тог потенцијала, који чини могућност регулације отицаја изградњом акумулација на главним водотоцима, што ће за посљедицу имати ефикасно управљање производњом ел. енергије.

Досадашњи развој хидроенергетског сектора у Црној Гори је предмет **четвртог поглавља**. Наравно, основни осврт дат је на два кључна система која су до сада реализована: ХЕ Перућица и ХЕ Пива. Детаљно су описани сви елементи ових система и историјат њиховог развоја. Иако није реализован, своје мјесто у овом поглављу је добио и пројекат, како аутори кажу, уског нетачног назива ХЕ "Бук Бијела" који је према њима требао да буде предстаљен као "Интегрални развојни пројекат уређења, коришћења и заштите простора горњег тока Дрине у зони саставница". Дат је детаљан историјат развоја овог пројекта са циљевима које је требало његовом реализацијом испунити. У тим циљевима хидроенергетика је само један од равноправних корисника тог интегралног пројекта.

Петом поглављу истиче потребу искористићења расположивих хидроенергетских потенцијала у свијетлу све озбиљнијих проблема у домену електроенергетике у цијелом свијету. Прегледом потенцијала свих познатих и алтернативних извора аутори закључују да је наступило вријеме хидроелектрана. Наводе се разлози за такву оцјену, од промјена структуре производње и нивоа конзума, преко поскупљења других врста горива до брзог развоја технолошке опреме за хидроелектране и могућности њихове потпуне типизације.

Централни дио Монографије представља **шесто поглавље** које се бави могућностима искористићења хидроенергетског потенцијала Црне Горе. Посебно, за све значајније водотоке, дају се најприје природни услови за коришћење његових водних снага, а затим

и техничка рјешења за коришћење хидропотенцијала. Веома детаљно, са врло свјежим и релевантним информацијама, прикупљеним кроз дуги низ година истраживања, може се рећи прије свега, из **"непосредне властите праксе"**, презентују се различите **могућности рјешења са свим својим предностима (и манам), што даје посебну вриједност и употребљивост ове Монографије**. Посебно мјесто у анализи добијају три рјечна слива: Пива, Тара и Морача, јер је њихов потенцијал убједљиво највећи и могућност његове реализације најреалнија. За њих су дати и економски индикатори углавном кроз однос добиткоштање, или кроз просјечну цијену ел. енергије која би се производила на анализираним постројењима. Наслањајући се на закључке четвртог поглавља аутори и у овом поглављу посебно потенцирају као први приоритет Црне Горе реализацију интегралног развојног пројекта у зони горњег тока Дрине са ХЕ »Бук Бијела«, као њеним кључним објектом.

Веома важан дио Монографије који уноси једно потпуно ново свијетло у неке до сада присутне ставове јесте **седмо поглавље** које се бави могућношћу уклапања предложених система у окружење. При томе, аутори полазе од максиме »једина алтернатива – оживјети развој«, односно да се животна средина не може успјешно штитити без одговарајућег економског развоја и да управо сиромаштво доприноси њеној деструкцији. Заштита водених екосистема подразумева активно управљање њима, а мјесто планера хидроенергетских система у том процесу је поред изналагања техничког рјешења, и едукација јавности о потреби њихове изградње и могућностима њиховог уклапања у окружење примјеном правих мјера заштите.

Посебно интересантан дио овог поглавља представља преглед свјетских искустава у уклапању хидротехничких објеката са окружењем. Може се видјети да се они свуда третирају као развојни пројекти цијелог друштва, који ће остварити читав спектар циљева уређења и заштите сливова.

Осмо поглавље се бави социолошким аспектом успјешне презентације хидроенергетских пројеката, јер су ови пројекти често недовољно јасни јавности, углавном из два разлога: што се прича о њима своди само на терен уске намјене за сврху хидроенергетског коришћења, и што се ови пројекти презентују непрофесионално и лоше.

Разумљивим и јасним језиком, црногорској научној и стручној јавности приказана је ова занимљива и вриједна књига. **Свако њено поглавље мали је приручник историје и стварности хидроенергетског потенцијала Црне Горе, као специфичног феномена и могуће најснажније полуге економског и друштвеног развоја Републике. У том смислу, ова монографија је занимљив и користан садржај који искрено препоручујем студентима и инжењерима свих струка, свима онима који одлучују о развоју Црне Горе, инвеститорима и предузетницима, као и широј читалачкој публици,** каже проф. др Горан Секулић.

ЗАВРШЕНА ЈАВНА РАСПРАВА О НАЦРТУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ЕНЕРГЕТИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ ДО 2025. ГОД.

Градња електрана или раст дефицита на 50 одсто

■ У Црној Гори, као и у другим државама, развој енергетике постао је један од најважнијих проблема за чије рјешавање је неопходно постићи компромис између енергетике, економије и екологије

Поводом доношења »Стратегије развоја енергетике Црне Горе до 2025. године« коју су припремили словеначки Институт "IREET" и загребачки "Хрвоје Пожар", током јула главне јавне расправе о том важном документу који, у ширем смислу, представља

Ђани Бречевић и Бранимир Гвозденовић

црногорску визију управљања енергијом и којој ће утврдити смјернице развоја енергетике и редослед изградње нових извора ел. енергије, одржане су у Никшићу, Колашину, Пљевљима и Подгорици.

Предложена два сценарија развоја

О Нацрту стратегије, усвојеном у Влади 21. јуна, на јавној расправи у Никшићу, одржаној 10. јула, говорио је његов главни обрађивач Ђани Бречевић, директор словеначког Института, истакавши да су основни параметри овог документа утемељени на карактеристикама црногорског ЕЕС, који је мали систем, оптерећен увозном зависношћу од преко 30 одсто и нереалном цијеном ел. енергије, посебно за домаћинства, те обавезом успостављања либерализације енергетског тржишта.

У том контексту, као будући правци развоја Електропривреде, у Нацрту стратегије предложена су два сценарија: први подразумева изградњу ТЕ Пљевља II, малих хидроелектрана до 10 мегавата, вјетроелектрана од 5 мегавата и термоелектране на комунални отпад од 10 MW, док други сценарио предвиђа све оно што је наведено у првом и планиране хидроелектране на Морачи и ХЕ Комарница.

На расправи се чуло мишљење да изград-

ња II блока ТЕ до 2011. године не може покрити увоз струје, тим прије што у финалној потрошњи ел. енергија у Црној Гори учествује са 40 одсто, док је тај проценат у земљама ЕУ знатно мањи. Речено је, такође, да су процјене да ће до 2025. године удио обновљивих извора ел. енергије у ЕУ нарасти за 2 до 5 одсто, а у Црној Гори до 31 одсто, те да код нас постоји доста могућности за исплативо коришћење енергије вјетра на Скадарском језеру, у околини Херцег Новог и Лакорца и Никшићу.

Постављено је и питање зашто у Стратегији није третирана ХЕ Коштаница, односно превођење воде из Таре у Морачу, а представници Електропривреде упутили су примједбе око преклапања Просторног плана и овог документа, као и за конкретне пројекте.

Тако је Стеван Кнежевић изнио став да Стратегија по питању изградње II блока потцјењује финансије за најмање 30 одсто, јер је 135 милиона еура мало за изградњу овог објекта, с обзиром да су у међувремену значајно порасле цијене опреме.

У Колашину без подршке за ХЕ на Морачи

Руководиоци општине Колашин на јавној расправи у овој вароши, одржаној 16. јула, уз слаб одзив грађана и НВО сектора, нијесу дали подршку градњи три ХЕ са чеоним Андријевој, којим би вода била доведена до под зидине манастира Морача, и била опасна за крај склон поплавама, еродираним земљишта и проријеђених шума, већ су истакли да у концептирању енергетске будућности тог простора желе да на прави начин промовишу изградњу мини електрана које, уз производњу енергије, треба да буду и носиоци развоја у тим руралним подручјима. Они су још једном поновили поруку да све инвестиције у овој области морају водити рачуна о природној и културно-историјској препознатљивости Колашина.

Миодраг Чановић, помоћник министра за економски развој, који је отворио расправу, указао је на значај Стратегије за будући развој Црне Горе са позиције економског, социјалног и еколошког становишта. Овај документ, како је казао, определилиће пут одрживог развоја јер он подразумева да се испоштује европски модел развоја енергетског сектора и да се на тај начин отвори и омогући интеграција Црне Горе на регионално и европско енергетско тржиште.

Чановић је додао да ће изградња хидроелектрана на средњем току Мораче имати позитиван ефекат не само кроз надокнађивање недостатка струје, већ и кроз обезбјеђивање нових радних мјеста, побољшање туристичке понуде околних мјеста и контролу количине воде у току Мораче која неће пресушивати у лјетњим мјесецима.

Ђани Бречевић утврдио је да је Црна Гора прије 25 година, када су урађени пројекти, изградила електране на Морачи, до сада би од њих имала толико зараде да би их поново могла направити од својих средстава. Он је додао да изградња електрана готово увијек побољшава бруто друштвени производ, запосленост и доприноси развоју неразвијених подручја.

На расправи у Колашину још се чуло да су ауторима били упућени и предлози да се у Црној Гори изгради нуклеарна електрана, али је то рјешење избачено из званичне верзије Нацрта.

Предвиђена стопа раста потрошње ел. енергије (1,33%) и стопа раста вршног оптерећења (1,51%) је, како сматра Бошко Богетић, шеф Службе развојних пројеката у ЕПЦГ веома ниска, јер је реално очекивати да ће у Црној Гори потрошња расти по већој стопи што значи да ћемо имати дефицит и прије 2020. године, а не 2023. како стоји у Стратегији. Наиме, за 2-3 године вршно оптерећење ће се, како је казао, изједначити са расположивом снагом у ЕЕС ЦГ што је врло неповољно јер наш систем нема резерве у снази.

Богетић је затим објаснио да се црногорски ХЕ потенцијал у теорији процјењује на 10 милијарди kWh годишње, али технички искористиви су од 5,3 до 6,4 милијарде. Пошто се неће градити ХЕ Коштаница, јер се одустало од превођења Таре у Морачу, та процјена је нижа, тј. 5 милијарди киловатсаги годишње и то је потенцијал којим располаже Црна Гора. Он, иначе, сматра да треба добро размислити прије него што почне или се оспори градња електрана.

Иако се одустало од превођења Таре у Морачу, Срђан Вујадиновић, главни инжењер за хидроенергетски потенцијал у Електропривреди, је изнио мишљење да би, да је разрађена

ова варијанта, држава добила много јефтинију струју од оне из извора који се сада планирају.

Пљевљаци за градњу II блока ТЕ

Пљевљаке је на јавној расправи, одржаној 20. јула, највише интересовало ка-

двије, а могуће је изградити четири хидроелектране.

На то је одговорио помоћник министра за економски развој Миодраг Чановић рекавши да у овом тренутку предност за градњу електрана имају Пива и Морача, али ће се у наредном периоду детаљно ис-

мах да крене у коришћење хидропотенцијала и градњу новог извора да би се смањила увозна енергетска зависност и омогућио бржи економски развој и раст стандарда њених грађана.

Тако је, отварајући расправу, министар за економски развој **Бранимир Гвозденовић**, оцијенио да је у Црној Гори, као и у другим државама, и на глобалном нивоу, развој енергетике постао један од најбитнијих вишедимензионалних проблема за чије рјешавање је потребно наћи компромис између енергетике, економије и екологије. У Стратегији се, како је казао, препоручује умјерена градња нових капацитета, укупне снаге 691 мегават, а кандидати за изградњу су четири ХЕ на Морачи (Андријево, Расловићи, Милуновићи и Златица), ХЕ Комарница, ТЕ Пљевља II, затим двије групе МХЕ, четири групе вјетроелектрана и једно постројење за спаљивање комуналног отпада. Циљ је да се предвиди одговарајући развој Сектора енергетике којим се обезбјеђује сигурно и квалитетно снабдијевање енергијом, уз што прихватљивије цијене за потрошаче и стварање услова за већи и равномјернији развој региона у Црној Гори.

Гвозденовић је додао да је на овај најважнији документ у области енергетике могуће достављати примједбе у електронској форми до 1. септембра, након чега ће се припремити књига коментара и сугестија са одговорима обрађивача, која ће бити доступна јавности на сајту Нацрта Стратегије.

Ђани Бречевић је саопштио да уколико се у Црној Гори не буду градили нови извори ел. енергије, а посебно II блок ТЕ Пљевља, зашто је потребно обезбиједити 175 милиона еура и за истраживања још 110 милиона, увоз струје ће порастати на 50 одсто. Због великог увоза ел. енергије, чија ће понуда, према предвиђањима, из године у годину падати, а цијена расти, за ЕЕС Црне Горе веома је ризикантна свака година у којој се не буде ништа градило, а нема сумње да ће се приликом градње морати уважавати све директиве ЕУ из области екологије.

Он је, одговарајући на најважнија питања која су се постављала у току једномјесечне јавне расправе, рекао да су због свих ограничења предложени сценарији једино реални, јер структура извора ел. енергије у црногорском електроенергетском систему захтијева један стабилан објекат минималног капацитета 225 MW, какав је II блок, који ће повећати стабилност система и смањити увозну зависност.

Предсједник ЦАНУ **Момир Ђуровић** казао је да је Нацрт Стратегије импозантан документ у који је уложено много труда, али се њиме ипак не може бити задовољно, јер подразумијева да Црна Гора након 2023. године поново постане увозник струје. Он је замјерио што се није уважила Владаина Енергетска политика која предвиђа искоришћење расположивог ХЕ потенцијала, као и што није био добар одзив на јавној расправи о овом документу, подсјетивши да у њој не учествују ради сучељавања ставова управо они посланици који су први потписали Декларацију о Тари, или су против коришћења Мораче, а на крају ће они одлучивати о његовом усвајању.

- Кина сваке седмице гради по двије термоелектране, а до 2020. године планира да изгради 40 хидроелектрана, а Црна Гора није у стању

ДР РАДОМИР МИЛОВИЋ, ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА ДИРЕКТОРА УВЕЖЕНЕ БИТНЕ ОДРЕДНИЦЕ НАШЕ РАНИЈЕ ПРОЈЕКЦИЈЕ

Добро је да је дефинитивно урађен такав докуменат. Добро би било да је урађен и раније, јер би послужио код утврђивања Просторног плана у оном дијелу који се односи на резервисање простора за изградњу ел. енергетских објеката, односно хидроелектрана, како би основа за то била Стратегија развоја енергетике. Пошто је није било, имали смо резервацију простора у Просторном плану онако како је она дата и то је изазвало доста

Др Радомир Миловић

полемика и контроверзних ставова у црногорској јавности. Да смо имали стратегију, то би било много једноставније урадити и било би много мање приче, везано за Просторни план.

Иначе, Стратегија је уважила неке битне одреднице и пројекције развоја црногорске хидроенергетике. Прво, полазећи од Декларације о заштити Таре, искључено је коришћење ХЕ потенција на ријечи Тари, што је у овом тренутку једино било могуће. Зато је акценат дат на Морачу, односно ХЕ на Морачи по ранијим пројектима, наравно, без превођења дијела вода из Таре, што је, опет, резултат поменуте Декларације. Имамо, затим, ХЕ Комарницу, као један од значајних објеката који у овом тренутку може да се реализује.

Међутим, није добро да се у Црној Гори од 10 милијарди kWh расположивог хидроенергетског потенцијала, гдје имамо искористивост од 17, односно 25 одсто, што је у сваком случају јако низак проценат, сада долази у ситуацију да можемо искористити непуну милијарду киловатсати на Морачи и Комарници. Али, ту смо гдје смо. То је резултат наших унутрашњих проблема.

С друге стране, у приоритет је дошао II блок ТЕ Пљевља, који је у овом тренутку реалност, с обзиром да имамо увјеравања

да у Пљевљима постоји угља и за II блок у квалитету који се тражи и за то постројење и да се може обезбиједити производња ел. енергије и II блока, приближне снаге као што је постојећи блок.

Што се тиче других аспеката којима је требало да се Стратегија бави, сматрам да је она углавном обрадила и развој преносне и дистрибутивне мреже, као и санацију постојећих производних капацитета Перућице, Пиве и ТЕ, затим и малих ХЕ, којима се, такође, придаје одређени значај, па и вјетрогенераторе.

Мислим да је Стратегија остала у одређеној мјери шкрта према два веома битна питања. Прво, питању власничке и организационе структуре Електропривреде. Тим питањем требало је да се позабави, макар за неки средњорочни период. Без обзира колико је то у овом тренутку било тешко, због бројних ограничења, требало је да макар наговјести могуће правце власничке и организационе структуре ЕПЦГ у наредном периоду. Друго, такође је требало да се мало више позабави проблемом дефицита ел. енергије који ће се сваке године повећавати, што је констатовано аналитиком која је дата у Стратегији, јер ће то дуго бити један од врло великих проблема, и већ сјутра да почнемо са градњом неког новог објекта, биће потребно минимално 5-6 година да из њега почнемо добијати ел. енергију, а питање је у којој мјери или који дио тог дефицита ћемо обезбиједити, односно колики ће дефицит бити послједице тих 5-6 година. То значи да је требало назначити још неке могуће стратешке правце, у складу са препорукама ЕУ и чињеницом да се отвара тржиште ел. енергије, те осталим савременим трендовима.

да ће почети да се гради II блок Термоелектране а град топлификаује и ко ће за те, за њих изузетно значајне пројекте, обезбиједити новац. Они сматрају да ће се због одлагања приватизације ТЕ и трећине Рудника угља теже доћи до реализације тих пројеката, као и да је у Стратегији требало предвидјети топлификацију Пљевља и без градње II блока Термоелектране.

На расправи је такође изнијета примједба да је у овом документу подцијењена ријека Њехотина, јер се у њему помињу само

тражити могућност градње хидроелектрана на овој ријечи.

Црној Гори неопходан нови извор ел. енергије

Завршна презентација, односно јавна расправа о Нацрту стратегије одржана је 23. јула у згради Владе у Подгорици, а карактерисао је готово јединствен став представника надлежног Министарства, Електропривреде и Агенције за енергетику да Црна Гора мора од-

да изгради једну електрану за готово 25 година, казао је он залажући се да се преиспита Декларација о заштити Таре и да се у наредних 30 година, до појаве нових технологија, у већој мјери користи угља и у Пљевљима изгради ТЕ веће снаге, умјесто најављених 225 MW, који нам неће ријешити проблем. Сваки kWh је потребан Црној Гори, али треба разбити заблуду да се из обновљивих извора може ријешити дефицит струје, сматра Ђуровић, који се zaloжио за агресивније коришћење ХЕ потенцијала, а не ограничавање само на четири ХЕ на Морачи. Он тврди да су и рокови за градњу електрана, дати у Нацрту, предуги за садашњи степен развоја технологија у грађевинарству.

Према мишљењу **Миљана Вуксановића**, консултанта УНИДО-а, докуменат задовољава међународне критеријуме јер представља балансирану визију развоја која омогућава да се водни ресурси на адекватан начин искористе. Двадесетак конкретних пројеката за реализацију у наредних пет година треба презентовати међународној јавности, како стручној, тако и оној која финансира такве пројекте, да би се дефинисала платформа за улагање у енергетски сектор Црне Горе.

До равнотеже система преко скупог увоза

Представник Агенције за енергетику **Бранко Котри** казао је да смо у Црној Гори заборавили да градимо енергетске објекте, а наше златне хидроелектране попримају патину у исчекивању да се одлучимо да имамо још таквих електрана. У овом тренутку, како је навео, равнотежа система одржава се веома скупим увозом ел. енергије, око 8 до 10 центи по kWh, док смо прије 5-6 година струју увозили за два цента. Тада нам је и дефицит био 700 милиона киловатчасова, данас је 1,8 милијарди kWh. Зато се мора агресивно кренути у коришћење ХЕ потенцијала, али и изградњу II блока Термоелектране.

Гојко Кнежевић, члан Одбора директора ЕПЦГ, сматра да је Стратегија један од најважнијих докумената који ће бити усвојен у овој години који се заснива на израженом интересу Црне Горе да искористи расположиви енергетски потенцијал и елиминира увоз ел. енергије. Он подржава градњу II блока у Пљевљима и ХЕ на Морачи, јер за те пројекте постоји доста документације и истиче да су значајни енергетски капацитети још под хипотеком, али се уједно и нада да ће се у наредном периоду урадити додатна истраживања и активирати и ти пројекти да Црна Гора никад више не дође у позицију у каквој је сада.

У Стратегији је, према ријечима Кнежевића, дат простор развоју преносне мреже, ревитализацији постојећих објеката, смањењу губитака ел. енергије, али он сматра да посебну пажњу треба посветити снабдијевању Приморја и Подгорице, гдје треба додатно проучити енергетску ситуацију и да је добро што је овај докуманат рађен паралелно са Просторним планом Црне Горе, те што је, везано за регулативу, донешено више аката који ће омогућити да се почну обезбјеђивати средства за градњу објеката.

Радосав Никчевић из НВО »Зелени« изјавио је, на изнанађење присутних, да би на гор-

њем сливу Таре градио мале, средње и велике електране и да је Декларација о Тари донијета у налету емоција, те да данас можда не би ни била таква одлука. Треба, како је казао, заштити Тару од Левер Таре ниводно, а узводно правити електрану да би могли управљати водама и имати рафтинг и кад оне готово пресуше, као што је случај ових дана. Он је увјерен да има и новца, јер није проблем зајам него враћање, а из електрана се сигурно враћа.

За представника Југопетрола енергетски ресурс овог вијека је природни гас, а најновија истраживања у Улцињу показала су да на том

Са јавне расправе у Подгорици

простору постоје налазишта овог енергента, због чега треба расписати тендер за истражно бушење, јер постоје компаније које су за то заинтересоване, а међу њима је и Југопетрол.

Према мишљењу **Ратомира Станића**, треба већ данас почети градити нове објекте и користити потенцијале које имамо, јер ће управљање водама у наредном периоду бити значајније од производње ел. енергије. Стога се не треба сукобљавати и инатити, већ сучелити аргументе и договорити се ради будућности Црне Горе и њених грађана.

МАНС: Навести и штете од градње електрана

Највише замјерки на Нацрт Стратегије имао је **Дејан Миловац**, представник МАНС-а, запитавши на основу којих критеријума Влада преферира Други сценарио. Он је казао да у Стратегији нема КАП-а, односно да се ова компанија помиње само у дијелу документа у којем се говори о томе да ће велики потрошачи примјеном нових технологија моћи да уштеде и до 20 одсто струје. Такође нема процјене сеизмичког ризика, нити процјене штете од градње електрана, већ само користи. Он је упитао да ли ће користи од градње нових електрана имати грађани или инвеститори, подсјетивши да су још раније интерес за градњу ХЕ у Црној Гори показали неки познати бизнисмени.

Предсједник мањинских акционара ЕПЦГ **Василије Миличковић** презентовао је њихов став да држава треба да донесе такве урбанистичко-техничке услове према којима ће сваки инвеститор бити обавезан да код изградње нових објеката уграђује соларне системе за гријање воде. Они такође сматрају да одмах треба ревитализовати пре-

носну и дистрибутивну мрежу и производне објекте и изградити ХЕ Крушево, ХЕ Комарницу и други блок Термоелектране, у Тару и Морачу не дирати. Новац се може обезбједити продајом 19 одсто Електропривреде, а кад ова компанија почне да послује на тржишним принципима, од профита ће се обезбјеђивати нова средства за изградњу објеката.

Будо Котри из Привредне коморе је мишљења да не треба прецизно дефинисати основне карактеристике четири предложене хидроелектране на Морачи, због остављања могућности за изналажење најоптималнијег рјешења за искоришћење ХЕ потенцијала ове ријеке. Он такође сматра да држава треба да стимулише коришћење соларне енергије и топлотних пумпи за гријање и хлађење простора, на што је Ђани Бречевић одговорио да је за обичног грађанина у Црној Гори коришћење соларних система и топлотних пумпи веома скупо и недоступно.

Владо Вујовић из ЕПЦГ казао је да је врло значајно да се изгради географски информациони систем, односно да се на нивоу државе сви корисници представе у простору да би се избјегла паралелна рјешења. Он сматра да треба уважити сугестију обрађивача Стратегије да се измјени закон, односно донесе нови који би омогућио једноставнију изградњу производних објеката.

Богдан Минић из ФЦ Пренос, везано за рјешења из Стратегије о плану изградње преносног система до 2025. године, сматра да је за сигурно напајање Црногорског приморја боља варијанта од рјешења предложених у Стратегији, 400 kV мрежа и ТС 400/110 kV, па зашто онда да се не ради она мрежа која обезбјеђује бољи напон Приморја. Он упозорава да се свуда, па и у Словенији планира напуштање 220 kV мреже, и размишља о напуштању 35 kV напона, а у Стратегији се планира изградња 220 kV ДВ и изградња 35 киловолтних трафостаница.

Слободан Цоцо, грађевински инжењер, предложио је да се у Стратегију уврсти рјешење које је некада предлагао академик Владислав Влаховић, а то је градња Малог умјесто Великог Андријева, чија би брана била у висини од 206 метара, у ком случају ријека Морача не би напуштала кањон и угрожавала Манастир Морачу, избјегло би се потапање на хиљаде ралне плодне земље и исељавање становништва, као и потапање око 12 км пута кроз Платије.

Након завршетка јавне расправе о Нацрту Стратегије развоја енергетике, којим је предвиђено 1,8 милијарди еура за изградњу нових објеката, слиједи припрема коначног предлога Стратегије, тзв. »бијеле књиге«, која ће бити достављена Влади на усвајање.

Б.М.

ЕПЦГ ПОВОДОМ ОДОБРЕНОГ ПРИХОДА И ЦИЈЕНА ЕЛ. ЕНЕРГИЈЕ САОПШТИЛА

Нова цијена киловата урушава систем

Поводом одлуке Регулаторне агенције за енергетику да Електропривреди Црне Горе одобри 218 умјесто тражених 239 милиона еура регулаторног прихода због непризнавања трошкова увоза ел. енергије и одржавања на које ЕПЦГ не може да утиче, те утврђених нових цијена струје, у Никшићу је одржана Конференција за новинаре на којој су извршни директор **Срђан Ковачевић**, директор Сектора за корпоративно планирање **Борис Бушковић** и в.д. директора ФЦ Снабдијевање **Сретен Гојковић** информисали јавност о посљедицама ових одлука за потрошаче и црногорску ел. енергетску компанију.

сваки потрошач плаћати тржишну цијену ел. енергије до 2015. године, а да се цијене враћају два корака уназад.

Ковачевић је најавио да за ову компанију долазе тешки дани, јер ће током јула и августа бити принуђени да због ремонта Термоелектране увезу велику количину ел. енергије, за коју ће морати да плате 25 милиона еура, док ће фактура за дистрибутивне потрошаче у том периоду износити 28 милиона, због чега је и Агенција саопштила да су неопходни кредити за одржавање ликвидности Електропривреде које ће бити веома тешко обезбиједити.

Извршни директор је овом приликом та-

које нагласио да је, што се тиче ЕПЦГ, све рађено да наплата буде добра и она је, практично, 100 одсто, а губици су 17,5 одсто, што одавно није забиљежено. И поред тога, Електропривреда ће пословати онако како је то дефинисала Регулаторна агенција, и питање је само

колики ће бити губитак, којег, да су задржане исте цијене, ове године не би било, већ би имали профит од неколико милиона еура.

Он је посебно истакао да је Електропривреда у претходном периоду настојала да одржи корак у великој експанзији развоја појединих дјелова Црне Горе, као што су Приморје и Подгорица, али због овакве одлуке Агенције више немају шансу да то прате. Директор је још казао да су оваквом одлуком регулатора стимулирани потрошачи који су се нерационално понашали и да је неприхватљиво да је субвенција за оне који троше пуно струје и до 100 еура, док је за оне који мало троше око 10 еура. Истина је да постоји значајан дио потрошача које треба заштитити, јер сви нијесу у могућности да плате ел. енергију ни по постојећим, па чак и много мањим цијенама, али предложени модел ни за њих није добар. Због тога ће се, најавио је Ковачевић, наставити разговори са Владом и Агенцијом о разјашњењу ове ситуације.

Борис Бушковић, директор Сектора за корпоративно планирање, објаснио је да ни у ком случају нијесу смјели да се смањују трошкови за увоз ел. енергије, јер на њих Електропривреда не може да утиче. Од максимално 202 милиона еура, колико компанија може да заради од наплате рачуна, 75 милиона отпада на увоз струје. То значи да за 125 милиона еура треба да произведемо 2,8 милијарди киловатсати ел. енергије, да пренесемо

и дистрибуирамо око 5 милијарди киловата, одржавамо, ремонтујемо, поправљамо далеководе и трансформаторе, да испоручујемо ел. енергију и наплаћујемо рачуне.

Бушковић је саопштио да нам само у јулу и августу треба 25 милиона за увоз за који набављачи већ траже додатне гаранције, због чега би се Електропривреда ускоро могла наћи у безизлазној ситуацији.

Поред тога, осим што ће донијети катастрофалан пословни резултат, одобрене тарифе су и својеречно субвенционирање најбогатијих потрошача, јер је испало да је, у ствари,

ПРИХОД ЕПЦГ МАЊИ ЗА 16 МИЛИОНА ЕУРА

Сретен Гојковић, в.д. директора ФЦ Снабдијевање је подсетио да је према "старом" тарифном систему који је Електропривреду третирао као јединствен систем, струја за домаћинства била и до три пута јефтинија него за мала и средња предузећа, док су према новом Правилнику о тарифама који свакој цјелини појединачно одобрава трошкове, рачуни за велике потрошаче појефтинили за 10 до 15 одсто, чиме ће приход ЕПЦГ бити смањен за 7,3 милиона еура. За мала и средња предузећа цијена је на прошлогодишњем нивоу, а за домаћинства је наводно повећана са 5,42 на 6,28 центи, са циљем да се у наредних пет година дође до тржишне цијене ел. енергије. Међутим, простом рачуницом, стручне службе Електропривреде су утврдиле да ће, кад се све сабере, приход компаније на основу планираних билансних величина износити око 202 милиона еура, или 16 милиона мање од одобреног прихода, што је контрадикторност која урушава читав ел. енергетски систем.

- За домаћинства које је трошило 600 киловата, од чега 50 одсто у вишој и толико у нижој тарифи, мајски рачун је износио 42 еура, док ће и по новим цијенама јулска фактура бити приближно иста. Домаћинства са истом овом потрошњом, али са трећином на вишој и двије трећине на нижој тарифи, имала су мајски рачун од 35 еура док ће им јулски бити 39 еура. Они потрошчи са двије трећине више и једном трећином ниже тарифе, мајски рачун су платили приближно 49, док ће им јулски бити нижи и износиће 44,5 еура, објаснио је Гојковић.

струја поскупила за домаћинства која су више трошила у нижој тарифи, а појефтинила за оне који су трошили скупу струју (енергија у вишој тарифи), те да су, на неки начин, кажњени они потрошачи који су навикли да штеде и рационално се понашају.

Б.М.

Са конференције за новинаре

Том приликом, између осталог, саопштено је да Електропривреда неће бити у могућности да реализује инвестиционе планове, јер јој није одобрен профит (у регулаторном пословању мора бити одобрен профит, што је предвиђено и законом), већ пословање на «нули». Поред тога, утврђене цијене ел. енергије од стране Агенције за енергетику пријете да доведу до колапса комплетног система јер ће због ове катастрофалне одлуке Електропривреда већ у јулу и августу највјероватније бити принуђена да уведе рестрикције у снабдијевању. Зато је компанији чије су стручне службе детаљном анализом установиле да је учињено и низ неправилности, преостало једино да формира стручни тим који ће припремити тужбу против регулатора и упутити је Управном суду.

- Ономогућено нам је да улажемо у погоне, да ремонтујемо, да дођемо до новца за инвестиције. А и све да се новац нађе, који би га инвеститор уложио у систем ако је стопа поврата нула, јер испада да је боље држати новац у банци, гдје за годину дају камату од 6,8 одсто – казао је директор Ковачевић.

Он је објаснио да је струја, умјесто да поскупи, за некога појефтинила и 10 до 15 одсто, јер ће према процјенама Електропривреде цијене бити толико ниже за јул у односу на јун, што значи да поскупљења за било коју категорију потрошача у ствари нема. Нелогично је, како је казао, да се говори о тржишном пословању Електропривреде гдје ће

**ОХРАБРУЈУЋИ РЕЗУЛТАТИ У ПРВИХ ДЕВЕТ МЈЕСЕЦИ
СПРОВОЂЕЊА АКЦИЈЕ “СВИ ТРОШИМО, А КО ПЛАЋА?”**

Велики енергетски и финансијски ефекти

■ У досадашњем деветомјесечном периоду (од октобра прошле до јула ове године) губици електричне енергије мањи су за скоро 192 милиона киловат часова, чиме је уштеђено 16 милиона €, док је укупни степен губитака у првом полугођу 2007. износио 22,14 одсто, што је за 9,86 процената мање него у истом раздобљу 2006. године

■ Због мањих губитака у првих шест мјесеци ове године преузето и мање (за 127.608 MWh) електричне енергије

■ У првих девет мјесеци акције на смањењу губитака, када је, уз већи степен читаности, контролисано 30186 потрошача, извршена је детаљна контрола 16761 мјерног мјеста, отклоњене 7943 техничке неисправности, замијењено преко 9 хиљада бројила и уклопних часовника, а око 7 хиљада записника о техничкој исправности нелегално прикључених потрошача достављено ФЦ Снабдијевање, у чију базу података је уведено и 18557 нелегално прикључених потрошача

■ У првом полугођу 2007. поднесено 430 кривичних пријава због крађе струје, 271 због скидања и повреде службеног печата или знака и 3928 захтјева за покретање прекршајног поступка због механичког оштећења бројила, самовољног прикључења и недозвољавања искључења

Резултати остварени у првих девет мјесеци реализације програма за смањење губитака електричне енергије премашили су наша очекивања, јер ћемо, уколико се настави овакав тренд њиховог пада, на крају године уштеђети око 20 милиона €. Задовољство је тим веће ако се зна да су они достигли, па чак и престигли наше амбициозне планове, рекао је, поред осталог, **Срђан Ковачевић**, извршни директор ЕПЦГ, на редовној конференцији за новинаре одржаној 18. јула у Никшићу на којој су представници медија упознати са успјесима у спровођењу акције на смањењу губитака електричне енергије у протеклом деветомјесечном периоду.

О досадашњим резултатима у реализацији овог програма, али и о планираним активностима који представљају дио дугорочне стратегије за смањење губитака новинаре су детаљније упознали **Радован Булатовић**, координатор Радне групе за губитке ЕПЦГ, и **Мирослав Вукчевић**, директор ФЦ Дистрибуција.

ЕПЦГ на добром путу

Подсјетивши да су губици у дистрибутивној мрежи у октобру 2006. године износили чак 35 одсто, што значи да је трећина електричне енергије практично одлазила у вјетар, због чега се овакво њено расипање није могло толерисати, С. Ковачевић је казао да је било крајње вријеме да се са једним од највећих проблема који мучи Електропривреду отворено ухвати у коштац.

Он је затим, сумирајући досадашње ефекте акције “Сви трошимо, а ко плаћа?”, истакао

да је захваљујући веома добрим резултатима постигнутим у протеклих девет мјесеци, Електропривреда први пут била у прилици да

Са Конференције за новинаре

укњижи пословни добитак, али ће Компанија због одлуке Регулаторне агенције за енергетику о повећању цијена електричне енергије од 9 одсто и ову годину завршити са губитком.

- Без обзира на то, ми у ЕПЦГ сматрамо да смо на добром путу и да ћемо се, уз подршку државе и потрошача (у смислу да редовно измирују своје обавезе), изборити за позицију у којој ћемо моћи да послујемо позитивно, нагласио је Ковачевић, који је оцијенио да наплата потраживања такође иде добро.

Када је ријеч о активностима везаним за ремонт електрана, он је рекао да је у ТЕ “Пљевља”, на том плану, већ уложено 4 милиона €, што ће омогућити додатних 150 милиона киловат часова годишње, а након завршетка

овог обимног посла и уложених још 10 милиона €, производња једине црногорске термоелектране биће већа за 200 милиона kWh.

Лијепу слику о првих девет мјесеци акције на смањењу губитака електричне енергије покварио је подбачај у јулу, па ће, што се тиче одговорности, како је најавио извршни директор ЕПЦГ, због неиспуњавања зацртаних планова у појединим дистрибуцијама доћи до одређених помјерања.

Импозантни резултати

Поручењима Р. Булатовића, у првих девет мјесеци спровођења акције “Сви трошимо, а ко плаћа?” постигнути су заиста импозантни резултати, о чему најбоље говори податак да су укупни губици електричне енергије, у односу на исти период прошле године, смањени за 9,86 одсто, што је донијело уштеду од 20 милиона €. Све ово, како је објаснио Булатовић, даје за право да је реално очекивати да у наредном периоду укупни степен губитака буде мањи од 20 одсто.

У раздобљу октобар 2006. - јун 2007. године губици у мрежи ЕПЦГ били су, у односу на упоредни период претходне године, мањи за 191.599 мегават часова, што представља уштеду од 16 милиона €, док је укупан степен губитака електричне енергије у првом полугођу 2007. износио 22,14 одсто,

што је за 9,86 процената мање него у истом раздобљу прошле године.

- Значи, од почетка године до јула губици су били мањи за 151 милион киловат часова, што одговара максималној производњи ТЕ “Пљевља” за мјесец и по дана. О ефектима ове акције, чија је поента у томе да се истовремено са смањењем губитака смањује и преузета енергија, најбоље говори податак да се смањењем губитака у мрежи за само један проценат уштеди чак 2 милиона €, нагласио је Булатовић.

Најбоље резултате у смањењу губитака у наведеном периоду оствариле су ЕД Тиват и ЕД Рожаје.

Мада је у првом полугођу 2007. преузето ма-

ОХРАБРУЈУЋИ РЕЗУЛТАТИ У ПРВИХ ДЕВЕТ МЈЕСЕЦИ СПРОВОЂЕЊА АКЦИЈЕ “СВИ ТРОШИМО, А КО ПЛАЋА?”

ње за 127.608 MWh него у истом периоду 2006. године, реализовано је ипак више (за 23.719 MWh) електричне енергије, док су губици, као што је речено, били мањи за 151.327 MWh.

У првих шест мјесеци 2007. године преузето је мање електричне енергије за 161.810 MWh у односу на план за исти период, реализовано је такође мање за 110.670 MWh, а губици су били мањи за 51.140 MWh.

У четвртм кварталу 2006. и првих шест мјесеци 2007. године преузето је мање електричне енергије за 136.279 MWh у односу на исти период 2005. и првих шест мјесеци 2006. године, а реализовано више за 55.320 MWh у односу на исти период 2005. и првих шест мјесеци 2006. године. Губици електричне енергије у наведеном раздобљу били су мањи за 191.599 MWh.

Смањењем губитака електричне енергије у првих шест мјесеци 2007. године уштеђено је 110.546 MWh, што по просјечној цијени од 0,08 €/kWh која је коришћена у “Стратегији за смањење губитака” износи 8.843.680 €, а у досадашњем периоду акције (октобар 2006. - 30. јун 2007. године) укупне уштеде износе 145.611 MWh, или 11.648.880 €.

Поред увођења у базу података код ФЦ Снабдијевање - издавање рачуна нелегално прикљученим потрошачима (18557) на ЕЕО ЕД у периоду јун 2006 - април 2007. године и отклањања неправилности на мјерним мјестима (којом приликом је уграђено 6318 нових бројила електричне енергије, баждарено, оправљено и овјерено 4470 бројила електричне енергије која су била у експлоатацији, те уграђено и 631 уклопних часовника), на смањење губитака електричне енергије у првих шест мјесеци 2007. године, по Булатовићу, утицала је не само имплементација “Пилот пројекта” у ЕД Подгорица, Никшић, Херцег Нови и Бијело Поље (у другој половини 2006. године уграђено је 3641 бројило), затим тзв. преподешавање уклопних часовника у складу са новим тарифним временима и циљне контроле мјерних мјеста од стране ЕД (30186 контролираних потрошача), него и већи степен читаности бројила електричне енергије потрошача (у прва три мјесеца 2007. износио је 77 одсто, што је за 10 процената више него у децембру 2006. године, у априлу и мају ове године био је 78 одсто, или 11 процената више него у децембру 2006, а у јуну 79,64 одсто, што је за 12,64 процената већи степен читаности у односу на децембар 2006. године), те повољни временски услови и знатно мања вршна оптерећења.

Од 15.658 пријава о техничким неисправностима на мјерним мјестима потрошача (колико их је пристигло од 4. октобра до 30. новембра 2006. године), 6086 се односе на бројила електричне енергије ван функције (механичка оштећења, не региструје утрошену електричну енергију и оштећење државне пломбе), 2477 на нелегално прикључене потрошаче, 3152 на оштећене или уклоњене

дистрибутивне пломбе, 3202 на неисправне уклопне часовнике, а 741 на остало.

На основу утврђених приоритета неисправности по пријавама потрошача и овлашћених радника ЕД (бројила енергије ван функције; неовлашћено прикључени потрошачи; скинуте дистрибутивне пломбе; неисправност уклопних часовника; остале неисправности), од 4. октобра 2006. до 30. јуна 2007. године, стручне екипе електродистрибуција урадиле су 16761 детаљну контролу мјерних мјеста и сачиниле записнике о њима. Том приликом отклоњене су 7943 техничке неисправности (од чега је замијењено 6.318 бројила електричне енергије која су била ван функције, као и 631 уклопних часовника) и припремљено 6898 записника о техничкој исправности нелегално прикључених потрошача који су достављени ФЦ Снабдијевање на даљу обраду.

С обзиром да контроле мјерних мјеста по пријавама, због своје сложености и обимности прегледа, изискују доста времена, електродистрибуције ће, како је казао Булатовић, у II фази акције наставити прегледе, односно контроле по преосталим пријавама потрошача у складу са утврђеним приоритетима.

У наведеном периоду (октобар 2006 - 30. јун 2007. године) за набавку бројила, возила

КАКО СЕ ЗАШТИТИ ОД РУШИТЕЉА

Коментаришући немили догађај када је средином јула за сада непознато лице багером срушило стуб 10 киловолт-ног далековода, због чега је без струје остало тридесетак трафо реона, **Срђан Ковачевић** је истакао да се дефинитивно мора промијенити однос према имовини Електропривреде, па се, у том смислу, очекује помоћ државних органа који треба енергично да санкционишу сваког ко насрће на електроенергетске објекте.

и другог неопходног материјала и опреме за потребе екипа ангажованих у акцији на смањењу губитака електричне енергије укупно је утрошено 1 милион и 820 хиљада €.

У првих шест мјесеци ове године поднесено је 430 кривичних пријава због крађе електричне енергије, 271 због скидања и повреде службеног печата или знака и 3.928 захтјева за покретање прекршајног захтјева (од чега 158 захтјева се односи на механичка оштећења бројила, 329 на самовољно прикључење и 3.441 не дозвољава искључење).

Међутим, у периоду 1. децембар 2006 - 1. јун 2007. године надлежни основни судови су водили поступак по поднесеним кривичним пријавама из ранијих година, тако да су: од 430 поднесених кривичних пријава процесуиране 174, при чему је окончан поступак код 17 пријава и донесено 5 пресуда (условна и новчана казна), а од 271 поднесене процесуирана је 91 пријава, тако што је окончан по-

ступак код 16 пријава и донесено 10 пресуда (условна и новчана казна).

Дакле, надлежни судови су, и даље, задржали праксу да учиниоцима ових кривичних дјела, за које утврде да су одговорни, изричу условну казну затвора или новчане казне, чиме се не постиже сврха кажњавања, нити Електропривреде пружа значајнија подршка на плану сузбијања ове друштвено опасне појаве, казао је Булатовић додавши да ни прекршајни орган Министарства за економски развој Владе РЦГ, којем је у периоду 1. децембар 2006 - 1. јун 2007. године поднесено 487 захтјева за покретање прекршајног поступка (због механичких оштећења бројила и самовољног прикључења), ипак није поступио по овим захтјевима.

Улагање у дистрибутивни систем је нужно

По оцјени М. Вукчевића, смањење укупног степена губитака који је као амбициозан и перманентан посао пројектован за обарање губитака испод 20 одсто, од кључног је значаја за функционисање ФЦ Дистрибуција, због чега је свакодневно ангажован велики број извршилаца на терену. Међутим, смањење не само комерцијалних, него и техничких губитака такође је приоритетно, а ово захтијева велико улагање у дистрибутивни систем, чији су поједини дјелови израбовани и амортизовани.

Планом инвестиција за 2007. годину, како је објаснио инж. Вукчевић, предвиђено је да се у ФЦ Дистрибуција уложи 4 милиона и 961 хиљада €, који ће се, у највећем обиму, употребити за реконструкцију и повећање снаге трафостаница 35/10 kV: “Бистрица” (ЕД Никшић), “Хумци” (ЕД Цетиње), “Буљарица” (ЕД Будва), “Шакалари” (ЕД Котор), “Подгор” (ЕД Цетиње) - реконструкција 35 киловолтног постројења.

Дио ових средстава уложиће се у монтажу постројења 35 kV и трансформатора 8 MVA у ТС 35/10 kV “Рожаје”, гдје треба обавити и грађевинске радове..

Исто тако, предвиђена је и реконструкција ТС 35/10 kV: “Доброта” (ЕД Котор) - замјена трансформатора од 4 MVA дупло снажнијим од 8 MVA, “Бреза” (ЕД Колашин), “Градац” и “Волођа” (ЕД Пљевља); грађевинског дијела ТС 35/10 kV “Плав” и 10 kV постројења у ТС 110/10 kV “Подгорица 3”, као и изградња: ТС 35/10 kV “Зеленика” (ЕД ХерцегНови), три расклопишта у Котору (Плагенти, Табачина и Муо) и 59 модерних ТС 10/0,4 kV за потребе свих електродистрибуција.

У плану је и реконструкција 35 киловолтних далековода: Дријенак - Бреза (ЕД Колашин), Рибаревина - Шћепаница, Медановићи - Чокрије (ЕД Бијело Поље), Андријевица - Плав (ЕД Беране), Шумани - Оцак - Косаница (ЕД Пљевља).

ХЕ “ПЕРУЋИЦА”

Ремонт и реконструкција примарне опреме

Као и претходних година већину захвата на овогодишњем ремонту и реконструкцији примарне опреме и постројења ХЕ “Перућица” обавиће се сопственим снагама, јер ова електрана има оспособљен кадар који у сваком тренутку може одговорити захтјевима који се од њега траже у оваквим приликама, па ће се уложити максимални напори да се наведени посао реализује у што већем обиму, како би се направила добра подлога за наредну хидролошку годину

И ову годину ХЕ “Перућица” ће обиљежити са више пословних подухвата који ће, наставком реализације неких већ започетих пројеката, као и оних чија реализација тек треба да услиједи, нашој најстаријој великој хидроелектрани дати нови сјај и још већи значај у електроенергетском систему Црне Горе.

Један од најважнијих активности у том смислу свакако је реализација Пројекта реконструкције и модернизације овог производног објекта, а у склопу наведеног посла планирано је да се током ове године обави реконструкција и модернизација агрегата број 3 и кућних агрегата, као и доградња система напајања једносмјерним напонима.

У оквиру редовног годишњег ремонта ХЕ “Перућица” који је почео 20. јула, како нас је информисао директор **Шћепан Шундић**, планирано је да се, поред затварачница доводног система (на којима је дио радова завршен, док ће се остало реализовати за вријеме тоталне обуставе рада Електране), ремонтује и доводни цјевовод, као и опрема у машинској хали и расклопним постројењима 110 и 220 киловолти (у току је ремонт опреме РП 110 kV), а урадиће се и ремонт помоћних уређаја Електране, малих хидроелектрана и грађевинских објеката.

Осим наведених послова који су уобичајени и редовни планирано је да се у овој години изврши и капитални ремонт генератора број 3 и 4. Ови захвати који ће се извести због оспособљавања генератора за нови експлоатациони вијек у тијесној су вези са Пројектом реконструкције и модернизације хидромашинске и електро опреме агрегата, у чијем склопу ипак нијесу били предвиђени.

Још у мају извршена је демонтажа већег дијела хидромашинске и њој припадајуће опреме, чији је један дио отпремљен за “Литострој” ради фабричке обнове. Тренутно се врши уградња појединих дјелова нове хидромашин-

Шћепан Шундић

ске опреме трећег и тзв. кућних агрегата, док ће по повратку опреме из Словеније услиједити главна монтажа. Уколико овај посао почне између 10. и 15. августа, поменуте машине би, како је предвиђено, требало да уђу у погон средином октобра. У међувремену су завршени сви неопходни грађевински радови за уградњу нове хидромашинске и електро опреме у овим агрегатима, које су извеле никшићке фирме “Баст” и “Професионал”.

У току су и радови на доградњи већ споменутог система напајања једносмјерним напонима.

Мада је капитални ремонт првог и другог генератора урађен прошле године, ове машине се још увијек налазе у пробном раду како би већ у овој години добиле дозволу за трајни рад. Ипак, по Шундићевој оцјени, у току досадашњег пробног рада ови агрегати у потпуности су потврдили пројектоване параметре и уз већ провјерену поузданост у раду најбоља су гаранција за још један врло успјешан радни вијек ХЕ “Перућица”.

Међутим, због капиталног ремонта ТЕ “Пљевља” овогодишња тотална обустава рада ХЕ “Перућица” биће са 30 скраћена на 15 дана и помјерена за септембар, умјесто за август, као што је било уобичајено. То ће, како каже Шундић, додатно отежати ситуацију, с обзиром да је за вријеме тоталне обуставе предвиђен велики обим пола, а имајући, при том, у виду да се у септембру може појавити кишни период који би онемогућио извођење појединих радова. Стога ће се ремонтни радови морати, у значајној мјери, обављати фазно, како би за период тоталне обуставе остали да се ураде само они захвати који се искључиво тада могу изводити.

Као и приликом реконструкције првог и другог агрегата, демонтажу и монтажу хидромашинске и њој припадајуће опреме треће машине урадиће сами радници “Перућице”, а демонтажа и монтажа електро опреме поједина је Сименсу и подгоричком Мезону.

- Сувишно је истицати да ћемо кроз ремонтних радова обавити сопственим снагама, као што смо то, уосталом, чинили дуги низ година, јер имамо оспособљен кадар који у сваком тренутку може одговорити захтјевима који се од њега траже у оваквим приликама, што је чак и мотивисало љубљански “Литострој” да размишља о могућности ангажовања наших екипа у обављању њихових послова у непосредном окружењу. Зато и не треба сумњати да ће ХЕ “Перућица” учинити све да се ремонт опреме реализује у што већем обиму, чиме би се направила добра подлога за наредну хидролошку годину, закључио је директор Шундић.

Тропске врућине ипак нијесу пореметиле посао

П о ријечима техничког директора **Зорана Перовића**, са којим смо разговарали 26. јула приликом наше посјете овој ХЕ, ремонтни радови, започети 20. јула захватима на електро и машинској опреми првог (А1) и другог агрегата (А2), трајаће до 30. јула. Ремонт Секције А у Разводном постројењу 110 киловолти предвиђен је да се уради од 23. до 26. јула, а Секције Б од 31. јула до 3. августа. Ови послови су повјерени радницима ХЕ “Перућица”.

Зоран Перовић

Поред екипе “МГ сервиса” из Карловца на капиталном ремонту агрегата број 3 ангажовани су и радници “Перућице”, који такође, заједно са екипама Сименса и подгоричког Мезона врше ремонт електро опреме трећег агрегата. Дио ових радова који се изводе у оквиру реализације Пројекта модернизације и реконструкције ХЕ “Перућица” обавља и Далеководна екипа Електропреноса Подгорица из Никшића, са којом је успостављена изузетно добра сарадња, а у РП 110 kV већ се налази екипа београдског предузећа “Електроисток - Изградња” д.о., коју је као носилац посла у овом постројењу ангажовао Институт “Никола Тесла” из Београда.

Поред екипе “МГ сервиса” из Карловца на капиталном ремонту агрегата број 3 ангажовани су и радници “Перућице”, који такође, заједно са екипама Сименса и подгоричког Мезона врше ремонт електро опреме трећег агрегата. Дио ових радова који се изводе у оквиру реализације Пројекта модернизације и реконструкције ХЕ “Перућица” обавља и Далеководна екипа Електропреноса Подгорица из Никшића, са којом је успостављена изузетно добра сарадња, а у РП 110 kV већ се налази екипа београдског предузећа “Електроисток - Изградња” д.о., коју је као носилац посла у овом постројењу ангажовао Институт “Никола Тесла” из Београда.

- Посао на редовном годишњем ремонту и реконструкцији примарне опреме ХЕ “Перућица” тече у оквиру планиране динамике и у складу са потребама електроенергетског система Црне Горе. У току највећих врућина које су 24. јула достизале до тада незабиле-

жених 46 степени Целзијуса у хладу, трудили смо се да радно вријеме подесимо тако што смо почињали са послом раније, још у 6 сати ујутро и радили до 11, а настављали у 16 до 19, па и 20 сати, рекао је Перовић који нам је такође објаснио да ће одмах по приспјећу кугластих затварача из Словеније радници “Перућице” започеће монтажу опреме агрегата АЗ,

Мирко Антић

а до тада ће радити на оним пословима који не захтијевају поменућу опрему.

Поред радника “МГ сервиса” из Карловца који су били ангажовани на ремонту трећег агрегата, у Машинској хали затекли смо и екипу ХЕ “Перућица” која је вршила реконструкцију опреме на кућним агрегатима К1 и К2.

- Без обзира на незапамћену врелину ваздуха, која нам је и највећи проблем, у послу који ипак иде предвиђеним током нема за-

радова на кућним машинама Електране.

Дио екипе за ремонт високонапонских прекидача који је предводио **Зоран Бошковић**, одговорни инжењер за машинску опрему, а у којој су били: **Вукашин Бацковић**, **Милivoје Станковић**, **Андрија Шћекић**, **Жарко Маловић** и **Рајко Голубовић**, вршила је ремонт високонапонских прекидача поља генератора 1 и 2.

- И поред екстремних и незапамћених тропских врућина, све повјерене задатке смо, уз изузетне напоре, извршавали по плану и у редовном року. То није ништа чудно ако се зна да је ово веома искусна екипа којој се слични и веома сложени послови повјеравају и ван Црне Горе, рекли су нам ови искусни мајстори.

Регенерација трансформатора

Машински техничар **Мирко Антић**, одговорни извршилац радова на регенерацији трансформаторског уља и обраду изолационог система, објаснио нам је посао своје екипе (“Електроисток - Изградња” д.о. Београд) коју је Институт “Никола Тесла” из Београда као главни извођач ангажовао на ремонту трансформатора 121/10,5 kV у РП 110 kV.

Дио машинске групе на реконструкцији кућних агрегата

Радник МГ сервиса: Ремонт агрегата АЗ

Радници “Електроисток - Изградња” на послу у РП 110 kV

У СУСРЕТ ТРЖИШТУ ЕЛ. ЕНЕРГИЈЕ

Што се тиче планова, директор **Шћепан Шундић** нам је казао да ће у наредном периоду услједити активности везане за тек усвојену Студију оправданости уградње 8. агрегата, како би се започео још један врло значајан инвестициони подухват (о чему смо детаљније писали у прошлом броју нашег листа).

Наравно, наставиће се и реализација пројеката који се финансирају из кредита Свјетске банке, код које су од предложених подршку добила два пројекта: замјена чистилице и решетке на затварачници “Вртац” и набавка једног или два радна кола (зависно од расположивих средстава банке).

Код Свјетске банке ће се кандидовати и други пројекти, а све са циљем ревитализације и доградње система ХЕ “Перућица” имајући у виду његову улогу у будућем тржишном моделу функционисања електроенергетског система.

Укључивањем ХЕ “Перућица” у нови систем финансијског пословања ЕПЦГ који би требало да се имплементира у току ове године, финансијско пословање било би, по Шундићевом мишљењу, ефикасније и транспарентније, што је од битног значаја за будући тржишни модел пословања ЕПЦГ А. Д.

стоја, казао нам је дипломирани машински инжењер **Драгомир Благојевић** (Машинска група за одржавање ХЕ “Перућица”), који је заједно са екипом из Љубљанског “Литостроја” задужен за контролу и надзор поменутих

Дио екипе ВН прекидача на ремонту Расклопног постројења

- Технологија је таква да се уље у трансформатору загријева, а кроз трафо се пропушта азот високе чистоће да би односио влагу, након чега се цјелокупна количина уља пребацује у прву цистерну, из које се кроз адсорбент односно тзв. Фулерову земљу пропушта у другу цистерну, гдје се преко постројења за обраду изолационог система трансформатора, односно у маши-

ни “Минафил ВН 120” врши хемијска регенерација и сушење уља, каже Антић.

Уз похвалу на пријем и припрему ремонта од стране радника ХЕ “Перућица”, он нам је такође рекао да је његова екипа са одговорним људима Електране већ вршила предремонтна испитивања електрике трансформатора, а радиће и сва испитивања уља у трансформаторима током ремонта.

И.З.

ТЕ "ПЉЕВЉА": КАПИТАЛНИ РЕМОТ ТУРБИНЕ

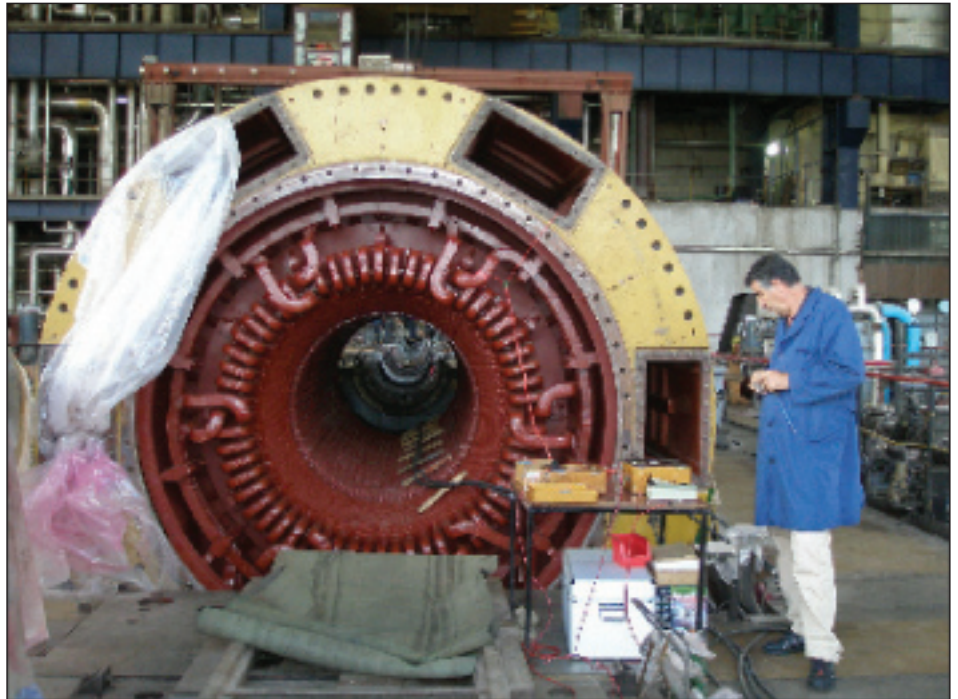
За сада - по утврђеној динамици

Након завршетка овог посла побољшаће се ефикасност котла и боље искористити инсталисани капацитет електране, а створиће се и претпоставке за повећање снаге блока, са годишњим билансом од 1200 гигаваат часова, што би било веома значајно са аспекта растућег дефицита електричне енергије у Црној Гори

У октобру ове године ТЕ „Пљевља“ навршава 25 година успјешног рада, што представља и њен пројектовани радни вијек. Но, и поред тога, поузданост рада електране и производни резултати у последњим годинама су за пуни репект, што само потврђује значај овог енергетског објекта за стабилан рад електроенергетског система Црне Горе.

Од 18.маја текуће године, термоелектрана се налази у 3,5 -мјесечном застоју због ремонта, у току кога се изводе сложени захвати на основној опреми. То је само дио послова у оквиру ревитализације електране којом ће се њен радни вијек продужити за наредних 15-20 година.

Како нам је рекао **Добрило Гачевић**, технички директор ТЕП-а, са којим смо разговарали крајем јула, главни послови обухватају ремонт турбоагрегата (парне турбине и турбогенератора) и завршетак реконструкције котловског постројења, чија је прва фаза изведена током 2001.године.

Испитивање генератора

- Капитални (велики) ремонт парне турбине је ове године неизоставно морао да се ради, с обзиром да је прошле године одложен, а од последњег ремонта протекло више од 30.000 часова, што је више од нормираних 25.000 сати по препорукама произвођача. Прва дефектажа и испитивање стања метала турбине потврдили су оправданост отварања турбине, јер су већина од уочених недостатака могли да прерасту у катастрофални отказ да је турбина

наставила да ради без ремонта, каже Гачевић.

Посао је толико одмакао да се ремонт турбине већ приводи крају, а након завршетка монтаже (Термика Београд), уследиће радови на термоизолацији и уградњи мјерења за надзор вибрација и механичких величина турбине РМС Сремска Митровица и Brill - Кјег.

Истовремено са ремонтом турбине ради се и ремонт генератора који је, у највећем дијелу, завршен.

Послове на турбини и генератору ТЕ "Пљевља" изводи фирма "Феромонт-Инжењеринг" Београд.

На котловском постројењу у току је друга фаза реконструкције, која је започета у 2001.години, због потребе прилагођавања котла угљу који ће се са површинског копа "Потрлица" користити у наредном периоду.

У оквиру овог посла изводе се сложени захвати демонтаже и монтаже опреме на цијевном систему котла, загријачима ваздуха, млиновима. Главни уговори склопљени су са руском фирмом ЗИО Подолск (испорука опреме за котао) и Ферумом из Ваљева (испорука резервних дјелова за млинове), а радови су повјерени подгоричком Термоелектро-Монту.

- Очекује се да ће се послје завршетка овог посла побољшати ефикасност котла и боље искористити инсталисани капацитет електране, а такође и створити претпоставке за повећање снаге блока. Бољим искоришћењем инсталисаног капацитета, електрана би се билансирала са 1.200 ГВт годишње, што би било веома значајно са аспекта актуелног, растућег дефицита електричне енергије, нагласио је Гачевић долажући да ће завршетак ремонта у предвиђеном

Ротор ниског притиска

року и реализација постављених циљева умно- гоме зависити од динамике испоруке опреме од стране ЗИО Подолск, с обзиром да је уговор за ове послове склопљен у марту ове године.

Уважавајући чињеницу да је овогоди- шњим планом ремонта била предвиђена замјена другог и трећег степена цијевних загријача ваздуха који се израђују у Русији (преко 700 тона опреме), на котлу је демонти- ран само II степен, односно половина загри- јача предвиђеног за замјену. Са садашњом динамиком испоруке овај дио котла се може монтирати у задатом року за ремонт, што ни- је случај са III степеном загријача ваздуха, због кашњења испоруке. Одустајање од мон- таже наведене опреме, по Гачевићу, отвара проблем њеног чувања, односно конзерваци- је до наредне погодне прилике за уградњу, што ће усложнити и саму монтажу. С обзи- ром на те, а и друге разлоге везане за уго- вором предвиђена гарантна испитивања на котлу, планирани пројекат повећања снаге,

Детаљ са котла

те биланс ваздуха, као и остале аспекте рада ТЕ "Пљевља", по Гачевићевом мишљењу, у потпуности је оправдано и цијелиходно про- дужење рока ремонта ради уградње помену- те опреме, о чему се разговара са пословод- ством Електропривреде Црне Горе.

На осталим објектима ТЕП-а изводе се типски радови ремонта и ревизије. На допреми угља у току је санација шинских стаза комбинованих уређаја за угаљ. Њихов ремонт и ремонт транспортера је завршен, а тренутно се, поред функционалних проба, врши и припрема за пријем угља.

На депонији шљаке и пепела радници Екотанка Београд чисте шљаковод, а с тим у вези, како истиче Гачевић, предстоји њихово измјештање на другу локацију, као и органи- зација истакања у циљу максималног искори- шћења преосталог капацитета депоније.

По Гачевићевим ријечима, на овогоди- шњи ремонт, у смислу квалитетних припре- ма, значајан утицај имала су догађања око при- ватизације Термоелектране и Рудника угља Пљевља. У ТЕ "Пљевља" су, за сада, све ак- тивности усмјерене на квалитетно извођење планираних послова на ремонту, али се, у том смислу, са великом пажњом прате и дешава- ња у електроенергетском сектору. Предстоје значајне одлуке и послови који се тичу пљев- ваљског термоенергетског комплекса, због че- га се дио активности мора обављати и на том пољу, рекао нам је на крају Гачевић.

И.З.

ИЗ УДРУЖЕЊА МАЊИНСКИХ АКЦИОНАРА

Поднијет предлог за оцјену уставности Правилника о тарифама

Н акон двије тужбе које је Управном суду упутила Електропри- вреда Црне Горе, прво на Одлуку о утврђеном регу- латорном приходу од стране Регулаторне агенције за енергетику, а друго на Одлуку о одобреној ције- ни ел. енергије, и Асоци- јација мањинских акцио- нара ЕПЦГ поднијела је Уставном суду иницијати- ву за покретање поступка ради оцјене несагласности одредбе чл. 18 Закона о енергетици и Правилника о тари- фама за ел. енергију са црногорским Уставом, односно предлог за оцјену

Василије Миличковић

чиме се спречава тржишни начин при- вређивања, супротно чл. 47. Устава РЦГ који забрањује «сваки акт и радњу којима се ствара или подстиче монопол- ски положај и спречава тржишно при-

уставности овог члана и по- менутог правилника.

Како стоји у Иницијативи коју нам је доставио предсјед- ник Асоцијације мањинских акционара **Василије Милич- ковић**, предлог је поднесен због тога што је чланом 18. уведен трошковни принцип формирања тарифа, тј. цијена ел. енергије на основу којег је Регулаторна агенција дони- јела Правилник о тарифама,

чиме се спречава тржишни начин при- вређивања, супротно чл. 47. Устава РЦГ који забрањује «сваки акт и радњу којима се ствара или подстиче монопол- ски положај и спречава тржишно при-

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА НОВИНАРЕ

Угрожен "најбољи црногорски бренд"

■ Односи између ЕПЦГ и КАП-а једино могу бити на тржишним основама, па стога од Уставног суда очекујемо да нас подржи у настојању да Електропривреда коначно почне да свој производ продаје по тржишним цијенама, чиме би остваривала годи- шњи профит од 100 - 150 милиона €, речено на конференцији за новинаре Удруже- ња мањинских акционара ЕПЦГ

П оводом иницијативе Удружења ма- њинских акционара ЕПЦГ за покре- тање поступка на Уставном суду Црне Горе ради оцјене уставности члана 18. Закона о енергетици и Правилника о тарифама који је донијела Регулаторна агенција, предсјед- ник ове асоцијације **Василије Миличко- вић** је, на конференцији за новинаре одржа- ној 30. јула у Прес центру Подгорица, изра- зио наду да ће Уставни суд брзо реаговати и без дилеме позитивно ријешити њихову представку, јер је то у интересу Електро- привреде Црне Горе. Тиме би се, како је рекао Миличковић, спријечила озакоњена пљачка којом се свакодневно 120 хиљада € прелива из државних у приватне џепове.

Највише пажње, из тог разлога, Милич-

ковић је посветио односу Електропривреде са њеним највећим потрошачем Комбина- том алуминијума Подгорица. По његовој оцјени, коју је поткријепио бројним аргу- ментима, тај однос је, због тога што није базиран на правим тржишним основама, већ на, како је казао, политичкој, или дого- ворној економији, увијек на штету ЕПЦГ.

Вршећи компарацију тржишног моде- ла привређивања акционарских друштва ЕПЦГ и КАП-а са трошковним принципом, који је само одраз превазиђене договорне економије, он се zaloжио за тржишни мо- дел који је, како је истакао, Електропри- вреди још 1992. године био загарантован. Управо би тржишни модел на прави начин вредновао, по њему, најбољи црногорски

ИЗ УДРУЖЕЊА МАЊИНСКИХ АКЦИОНАРА

вређивање», као и одредбама Закона о енергетици којима се нормирају тржишна правила, тржиште и конкуренција, те утврђеној Директиви Европског Парламента и Савјета Европе о правилима за унутрашње тржиште ел. енергије из 2003. године која императивно намеће тржишни начин пословања и конкуренцију.

У Иницијативи се даље тврди да се спречавањем тржишног начина пословања Електропривреда гура у губитак и онемогућава јој се остваривање профита и подјела дивиденди, супротно Закону о привредним друштвима, као системском акту из области бизниса и привређивања уопште.

Колико трошковни модел привређивања и на њему засновани Правилник о тарифама погубно утичу на Електропривреду најбоље показује податак да ЕПЦГ за јул и август увози 80 одсто недостајуће ел. енергије са берзанског тржишта по цијени од осам еура за мегаватсат, а КАП-у је продаје за 26,39 еура, Жељезари за 50,47 еура и Жељезници за 57,23 еура за MWh, наводи се у Иницијативи и додаје да ће само из

аранжмана са ова три колектива, која заједно троше 50 одсто укупне потрошње ел. енергије у Црној Гори, Електропривреда остварити губитак од 10 милиона еура.

Према увјерењу мањинских акционара, у Регулаторној агенцији су свјесни да је њихова одлука о одобреним тарифама погубна за Електропривреду, па зато менаџменту ЕПЦГ сугеришу да се за помоћ обрати пословним и кредитним банкама. И предсједник Одбора директора КАП-а, Каха Авалијани је признао да «алуминијум није ништа друго него преточена струја у чврсто стање», што значи да је Комбинат кроз алуминијум највећи извозник струје у Црној Гори, који је само у 2006. години, купујући струју по цијени од 20,44 еура за мегаватсат, преточивши је у алуминијум остварио профит од 60 милиона, а ЕПЦГ, која је у тој години увозила ел. енергију за 70-80 Е/MWh, губитак од 30 милиона еура. Уколико остане трошковни модел, Електропривреда ће наставити да производи милионске губитке, а у случају приватизације њена вриједност биће десетак пута мања.

Они тврде да је ЕПЦГ једини систем у Црној Гори који не послује на тржишним принципима, а да послује остваривао би годишњи профит од 100 до 130 милиона еура, и у процесу приватизације вриједио 3 - 4 милијарде еура које би се по окончању приватизације слиле у републички буџет, јер се ради о најквалитетнијем црногорском бренду.

Мањински акционари даље наводе да је примјеном поменутог члана Регулаторна агенција донијела и дискриминаторски цјеновник за потрошаче на напонском нивоу 0,4 kV, па тако домаћинства са двотарифним бројилом плаћају 6,28 центи, а са једнотарифним 8,61 цент, док је за потрошаче из категорије “остала потрошња” I киловатсат 16,5, а за “осталу потрошњу” II 18,9 центи.

Због свега наведеног остају при ставу да су одредбе чл. 18. Закона о енергетици и Правилника о тарифама неуставне и очекују да Уставни суд прихвати њихову иницијативу и покрене поступак за оцјењивање законитости и сагласности са Уставом, те донесе адекватну одлуку.

Б.М.

бренд и најчистији производ у Црној Гори - електричну енергију. Тиме би и вриједност Електропривреде као најјачег привредног субјекта достигла реалну цијену.

На једном од скупова који је ради транспарентности приватизације КАП-а организовала владајућа коалиција - ДПС и СДП, он је, како је подвукао, упозорио да политика нема право да одређује цијене електричне енергије, што је погубно за економију, већ је то, прије свега, ствар тржишта, гдје треба да се регулишу односи са КАП-ом, али и са другим потрошачима.

- Ми тражимо да Електропривреда, као и КАП, послује на тржишним принципима, и не видимо ниједан разлог зашто то не би могла, а не као последњи привредни субјект

у Црној Гори да послује на договорној економији. Уосталом, тржишна економија је много прихватљивија за мање потрошаче, јер је тренутна цијена електричне енергије лимитирајући фактор за мале произвођаче у односу на цијене које су одређене КАП- и Жељезари Никшић. Ми само тражимо да струју која је као и свака друга роба продајемо по тржишним цијенама, као што ни КАП није неком продао алуминијум испод

цијене која влада на тржишту овог метала, нагласио је Миличковић, истакавши како га, у овом случају, могу једино цифрама демантовати.

С тим у вези он је навео бројне релевантне податке као што је, на примјер, губитак ЕПЦГ од 30 милиона € због цијене од 20,44 € колико је КАП у прошлој години

Василије Мичковић и Давор Докић

плаћао испоручену електричну енергију. Презентујући уз помоћ перформанса и друге податке, у којима се огледа, како је напоменуо, сва погубност договорне економије за пословање Електропривреде, Миличковић се запитао када ће велики потрошачи (КАП, Жељезара и Жељезница Црне Горе) коначно тржишно проhodати да их ЕПЦГ као “јачи чича Глиша”, коме исисавају преосталу снагу, најзад престане да храни.

Мада су прије три године мањински акционари, страхујући за судбину Електроенергетског система Црне Горе, а самим тим и за ЕПЦГ, започели борбу против продаје електроенергетских објеката, они ипак нијесу, како је казао Миличковић, били против приватизације, већ против њихове продаје испод стварне вриједности. Он је то илустровао на примјеру ТЕ “Пљевља”, која је требало да се прода за 45 милиона €, што није одговарало стварној већ подцијењеној вриједности, а није, том приликом, узет у обзир ни њен значај за Црну Гору.

- Уколико би се Електропривреда Црне Горе продала по вриједности на тржишту, не треба наглашавати шта би за Црну Гору значиле 3 - 4 милијарде € које би се добиле од њене продаје, казао је Миличковић додајући да због дуготрајне суше и ремонта ТЕ “Пљевља” и ХЕ “Перућица” црногорски конзум у овом тренутку задовољава само 20 одсто својих потреба за електричном енергијом, и то једино размјеном са ЕПС-ом, односно из производње ХЕ “Пива”.

Изразивши наду да ће Уставни суд срушити фамозни члан 18. Закона о енергетици, **Давор Докић**, члан Удружења мањинских рачунара ЕПЦГ, је упутио апел свим власницима ваучера Електропривреде да их не продају по тренутној цијени, већ да их чувају за вријеме када ће бити 3- 4 пута скупљи и износити 30 €, што је, по њему, и њихова права вриједност.

И.З.

ЕВРОПСКА ПРАКСА У ИЗГРАДЊИ МХЕ

Једноставнијим процедурама стимулисати предузетнике

■ Проф. др Бернхард Пеликан, проф. на Бечком универзитету и председник Асоцијације малих ХЕ у ЕУ одржао предавање на ЕТФ у Подгорици о законској регулативи за изградњу малих ХЕ

У оквиру Постдипломских студија на Електротехничком факултету Универзитета Црне Горе из предмета Општа енергетика и алтернативни извори енергије је у складу са уобичајеном праксом гостовања еминентних професора и експерата из иностранства, почетком јула организовано предавање “Practices and Experiences for Granting Procedures for Building New Small Hydro Power Plants” (Пракса и искуства за добијање процедура за изградњу малих хидроелектрана) др **Бернхарда Пеликана**, професора на Универзитету за природне изворе у Бечу и председника Асоцијације малих хидроелектрана Европске уније.

Поздрављајући истакнутог госта и друге присутне, проф. др **Сретен Шкулећ** је, између осталог, рекао да је у тренутку када су

Бернхард Пеликан

овим директивама такође установљена обавеза ефикасне координације између различитих административних тијела, као и лимити, везано за пријем и обраду ауторизованих захтјева, односно обавеза чланица Уније да у својим националним стратегијама дефинишу јасан циљ - поједностављење административних процедура и што ефикаснија изводљивост, те формирање институције која ће бити надлежна за рјешавање евентуалних спорова између надлежних органа за издавање дозвола и подносиоца захтјева.

Он је казао да постоје два начина за почетак градње МХЕ, од којих је први индивидуална иницијатива и апликација, гдје сва неопходна истраживања и припрему унапријед врши онај који аплицира, а други да влада у одређеном тренутку распише тендер, након прецизних истраживања и детаљне припреме.

У даљем и з л а г а њ у професор Пеликан се осврнуо на пројектне и инжењерске процедуре у току припре-

Легенда

на јавној расправи Просторни план Црне Горе и Стратегија развоја енергетике до 2025. године, корисно чути мишљења страних експерата из области хидроенергије, те да је тренутно за нас најинтересантнија тема - европска искуства за добијање процедура за изградњу МХЕ о чему се управо говори у предавању проф. Пеликана који је такође експерт UNESCO-а, ESA, Европске комисије и Аустријске организације за енергију.

Директиве ЕУ поједностављују административни поступак

Говорећи о законским оквирима ЕУ и директивама из 2001. године којима се од чланица Уније захтијева рационализација и ефикаснија администрација, односно дефинисање јасних правила, транспарентност и недискриминација у области законске регулативе у домену изградње МХЕ, Бернхард Пеликан је истакао да је

ме за апликацију и реализацију изградње МХЕ, наводећи активности и њихову међусобну зависност у току реализације једног пројекта. То су: формулисање идејног рјешења, рјешавање имовинско правних односа, додатна истраживања водотока која су повезана са параметрима добијеним из компанија које преузимају ел. енергију и агенције задужене за заштиту животне средине, калкулација стварних протока и производње, физибилити студија, ревизија приложене документације од стране комисије коју формира влада, ауторизација идејног рјешења и расписивање тендера од стране владе, те потписивање уговора, пројектовање, изградња и почетак рада МХЕ. Код изградње овакве врсте објеката интерес владе је искоришћење постојећих водених потенцијала у функцији производње ел. енергије, што већи степен заштите животне средине, повећање обима грађења, повезивање са дистрибутивном мрежом, валоризација простора и друго.

Еминентни гост даље наводи да је у многим

земљама ЕУ концесиона такса и накнада за коришћење воде за производњу ел. енергије из МХЕ минимална или је готово нема, што је у функцији стимулисања развоја алтернативних извора енергије, те да је трајање лиценце, односно концесионог периода, веома важно, како са становишта финансијске анализе пројекта мале електране, тако и са аспекта њеног одржавања.

- У ЕУ постоје два модела давања концесије: на неодређени период (Ирска и Шведска), и на период од најмање 30 па до чак 99 година, као што је случај у већини земаља ЕУ, каже Пеликан додајући да се, везано за подршку државе овим пројектима, у земљама ЕУ она креће од 5 до 30 одсто (инвестициона подршка) и директно зависи од квалитета рјешавања заштите животне средине, а постоји и подршка путем смањења такси и тарифа, издавања зелених сертификата, ослобађања или смањења такси за прикључење и коришћење дистрибутивне мреже и могућности директног снабдијевања потрошача, чиме се постиже већа цијена.

Активности на добијању дозвола

Везано за активности на добијању дозвола, Пеликан је казао да је у Аустрији нпр. први корак разговор са владиним експертом за ову област, а други израда префизибилиити студије са основним подацима идејног рјешења (ријека, локација, проток, инсталисана снага, годишња производња и др.). Након тога влада провјерава и оцјењује квалитет понуђеног рјешења и даје сагласност за израду главног пројекта са свим неопходним подацима а затим слиједи детаљна провјера утицаја на животну средину, односно провјера предложеног рјешења заштите околине.

Овом приликом он је навео још неколико примјера, од којих издвајамо Грчку, гдје су потребне три главне лиценце за градњу и коришћење МХЕ: лиценца да се из пројектоване МХЕ може производити ел. енергија која се даје на националном нивоу и представља први корак у овом послу, затим лиценца за грађење која је у принципу доста компликована јер је за њено издавање надлежан већи број институција и лиценци за рад и производњу ел. енергије из МХЕ која се добија када се заврше све активности према пројектној документацији и важећој законској регулативи.

Пеликан је затим упозорно да је код давања концесије најважније да се води рачуна о заштити животне средине и да се бирају оне компаније које имају велико искуство у пројектовању, експлоатацији и изградњи МХЕ, јер ће се на тај начин добити најбоља рјешења искоришћења одређеног водотока и квалитетне МХЕ које

ће се експлоатисати дуги низ година и које ће се након концесионог периода у добром стању вратити влади на даље коришћење. Он сматра да ћемо, у супротном доћи у веома лошу позицију- да се објекат уопште не изгради, или да се изгради некавалитетна МХЕ, односно да се водоток адекватно не искористи.

Професор др **Бернхард Пеликан** је објавио преко 200 научних радова из области хидроенергије, учествовао је у изради бројних пројеката, предавач је на више европских универзитета. Овај еминентни стручњак поручује да готово све земље у Европи улажу у изградњу и развој МХЕ које, како је казао, не могу да ријеше проблем дефицита ел. енергије, али могу да покрију један дио потреба. Зато те земље олакшавањем процедура стимулишу предузетнике да уложе новац у ове објекте. Тренутно је још висока цијена kWh из МХЕ, али су свуда у свијету ти објекти вишенамјенски (за питку воду, наводњавање, рекреацију, туризма, производњу ел. енергије), и у том случају, цијена је повољна.

У Црној Гори, према његовим ријечима, проблем може да буде недостатак дугорочних мјерења протока на водотоцима, поготово на притокама главних ријека, јер су ти подаци основ за будуће пројектовање и дефинисање капацитета и годишње производње МХЕ. Зато је неопходно да се та мјерења, која се у Аустрији, иначе, врше још од 1890. године, интензивирају уз претходно одређивање оптималних локација за ову активност.

У Аустрији, иначе, има више од двије хиљаде малих хидроелектрана које задовољавају око 10 одсто потреба за ел. енергијом и око 80 великих електрана, тако да је производња ел. енергије из хидроелектрана у многоме допринијела да се затвори конзум, каже предсједник Асоцијације малих хидроелектрана ЕУ, - непрофитне међународне организације која је на иницијативу Европске комисије основана 1989. године са циљем промоције коришћења воде за производњу ел. енергије у електранама мањим од 10 мегавата.

На питање какве су могућности коришћења акумулација за развој туризма, гост из Аустрије је одговорио да је то и те како могуће, наведећи примјер неколико акумулација у Аустрији на којима су изграђени туристички објекти. По његовом мишљењу, на акумулацијама код којих ниво воде знатно не осцилира постоје, уз адекватну инфраструктуру, добри услови за развој туризма и валоризацију околног простора, док акумулације код којих је већа разлика у нивоима великих и малих вода нијесу погодне за развој туризма јер простор између ова два нивоа у принципу не даје адекватну визуелну слику, тј. готово је без вегетације, што је велика препрека за његову валоризацију.

Б.М.

АКТУЕЛНОСТИ ИЗ ХЕ "ПИВА"

Припрема за ремонт

У првом полугођу 2007. погонска спремност ХЕ "Пива" била је на уобичајено високом нивоу, а сва три њена агрегата, за све то вријеме, радила су у исправном стању, о чему најбоље говори податак да је у протеклом периоду текуће године ова електрана имала минималан број непланираних застоја (пријављена су само 3 квара) и минимално вријеме агрегата у отказу (свега 9.15 часова).

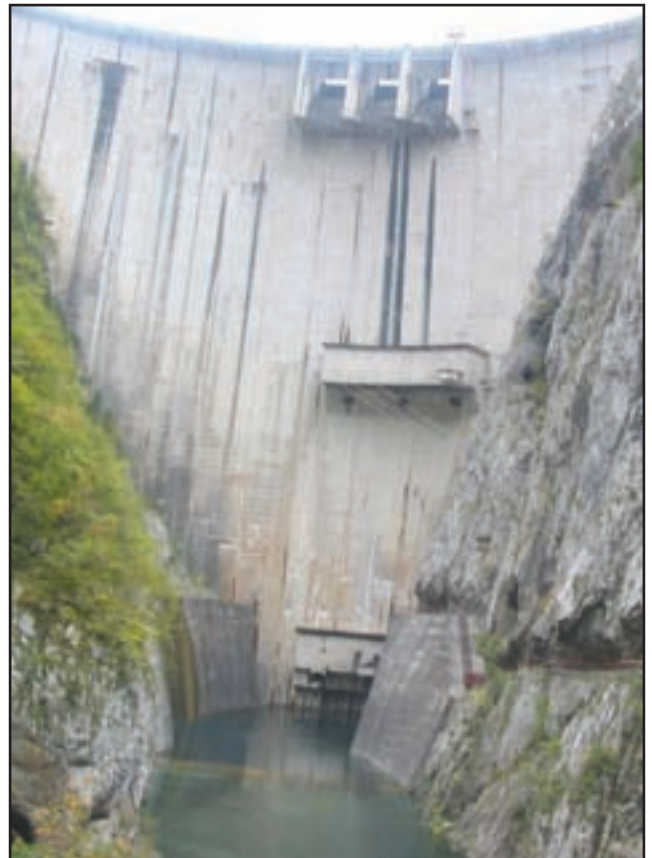
Међутим, производња пивских агрегата у првој половини ове године није одговарала њиховој погонској спремности. Наиме, како нас крајем јула информисала мр **Светлана Пјешчић**, технички директор, од почетка године до 25. јула произведено је 274 милиона и 528 хиљада киловат часова (што чини 36 одсто планиране годишње производње), а до краја јула било је планирано да се систему испоручи 412 милиона kWh.

Због тропских врућина и дуготрајне суше енергетска вриједност Пивског језера која је 25. јула износила 214 милиона и 270 хиљада киловат часова била је такође испод планиране, јер је планом било предвиђено да у акумулацији на крају овог мјесеца буде 303 милиона kWh, а из наведених разлога и просјечан доток у текућем мјесецу од 15 м³/с био је дупло мањи од планираног.

Мада је редован годишњи ремонт агрегата у ХЕ "Пива", који је према плану требао да почне 23. јула 2007. године, уз сагласност ЕПС-а, одложен за 15 дана, активности на томе нијесу прекинуте. По ријечима С. Пјешчић, у току је процедура потписивања уговора са изабраним извођачима радова и испоручиоцима опреме потребне за ремонт, као и обнављање јавног позива за радове и опрему, за које нијесу изабрани извођачи, односно испоручиоци. Према плану, ремонт агрегата, заједно са тоталним застојем Електране, трајаће до краја октобра текуће године.

До почетка ремонта обавиће се неколико захвата у постројењу и на брани, као што је, на примјер, монтажа новог дизел агрегата за потребе сопствене потрошње, на чему се већ ради. Тренутно се изводе грађевинско-занатски радови на санацији машинске хале, приступног тунела и металних степеништа кроз брану.

Поред уобичајених радова у ремонту, како нам је објаснила С. Пјешчић, ради утврђивања стања примарне опреме, вршиће се и одређена дијагностичка испитивања, као што су, рецимо, вибрације, стање изолационог система генератора и слично. Ове године се пла-

нира замјена прекидача и сабирничких растављача у далеководним пољима РП 220 kV, а то ће се извести у времену тоталног застоја, који ће, према усвојеном билансу, трајати 15 дана. У току године се планира и замјена старе аналогне радио-релејне везе новом дигиталном линијом, што је предуслов за нове информационе технологије. Такође је планирано извођење грађевинских радова на пословним објектима на брани, у Мратињу, и геотехничких захвата у тијелу бране.

И.З.

ЕД БАР

Настављен пад губитака

■ Све израженији недостатак непосредних извршилаца, у првом реду електричара, лимитирајући фактор не само када је у питању текуће и инвестиционо одржавање, него и реализација програма за смањење губитака електричне енергије

И поред тога што су суочени са хроничним недостатком радне снаге, у првом реду електричара, у овој дистрибуцији су, у првом полугођу 2007. године, доследним спровођењем акције “Сви трошимо, а ко плаћа?”, ипак постигли добре резултате у смањењу губитака електричне енергије, јер су само у једном мјесецу у том периоду били изнад, а у свим осталим редовно испод плана.

Умјесто планираних 16,5 одсто, губици у јуну су, како нас је 10. јула обави-

туристичке сезоне просто немогуће са толиким бројем извршилаца “покрити” конзум са око 12 хиљада викенд потрошача.

- Без обзира на поменуте околности, када су нам, и поред евидентног мањка извршилаца, три радника на боловању, умјесто којих није примљен ниједан електричар, ми ћемо ипак покушати да се организујемо како најбоље можемо и умијемо. Тежиште наших активности у овом тренутку биће на контроли викенд потрошача и сезонских објеката, али и на искључењу неуредних платиша, па смо у ту сврху већ оформили четири екипе које ће бити ангажоване у најатрактивнијим и најфреквентнијим туристичким насељима, од Чања и Сутомора, преко ВеликогПијеска и Дубраве, па до Утјехе, објашњава Рончевић.

Међу 2350 пријава које су од почетка акције на смањењу губитака електричне енергије добијене од потрошача, регистровано је око 830 случајева самовољног прикључења на мрежу, који су сви сервисирани и уведени у базу података.

Проблем недостатка бројила за замјену, који је у првом дијелу дијелу спровођења програма на смањењу губитака електричне енергије био изражен, већ је отклоњен па је до сада већ замијењено око 700 ових уређаја, а уграђено је и 160 уклопних часовника добијених од Радне групе за губитке. Бројци од 450 трофазних и 145 монофазних бројила, те 270 уклопних часовника, треба додати и 50 трофазних и 30 монофазних бројила које су барски електродистрибутери набили сопственим средствима.

И.З.

Зграда ЕД Бар

јестио **Горан Рончевић**, шеф Одјељења за мјерење и контролу ЕД Бар, износили 11,95 процената, а у мају су са 17,05 одсто такође били нижи од плана за овај мјесец (17,28 одсто).

У првих шест мјесеци ове године пронађено је 30 случајева неовлашћене потрошње електричне енергије, а индикативан податак, по Рончевићу, је да је у јуну на име неовлашћене потрошње струје наплаћено казне у укупном износу од 30 хиљада €.

Лимитирајући фактор не само када је у питању текуће и инвестиционо одржавање, него и реализација програма смањења губитака у мрежи ове дистрибуције свакако је недостатак радне снаге (10 извршилаца), прије свега електричара, због чега не могу да формирају осам екипа (већ само четири) за контролу потрошача и искључење дужника. Поготово је, како истиче инж. Рончевић, у току летње

На основу захтјева Друштвеног стандарда - Дирекција Друштва бр. 11-00-11761 од 27.06.2007. године Електропривреда Црне Горе АД Никшић расписује

ИНТЕРНИ ОГЛАС за попуну упражњеног радног мјеста у Дирекцији Друштва (Друштвени стандард)

1. ЧУВАР ОДМАРАЛИШТА

Услови:

- IV степен стручности - средња школа
- 6 мјесеци радног искуства

Мјесто рада: Жабљак

Пријаве слати на адресу
Електропривреда Црне Горе АД
Никшић, ул. Вука Караџића бр. 2 -
Кадровска служба.

ПОМОЋНИК ИЗВРШНОГ
ДИРЕКТОРА ЗА ДИРЕКЦИЈУ,
Мрка Мркић, дипл.ел.инж.

На основу захтјева Функционалне
цјелине Дистрибуција бр. 40-
00-4282 од 25.05.2007. године
Електропривреда Црне Горе АД
Никшић расписује

ИНТЕРНИ ОГЛАС за попуну упражњеног радног мјеста у ЕД Пљевља

1. ЧИСТАЧИЦА - КУРИР (1 извршилац)

Услови:

- II степен стручности -
Основна школа

Мјесто рада: Пљевља

Пријаве слати на адресу
Електропривреда Црне Горе АД
Никшић, ул. Вука Караџића бр. 2
- Кадровска служба.

ПОМОЋНИК ИЗВРШНОГ
ДИРЕКТОРА ЗА ДИРЕКЦИЈУ,
Мрка Мркић, дипл.ел.инж.

ЕД УЛЦИЊ

Бољи напон на Великој плажи

■ Реконструкцијом постојећих и уградњом нових електроенергетских постројења обезбијеђено квалитетније и сигурније напајање електричном енергијом не само најатрактивнијег (Велика плажа и Ада Бојана), него и најфреквентнијег дијела Улцињске ривијере, односно градског језгра око Мале плаже

■ Одржавање електродистрибутивног система у Улцињу на критичној тачки због неконтролисаних градње у овој општини и великог броја дивље прикључених потрошача

■ Мањи губици у мрежи

Да би што спремније дочекали туристичку сезону која се увелико захухтава, у ЕД Улцињ су, колико су им допуштала, ипак невелика средства којим располажу, у претходном периоду извршили најнужније и приоритетне послове у текућем и инвестиционом одржавању.

О тим и другим питањима везаним за рад и функционисање овог дистрибутивног колектива, као и о реализација програма смањења губитака електричне енергије, информисао нас почетком јула, приликом наше посјете, директор **Љоро Нрекић**.

Најболнија тачка у напајању потрошача електричном енергијом у најјужнијем дијелу нашег приморја током прошле туристичке сезоне била је ТС 35/10 "Велика плажа 2", која се баш у том времену практично налазила ван погона због амортизованости постројења 35 киловолти. Крајем јуна 2007, након дуже паузе, оспособљен је и пуштен под напон овај виталан објекат без кога је незамисливо квалитетно напајање електричном енергијом подручја Велике плаже и Аде Бојане.

Уградњом нове ТС 1000 kVA код Мале плаже обезбијеђено је квалитетно снабдијевање електричном струјом туристички најфреквентнијег дијела града. Због великог оптерећења улцињски електродистрибутери морали су током прошле године, мимо свих техничких препорука, у постојећу ТС 630 kVA, како нам је објашњено, да импровизују, односно додају још један трафо од 400 kVA.

Након уградње пар стубних ТС снаге 250 и 160 kVA смањена су оптерећења у дијелу Штоја и Велике плаже која су током прошлогодишње туристичке сезоне стварале велике проблеме у снабдијевању због топљење каблова и сличних непри-

Љоро Нрекић

лика, чиме су побољшане напонске прилике и на овом подручју.

Када је у питању одржавање електродистрибутивног система у Улцињу, стање је, по оцјени нашег саговорника, дошло до критичне тачке баш због неконтролисаних градње стамбених и угоститељских објеката, али и па је великог броја дивље прикључених потрошача.

- И поред тога, наш перманентни задатак свих ових године је био да одржимо систем без додатних инвестиционих улагања, узимајући у обзир комплетну ситуацију у ЕПЦГ, због чега се није довољно улагало у развој дистрибутивне мреже, што има за последицу бројне испаде, преоптерећења, па чак и распад система, наглашава Нрекић, који нам је такође рекао да је .са оваквим електродистрибутивним системом немогуће, без додатних великих улагања у сектор енергетике, обезбиједити квалитетно снабдијевање електричном енергијом Општине Улцињ једне од највећих туристичких дестинација не само кад су страна улагања у питању, него и долазак страних инвеститора.

Иначе, Центар за даљинско управљање ЕД Улцињ, први диспечерски центар у електродистрибуцијама ЕПЦГ, због застарјеле опреме која је 1985. године набављена у Институту „Михаило Пупин“ Београд, дуже вријеме не функционише, што, поред осталог, изискује и додатне трошкове за пријем нове радне снаге ради попуњавања посада у ТС 35/10 kV. У том смислу од ФЦ Дистрибуција је још раније затражена помоћ у набавци нове опреме, али и новог система за даљинско управљање. Овај проблем ће се, по свој прилици, ријешити у скорој будућности.

Од матичне ФЦ Дистрибуција, којој

је достављен списак неопходног материјала за нормалан рад и функционисање, добијена су увјеравања да ће поменути материјал добити у смањеним количинама из централног магацина ове функционалне цјелине.

- Независно од додатних напора који су уложени да ова туристичка сезона, када се ради о снабдијевању електричном енергијом, протекне у најбољем реду, ипак очекујемо велике проблеме, у првом реду оптерећење водова и постројења због прекомјерне потрошње електричне енергије, које ћемо у ходу рјешавати. Колико год да улажемо у електроенергетски систем у Улцињу, а имајући у виду да је градња стамбених и угоститељских објеката толико узела маха да се више не може пратити, ипак све теже можемо да задовољимо потребе потрошача за електричном енергијом, наглашава Нрекић.

У склопу акције на смањењу губитака електричне енергије у ЕД Улцињ извршени су бројни и значајни послови. Од 1. октобра 2006. године до 31. маја 2007. уграђено је 228 трофазних двотарифних бројила са уклопним часовницима „Landis Geir“, 56 монофазних двотарифних бројила „Landis Geir“ са уклопним часовницима, 13 трофазних двотарифних бројила без уклопних часовника, 13 монофазних двотарифних бројила типа „Citi“ са уклопним часовницима и 5 уклопних часовника „Theben 610“.

ФЦ Снабдијевање достављено је 190 захтјева за регистрацију нелегалних потрошача електричне енергије у категорији домаћинства (W3) и 47 предмета за осталу потрошњу (Y). Сви ови потрошачи унесени су у базу података, а након добијања рачуна за утрошену електричну енергију редовно измирују обавезе према ЕПЦГ.

Од 856 приспјелих захтјева необрађено је 78 због тога што се ови потрошачи не појављују на лицу мјеста или се, пак, не одазивају на телефонске позиве, јер су пратично одсутни.

Доследним спровођењем акције "Сви трошимо, а ко плаћа?" смањени су губици електричне енергије и у мрежи ове дистрибуције који су у првом полугођу 2007. износили 18,21 одсто.

По Нрекићевом мишљењу, технички и комерцијални губици у конзуму улцињске дистрибуције морају бити још нижи, а да би се то постигло нужно је да радници одјељења који воде послове контроле мјерних уређаја уложе додатне напоре. С тим у вези важно је истаћи да је на упражњено радно мјесто шефа Одјељења за мјерење и контролу које је водио искусни електротехничар дошао, након завршетка приправничког стажа у ЕД Улцињ, млади дипломирани електроинжењер.

И.З.

СНАБДИЈЕВАЊЕ БАР

Добар резултат у првом полутођу

■ Због изузетно малог броја радне снаге читав терет наплате потраживања у барском конзуму, посебно у току туристичке сезоне, пао на плећа троје извршилаца у Бару и по једног у Сутомору, Вирпазару и Остросу

Наплата рачуна за утрошену електричну енергију у барској општини у првој половини 2007. године била је константно добра, о чему најбоље говори податак да је укупан степен наплате у раздобљу јануар - мај износио 100 одсто.

Успјех је тим већи ако се зна да је остало нерезализовано 400 хиљада € потраживања од Жељезнице Црне Горе, Војске ЦГ и полиције, на чију наплату тренутно не можемо да утичемо јер је таква пракса да се наплата код буџетских установа обавља тек крајем године, а резултати из првог полутођа нам дају за право

Никола Смоловић

кад смо интерним планом за 2007. зацртали стопостотну наплату реализације на годишњем нивоу, са пренесених 500 хиљада € из претходног периода, објаснио нам је **Никола Смоловић**, шеф Снабдијевања Бар, са којим смо разговарали 10. јула.

Овако добар резултат постигнут је са мањим бројем извршилаца него што је предвиђено систематизацијом радних мјеста ЕПЦГ, јер и даље нијесу попуњена два упражњена радна мјеста, а троје радника се налази на вишемјесечном непрекидном боловању, тако да је читав терет обимног посла наплате потраживања у барском конзуму, посебно у току туристичке сезоне, пао на плећа тројице извршилаца у Бару и по једног у Сутомору, Вирпазару и Остросу.

Говорећи, са горчином у гласу, о овом проблему, инж. Смоловић сматра да рјешавању запослених у овој организационој јединици Снабдијевања пословодство ЕПЦГ не придаје довољно пажње. То се, у првом реду, односи на послове око пријема и обраде око

10 хиљада тзв. викендаша који ће се током лета појавити на шалтеру барског Снабдијевања да би измирили своје обавезе према Електропривреди, али и када је у питању замјена радника који се налазе на оправданом или неоправданом боловању, а с тим у вези је и плаћање прекоревремених сати за преостале запослене који у недостатку извршилаца морају да своје радне обавезе обављају суботом и недјељом, па чак и по ноћи.

Приликом формирања Снабдијевања Бар у августу 2005. године радници ове организационе једине су свој посао започели са великим ентузијазмом, који сада, из поменутих разлога, сплашњава, истиче Смоловић, по коме је мјесто шефа организационе јединице Снабдијевања изузетно потцијењено, а матична функционална цјелина у Никшићу пружа помоћ у границама својих могућности и овлашћења.

Са недостатком радне снаге кубури и ЕД Бар која због мањка електричара не може да формира осам екипа за контролу потрошача, што свакако утиче и на рад овдашњег Снабдијевања.

Идеја о представнику потрошача у Електропривреди коју је предложио инжењер Смоловић са циљем да помогне у припреми за тржиште електричне енергије, које већ куца на врата, али и у борби за купца електричне енергије, а која није реализована, показала се, по њему, у протеклом периоду медијске хајке на ЕПЦГ, као оправдана.

И.З.

СНАБДИЈЕВАЊЕ УЛЦИЊ

Наплата редовно изнад плана

■ Протоколи о динамици наплате дуга потрошачи скоро у потпуности поштују

■ Мада су "маказе" у овој биле ефикасније него у прошлој години, то ипак није на оном нивоу који би одговарао овој организационој јединици Снабдијевања

Наплата рачуна за утрошену електричну енергију у нашем најужнијем граду у првој половини 2007, од почетка године до краја јуна, била је, сем у фебруару, изнад плана.

Улцињски потрошачи до 10. јула ове године укупно су ЕПЦГ догавали 3 милиона и 260 хиљада €, од чега, по ријечима **Илмије Дервишија**, шефа Снабдијевања Улцињ, 1 милион и 287 хиљада отпада на домаћинства, а 1 милион и 974 хиљада на осталу потрошњу.

Укупан дуг већих потрошача износио је 662 хиљаде €: Солана (134 хиљаде), Скупштина општине Улцињ (167), ЈП Комунално (161), Хотел "Албатрос" (113) и Центар за културу (87 хиљада €).

У поменути износ урачуната су и потраживања од два овдашња предузећа која се налазе у стечају (Солана "Бајо Секулић" и ГП "Приморје") која укупно дугују 275 хиљада €.

Са овим потрошачима склопљен је протокол о динамици испуњења обавеза по основу утрошене електричне енергије, односно за наведено дуговање, а уговори који се стриктно прате предвиђено је да се реализују до почетка 2008. године.

Због непридржавања уговора са мреже је била искључена Скупштина општине Улцињ, која је потом свој дуг од 31 хиљаду € платила у двије рате.

Са потрошачима из категорије домаћин-

ства у овој години склопљена су 243 протокола о измирењу дуга чији је укупни износ око 92 хиљаде €. Потрошачи који не поштују потписани протокол, односно не уплаћују предвиђене рате, "дају" се на искључење.

Интересантно је да мали број потрошача долази да склопи протокол о измирењу дуга прије него се искључи из дистрибутивне мреже, већ скоро редовно након тога.

Када је о искључењима ријеч, Снабдијевање Улцињ је у првој половини ове године дало 2336 налога за искључење: 1742 за домаћинства, а 594 за осталу потрошњу.

По подацима ЕД Улцињ, највећи број ових потрошача (68 одсто) се не може искључити због техничких и других разлога, док 19 одсто њих долази да тражи поновно прикључење.

Мада се мали број дужника искључује, јер баш ова ригорозна мјера, како каже Дервиши, "вуче" за собом и већу наплату, "маказе" су ипак

Илмија Дервиши

биле ефикасније него претходне године, али не на оном нивоу који би одговарао улцињском Снабдијевању.

Услови за рад ове организационе јединице су знатно побољшани средином прошле године преласком у реновиране просторије у приземљу пословне зграде ЕД Улцињ, али још увијек није оспособљен простор за израду рачуна, па се надају да ће им Дирекција ФЦ Снабдијевање одобрити средства за поменути адаптацију, а такође очекују и помоћ за набавку три нова рачунара.

Снабдијевање Улцињ, заједно са организационим јединицама у Подгорици, Никшићу и Будву, уз посредство Зорана Ивановића, је 1. јуна ове године постигло договор са Првом банком Црне Горе из Никшића о преузимању дневног пазара, који обављају радници њене филијале у Улцињу.

Ово је веома значајно баш због тога што нема ризика и губљења времена да пазар сами носимо у банку јер га сада њени радници преузимају и обрађују исти дан, када се врши и пражњење на рачуну ЕПЦГ, а новац не мора више да "преспава" код нас. У циљу унапређења посла радимо на томе да у шалтер сали инсталишемо уређај преко кога ћемо моћи да рачуне за струју наплаћујемо преко картица које издаје банка, а матичној ФЦ Снабдијевање смо упутили захтјев за хитну набавку једног бројача и идентификатора новца пошто нам је овај апарат пријекто потребан баш сада када је туристичка сезона у пуном јеку с обзиром на велики износ готовине који свакодневно примамо, каже Дервиши.

И.З.

Нова берза хартија од вриједности
Црне Горе а.д.

ЕПЦГ међу првима препознала значај котације на берзи

Пише: мр Данијела Лакетић

У складу са досадашњом добром праксом и успјешном сарадњом која је остварена између Електропривреде Црне Горе АД

2007						
Мјесец	Кол.	Вриједност	Просј. цијена	Max	Min	Послови
1	437.288	2.119.044	4.8583	5.2000	4.3502	605
2	1.500.051	9.813.827	6.3571	7.9999	5.0901	1.885
3	894.727	8.746.304	7.5399	7.9900	6.8500	1.829
4	1.289.260	12.382.329	9.5992	11.7999	7.2700	2.704
5	690.858	8.952.126	10.0950	11.1000	8.5004	1.815
6	424.482	3.698.248	8.7341	9.4499	7.4700	1.054
до 7	96.632	799.465	8.2724	9.0000	8.0000	340
Укупно	5.333.278	42.281.341	79,28%	11.7999	4.3502	10.332

Табела - Подаци по мјесецима (јан-јул) 2007. године

Никшић и NEX Montenegro берзе АД Подгорица, као и у циљу унапређивања ове сарадње, на последњој одржаној сједници Одбора директора ЕПЦГ прихваћена је понуда која се односи на продужење котације акција ЕПЦГ на званичној Б листи наше берзе.

Задовољство је да је Електропривреда Црне Горе међу првима препознала значај и могућност остваривања бенефита по основу котације, када је још 2005. године склопила уговор о листингу са NEX Montenegro берзом. Данас имамо све већи број (па и иницијативу) добрих компанија које полако увиђају колико је значајно да се издвоје из велике групе компанија са слободног тржишта и тако скрену пажњу на себе, тј. укажу на своју профитабилност, квалитет, перспективу, и сл.

Подсјетићу да се на берзанској котацији налазе најквалитетнија предузећа гдје се тргује акцијама (и другим хартијама од вриједности) емитента који испуњавају одређене критеријуме у погледу финансијског стања привредног друштва и обавеза обавјештавања берзе и јавности о пословању друштва. Репутација коју уживају компаније котиране на берзи води ка њиховом расту на тржишном сегменту на којем су ове компаније присутне, представљајући важну конкурентску предност, чиме се она директно рефлектује на комерцијалне, кредитне и платежне способности кроз које емитент може бити признат од стране добављача и клијената. Интернационална статистика показује да котирање компанија побољшава њену репутацију и готово увијек доводи до просјечног раста тржишне цијене акција.

Према правилима и упутствима Комисије за хартије од вриједности, као и интерним правилима берзе котација подразумијева обавезу достављања финансијских изјештаја (што утиче на повећање транспа-

рентности и веће информисаности инвеститора), има ограничење дневног помјерања цијена на $\pm 10\%$ и у случају постојања двије берзе у Црној Гори, трговање само на оној на којој се котира

слободног тржишта, тј. оне које нису на котацији тргују се на обје берзе).

Значајан раст цијена акција и промета које је Електропривреда Црне Горе досад остварила, свакако су репрезент препознате тржишне вриједности, која се огледа и у све већем интересовању домаћих и страних инвеститора. Досада-

шњи уговор о сарадњи омогућио је да се Електропривреда Црне Горе АД Никшић представи инвеститорима као елитна компанија чијим се акцијама тргује на службеном тржишту наше берзе, што је даље обезбиједило висок степен ликвидности, заступљености у медијима и извјештајима који се публикују и у електронским и штампаним медијима, као и на веома посјећеном интернет сајту наше берзе.

Табеларни преглед који слиједи најбоље одсликава раст цијена и промета акцијама ЕПЦГ, а односи се на количине и цијене (просјечна, мин, мах) по мјесецима за период од почетка године до средине јула 2007. године, као и њихов укупан промет и број послова за исти период. Такође, интересантно је истаћи податак да је просјечна цијена акција ЕПЦГ у односу на почетак године забележила раст од 70,28%.

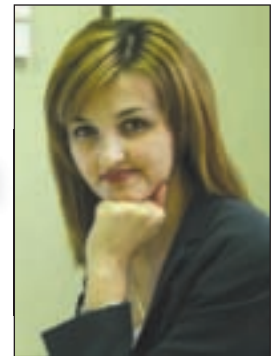
Осим тржишних предности које Електропривреда Црне Горе АД Никшић остварује котирањем на престижном берзанском тржишту NEX Montenegro берзе АД, ту су и предности бесплатног коришћења комерцијалног сервиса обсерверске станице, која прати трговање у

реалном времену и пружа информације о кретању цијена акција које се тргују на NEX Montenegro берзи, као и разне врсте аналитичких и статистичких прегледа.

Истакла бих и чињеницу да је котирањем на нашој берзи Електропривреда Црне Горе укључена у све врсте наших годишњих, периодичних и мјесечних извјештаја, публикација и билтена који се објављују на нашем и на енглеском језику и достављају иностраним и домаћим инвеститорима и пословним партнерима наше берзе. Такође, у случају потребе у кратком року су доступне све врсте анализа које се односе на трговање хартијама од вриједности Електропривреде Црне Горе АД Никшић или других компанија.

Графикон који слиједи одсликава раст (флукуацију) цијена акција ЕПЦГ у периоду од почетка 2006. године, закључно са средином јула 2007. године.

Поред наведеног, не можемо а да не истакнемо и да Електропривреда Црне Горе

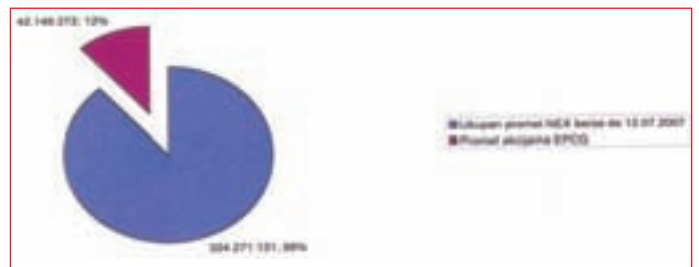

Данијела Лакетић

Графикон - Кретање цијена акција ЕПЦГ у периоду од почетка 2006 до јула 2007. године

у великој мјери доприноси и расту промета на нашој берзи, а из следећег дијаграма се види процентуално учешће ове хартије

Дијаграм 3 - Улешће ЕПЦГ у промету NEX-a

у укупном промету берзе, које износи 12% укупног промета, тј. од почетка године овим акцијама је остварен промет у износу од 42.146.272 ЕУР.

**Аутор прилога је
извршни директор
NEX Montenegro берзе**

ИСКОРИШЋЕЊЕ ХИДРОЕНЕРГЕТСКИХ ПОТЕНЦИЈАЛА ГОРЊИХ ХОРИЗОНАТА ТРЕБИШЊИЦЕ И ГОРЊЕГ ТОКА РИЈЕКЕ ДРИНЕ

За правичну расподелу хидроенергетских потенцијала

У организацији Електропривреде Републике Српске у Требињу је 5. и 6. јула 2007. године одржан стручни скуп на тему искоришћења хидроенергетског потенцијала Горњих Хоризоната ријеке Требишњице и горњег тока ријеке Дрине (укључујући ХЕ Мрсово на ријечи Лим).

Стручном скупу су присуствовали стручњаци и чланови Владе Републике Српске, Електропривреде Републике Српске, Хидроелектрана Требишњица - Требиње, Хидроелектрана на Дрини-Вишеград, Енергопројект - Хидроинжињеринга - Београд, Грађевинског факултета - Београд, Водопривредног института „Јарослав Черни“ - Београд, Електропривреде Србије - Београд, СЕЕЦ-а - Београд, и други.

Представници Електропривреде Црне Горе: Стеван Кнежевић дипл.ел.инж. (Савјетник Извршног директора ЕПЦГ), Мр Бошко Богетић, дипл.ел.инж. (шеф Службе развојних истаживања у Сектору развоја ЕПЦГ) и Проф. др Мило Мркић (Машински факултет у Подгорици, ангажован од стране Извршног директора ЕПЦГ), који су учествовали на стручном скупу по позиву Електропривреде Републике Српске, су покренули питање изградње ХЕ Бока у Рисну, питање договора о искоришћењу хидроенергетског потенцијала горње Дрине и ријеке Пиве, као и дефинисање позитивних ефеката ХЕ Пива на низводне електране.

Искоришћење хидроенергетског потенцијала Горњих хоризоната ријеке Требишњице

П рије разраде ове теме, дат је краћи осврт на историјат развоја ХЕС Требишњица од 1953 године до данас. Прва фаза изградње је завршена уласком у погон ХЕ Дубровник I, 1965. године, изградњом бране Гранчарево и формирањем акумулације Билећко језеро, односно пуштањем у погон ХЕ Требиње I, 1968 године.

Друга фаза је завршена пуштањем у погон РХЕ Чапљина 1979. године и ХЕ Требиње II 1981. године, односно, како је на стручном скупу пред-

узетно значајни ефекти у смањењу поплава и створени предуслови за наводњавање великих површина у Републици Српској и Републици Хрватској. Ово се позитивно одразило на развој пољопривреде у овом региону, односно, ријешена су многа регионална водопривредна питања. У табели 1. дати су основни подаци постојећих хидроелектрана ХЕС Требишњица.

Даљи правци развоја ХЕС Требишњица су базирани на реализацији следећих пројеката:

- Реализација пројекта ХЕ Дубровник II са следећим основним параметрима:
 - два агрегата снаге по 152 MW,
 - производња ел. енергије од 318 GWh,
 - повећање вршне енергије са садашњих 5 - 6 % на 35% годишње,
- реализација пројекта Горњи Хоризонти са

хоризоната, изградња већих ХЕ са акумулационим базенима и доводним органима (тунели и канали), као и оптимално управљање овим водним ресурсима. Анализирана је досадашња реализација Пројекта, досадашње уложене инвестиције у Пројекат, као и очекивање локалних заједница од овога Пројекта. Детаљно је презентирана уочена проблематика која прати актуелизацију Пројекта

Мр Бошко Богетић

Табела 2: Утрошена средства за реализацију пројекта Горњи хоризонти (ЕПРС)

Р.бр.	Назив објекта	Утрошена средства
1.	Тунел Дабарско поље - Фатничко поље, дужине 3,2 км	12,87 милиона €
2.	Тунел Фатничко поље-Билећко језеро, дужине 15,6 км	69 милиона €
3.	Пројектна документација	4,45 милиона €
4.	ХЕ Дабар	1,5 милиона €
5.	УКУПНО	87,82 милиона €

следећим објектима:

- ХЕ Невесиње (инстал. снаге 61 MW и просј. производње 100,6 GWh/год),
- ХЕ Дабар (инстал. снаге 160 MW и просј. производње 270,6 GWh/год),
- ХЕ Билећа (инстал. снаге 36 MW и просј. производње 117,0 GWh/год).

Инсталисана снага хидроелектрана Горњих хоризоната ће износити 257 MW, а планирана годишња производња 488,2 GWh. Поред овога, изузетно је значајно повећање производње од 368 GWh на постојећим хидроелектранама (Требињу I, Дубровнику, Требињу II и Чапљини), због по-

Горњи хоризонти.

Досадашња реализација Пројекта је приказана у табели 2:

На слици 1. дат је уздужни пресјек постојећег стања (I и II фазе изграђености), као и уздужни профили Горњих хоризоната (III - коначна фаза изградње).

Током актуелизације Пројекта Горњи хоризонти уочени су одређени проблеми на вододрживости акумулације у Невесињском пољу, као и на вододрживости корита ријеке Заломке, на потезу брана Риља до акумулације Невесиње. Поред овога, до сада није у довољној мјери вођено рачуна о могућим губицима воде током превођења вода Гатачког поља у слив Заломке. Утицај превођења Гатачког поља треба сагледати у контексту већ изграђених ХЕ и планираних ХЕ Горњих хоризоната, као и ХЕ Дубровник II. Такође, потребно је водити рачуна о обезбјеђивању потребних количина расхладне воде за други блок ТЕ Гацко.

Реализацијом пројекта Горњи хоризонти ће се остварити следеће: ефикасније вишенамјенско коришћење вода кроз оживљавање пољопривреде региона Невесиња, Гацка и Дабра, боље рјешавање водоснабјевања, позитивни утицај на миграционе токове и побољшање демографске слике ове регије.

Могућност изградње ХЕ Бока у Рисну

чено, изградњом Доњих хоризоната, заокружена је II фаза изградње ХЕС Требишњица.

У досадашњем периоду експлоатације овај ХЕС је остварио просјечну годишњу производњу од 2330 GWh. Осим тога, остварени су из-

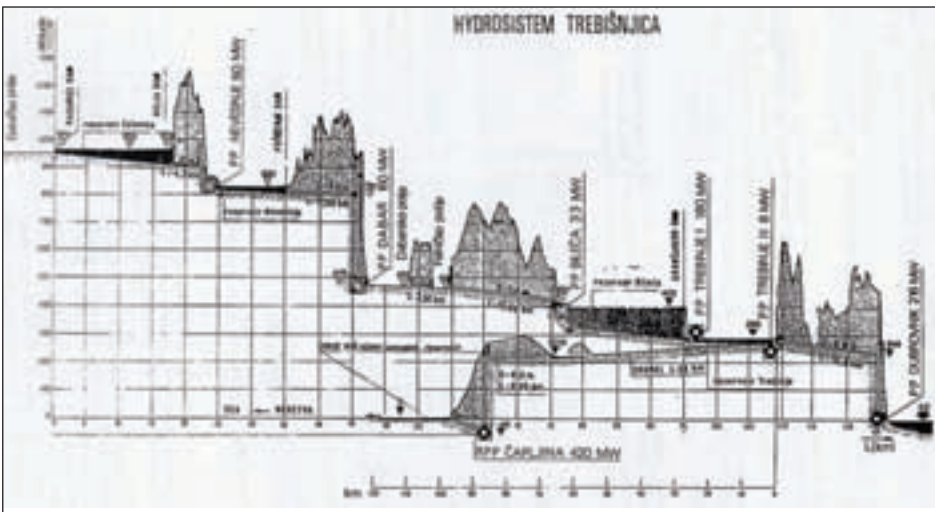
зитивног утицаја преведених вода Горњих хоризоната у акумулацију Билећко језеро (просјечно годишње 16 м³/с).

Основна идеја реализације Пројекта Горњи хоризонти се састоји из: прикупљања вода Горњих

Представник Електропривреде Црне Горе Проф. др Мило Мркић је узео активно учешће у разматрању искоришћења хидроенер-

Табела 1. Хидроелектране ХЕС Требишњица – постојеће стање(ЕПРС)

Назив ХЕ	Број агрегата	Номинална снага		Снага на агрегату	Просјечна годишња производња	Средњи годишњи проток	Капацитет акумулације	Мак. бруто пад
		MVA	MW					
Требињка I	3	3x87	3x60	180	475,4	71	1.082,3	104,15
Требињка II	1	10	8	7,6	12,5	82,9	9,3	22
Дубровник	2	2x120	2x100	2x100	1.391,1	82,9	9,3	285
РХЕ Чапљина	2	2x220	440	453	493	28,9	6,5	227

Сл1. Уздужни профил ХЕС-а Требишњица (Енергопројект-Хидроинжењеринг Београд)

гетског потенцијала Горњих хоризоната и Доњих хоризоната на ријеци Требишњици и том приликом указао на следеће чињенице:

- да треба подржати све активности за реализацију пројекта Горњи хоризонти, јер се ради о изградњи нових профитабилних ХЕ, као и о врло значајном енергетском побољшању ХЕС Требишњица.

- прије презентираних активности на реализацији пројекта Горњи хоризонти, требало је извршити правичну расподелу хидроенергетског потенцијала прве и друге фазе (тзв. Доњих хоризоната ХЕС Требишњице), где је Република Црна Гора морала добити припадајући дио,

- правична расподела хидроенергетског потенцијала ХЕС Требишњица за Републику Црну Гору се може остварити и реализацијом Пројекта ХЕ Бока у Рисну, као што је приказано кроз пројектну и развојну концепцију на слици 2.

- идеја за пројекат ХЕ Бока је потекла из Републике Српске, тако што је Електропривреда Републике Српске израдила Пројектни задатак за израду Студије о вишенамјенском коришћењу вода хидросистема Требишњица у правцу Боке Которске. Ову Студију је током 1993. године урадио Енергопројект-Хидроинжењеринг, Београд.

- да Република Српска своју идеју о изградњи ХЕ Бока у Рисну реализује заједно са Републиком Црном Гором, на обострану корист.

- реализацијом Пројекта ХЕ Бока остварила би се могућност искоришћења вода Билећког језера, које припадају Црној Гори, на територији Црне Горе за производњу електричне енергије, чиме би се побољшало снабдијевање електричном енергијом Црногорског приморја, обезбедило водоснабдијевање читавог Црногорског приморја и створиле могућности вишенамјенског коришћења вода из акумулације Билећко језеро на територији Црне Горе.

- стручни скуп је упознат са чињеницом, да је Влада Републике Црне Горе, 6.7.2007. године расписала тендер за израду идејног рјешења за коришћење вода Билећког језера које припадају Црној Гори. Предложио је Републици Српској да учествује на овом тендеру како би с Црном Гором дефинисали најприхватљивије рјешење.

У вези даљег развоја ХЕС Требишњица кроз реализацију пројекта Горњи хоризонти, као и о реализацији пројекта ХЕ Бока у Рисну, своје мишљење је изнио **Проф. др Петар Милановић**, који је указао на следеће:

- велики значај реализације пројекта Горњи

хоризонти за коначно заокруживање ХЕС Требишњица (трећа фаза изградње),

- висок ниво падавина у подручју Источне Херцеговине, које се крећу од 2000 мм до сса 5000 мм у Орјенском масиву (сливно подручје Црне Горе-прим. обр.). Указао је и на екстремне падавине реда 8000 мм.

- пошто се ради о изузетно богатом водном ресурсу, било би правично, да се његови изузетно значајни ефекти, не користе само на једном мјесту.

- могућност вишенамјенског коришћења воде из акумулација ХЕС Требишњица, као на примјер извоз знатних количина питке воде у Италију водоводом који би користио коридор горња

Слика 2. ХЕС „Требишњица“ – пројектована развојна концепција и изграђеност система, са ХЕ Бока - Рисан у склопу ХЕС-а (Енергопројект-Хидроинжењеринг Београд)

акумулација РХЕ Чапљина-Анкона.

- да је Република Српска наручила Студију о вишенамјенском коришћењу вода хидросистема Требишњица у правцу Боке Которске (ХЕ Бока), као и да је Енергопројект-Хидроинжењеринг Београд урадио ову документацију. У обради ове документације је учествовао лично као шеф Пројекта.

- ХЕ Бока је добар и технички оправдан пројекат.

- као стручњак и пројектант дао је оцјену пројекта ХЕ Бока, не упуштајући се у друштвено – политичке прилике које могу пратити реализацију

овога пројекта.

На слици 3 је приказан предлог идејног рјешења уздужног профила ХЕ Бока.

Искоришћење хидроенергетског потенцијала горњег тока ријеке Дрине

Слив ријеке Дрине износи 19 570 км² а његова укупна дужина је 500 км, са просјечном ширином око 40 км. Падавине су неуједначене, тако што у горњем дијелу слива износе око 3 000 мм, а просјечно на цијелом сливу падавине износе око 1.100 мм. Кота изворишта ријеке Дрине (Шћепан поље) износи 432,5 м.н.м а кота ушћа 75,5 м.н.м. Просјечни годишњи протичај Дрине на изворишту износи 157 м³/с, а на ушћу 425 м³/с. Велике воде могу бити 200 пута веће од протичаја малих вода што представља водопривредни проблем за све кориснике вода из слива Дрине. Изградњом акумулације Пива и нових већих акумулација низводно рјешавају се сви водопривредни и енергетски проблеми.

Основни подаци хидроенергетског потенцијала Републике Српске су:

- технички искористиви потенцијал који припада Републици Српској износи 10027 GWh/год,

- искоришћени хидроенергетски потенцијал Републике Српске је 2985 GWh/год,

- преостали неискоришћени потенцијал Републике Српске 7041 GWh/год.

- највећи дио неискоришћеног потенцијала припада енергетским објектима снага већих од 10 MW,

- у Републици Српској је планирано и око 130 малих хидроелектрана (снаге веће од 0,5 MW и

мање од 10 MW) са укупном снагом од 360 MW и могућом производњом од 1500 GWh,

- инсталирана снага и просјечна годишња производња микро и мини хидроелектрана снаге до 500 kW за сада нису познате.

Искоришћени хидроенергетски потенцијал ријеке Дрине је приказан у Табели 3..

У склопу анализе постојећег стања коришћења хидроенергетског потенцијала ријеке Дрине приказан је историјат пројектовања ХЕС Бук Бијела од 1957. године до обустављања даљих актив-

ности у овом региону.

У оклопу анализе постојећег стања коришћења хидроенергетског потенцијала ријеке Дрине приказан је историјат пројектовања ХЕС Бук Бијела од 1957. године до обустављања даљих актив-

ности у овом региону.

У оклопу анализе постојећег стања коришћења хидроенергетског потенцијала ријеке Дрине приказан је историјат пројектовања ХЕС Бук Бијела од 1957. године до обустављања даљих актив-

ности у овом региону.

У оклопу анализе постојећег стања коришћења хидроенергетског потенцијала ријеке Дрине приказан је историјат пројектовања ХЕС Бук Бијела од 1957. године до обустављања даљих актив-

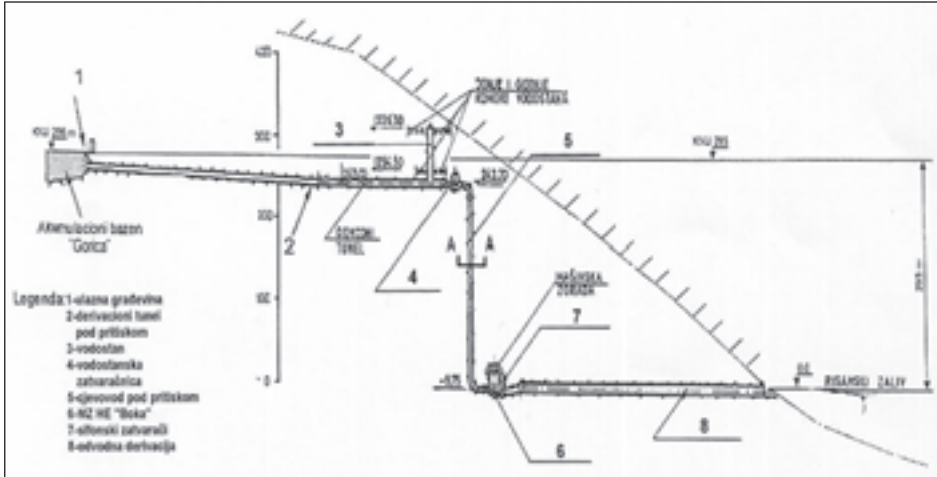
ности у овом региону.

ности на реализaciji овог пројекта због усвајања Декларације о заштити ријеке Таре у Скупштини Републике Црне Горе 14. децембра 2004 године.

На слици 4. је приказан подужни профил ријеке Дрине са шемом постојећих и планираних хидроенергетских објеката у сценарију, ако се гради

ја овог региона током градње и након пуштања ХЕС Бук Бијела у погон.

• изостанак запошљавања великог броја радника током градње, обнављања и изградње нове инфраструктуре и изостанак низа нових развојних пројеката.

Слика 3. Предлог идејног рјешења уздужног профила ХЕ Бока

ХЕ Бук Бијела висока, средња или ниска.

ХЕ Зворник је у погону од 1955 године, ХЕ Бајина Башта од 1984 године а ХЕ Вишеград од 1989 године. Планирана је изградња ХЕ у горњем, средњем и доњем току Дрине како сlijеди: Пауници, Устиколина, Садба, Горажде, Рогачица, С. Тегаре, М. Дубравица, Козлук, Дрина 1, Дрина 2 и Дрина 3.

Упоредивањем сценарија изградње ХЕ Бук Бијела (са котом успора 500мм) са сценаријем без градње овог изузетно важног објекта могу се добити све негативности са којима ће се суочити Република Српска и Република Црна Гора у наредном периоду а које се огледају кроз следеће:

• деградацију хидроенергетског потенцијала Горње Дрине и обезвређивање искористивог хидроенергетског потенцијала ријеке Таре (посебно у њеном горњем току), а директно се доводи у питање изградња ХЕ Коштаница.

• неостварену производњу (углавном вршне енергије) од 1345 GWh годишње.

• неостварено повећање производње на низводним ХЕ због позитивног утицаја корисне акумулације ХЕ Бук Бијела од $328 \times 10^6 \text{ m}^3$.

• повећање дефицита електричне енергије у Црној Гори и очекивање дефицита у Републици Српској за одређени временски период.

• наставак ерозионог процеса у близини ријеке Пиве, Таре и Дрине.

• губитак Електропривреде Републике Српске у висини око 30 милиона еура, које су до сада уложене у студије, истраге, пројектовање и припремне радове за изградњу ХЕС Бук Бијела.

• обеспредмеђивање комплетне техничке документације која је урађена на нивоу Главног пројекта.

• обеспредмеђивање изузетних економских показатеља: специфичне инвестиције од 730 USD/MW, инвестиционог количника од 27 Usc/kWh, повољних процијењених инвестиција од око 400 милиона USD за реализацију овог ХЕС-а.

• изостанка планираних ефеката у вриједности од око 80 милиона еура годишње због неостварене (а планиране) производње ХЕС-а Бук Бијела

• изостало је рјешавање проблема великих осцилација нивоа воде низводно од ХЕ Пива које су последица режима вршног рада ове ХЕ.

• изостанак стварања предуслова за спортски и привредни риболов и спортове на води.

• успоравање друштвеног и природног разви-

• Наставак иселјавања становништва из региона.

Декларацијом о заштити ријеке Таре блокиране су све даље активности на реализацији Пројекта ХЕС Бук Бијела. Новонастала ситуација је

Табела 3. Основни подаци постојећих хидроелектрана на Дрин (ЕП РС)

Бр. обј.	НАЗИВ ХЕ	Тип построј.	Ст. год. производње		Бр. год. пост.	Висина успора	Кот. пост. слоб.	Инстал. снага	Прог. год. производње
			MWh	GWh					
1	HE Višegrad	акум. прб.	342,5	800,0	49,0	320,0	101,0	318	1030
2	HE Bajina Bašta	акум. прб.	303	600	88	280	340	303	1111
3	HE Bajina Bašta	акум. прб.	303	120	800	880	100	600	1700
4	HE Zastav	акум. прб.	403	600	19,3	157,3	80	80	400
УКУПНО								1373	4830

наметнула потребу новог изучавања коришћења хидроенергетског потенцијала ријеке Дрине у Републици Српској. Ограничавајући фактори за коришћење хидроенергетског потенцијала горњег тока ријеке Дрине у овом региону су међурејубличке границе.

У презентационом материјалу Електропривреде Републике Српске се наводи, да се заједничка граница од Шћепан поља ријеком Пивом креће у дужини од 3,23 км, односно ријеком Таром од Шћепан Поља до села Врановина у дужини од око 24 км.

Планирање изградње ХЕ Бук Бијела-ниска са котом успора до 432,5 мм или изградња ХЕ Бук Бијела-средња до коте успора 440,5 мм (од стране Републике Српске), директно је везано за

могућност изградње ХЕ Крушево-доње, односно за изградњу ХЕ Крушево-горње од стране Републике Црне Горе.

У овакој ситуацији, хидроенергетски потенцијал ријеке Сутјеске добија на значају, јер се одустајањем од ХЕ Бук Бијела (са котом успора 500мм) ствара простор за изградњу једне или више каскада на овој ријеци, која има просјечни вишегодишњи протикај од $14,6 \text{ m}^3/\text{s}$. Укупан пад варира од 59,5 м до 67,6 м, зависно од усвојене коте успора ХЕ Бук Бијела-ниска, односно успора ХЕ Бук Бијела-средња. На овај начин ће се створити услови за изградњу хидроелектране снаге 6-7 MW, са годишњом производњом од 50 GWh.

Планирана је изградња реверзибилне хидроелектране на ријеци Бјелави (Врбничка ријека)- лијевој притоци ријеке Дрине. На платоу Врбнице морфологија терена омогућава формирање акумулације велике запремине (око $100 \times 10^6 \text{ m}^3$) са лучном браном на почетку кањона.

У табели 3 дат је преглед хидроелектрана које је могуће изградити на сливу горње Дрине у Републици Српској, у ситуацији када је на снази Декларација о заштити ријеке Таре.

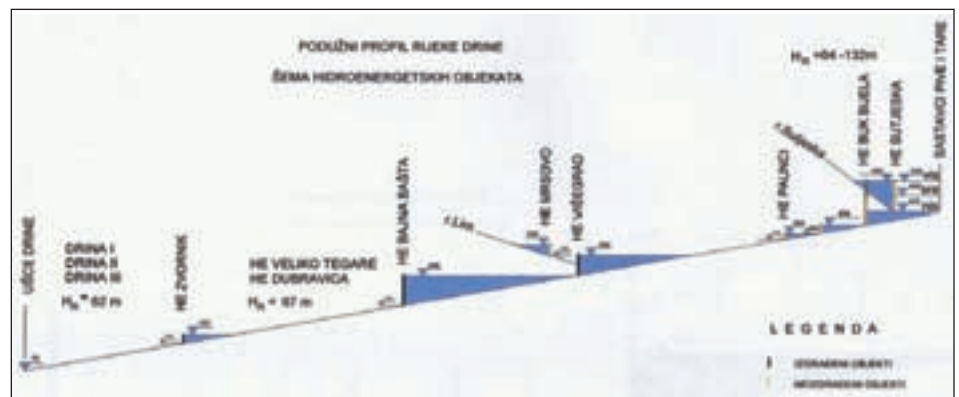
На стручном скупју је разматран и пројекат ХЕ Мрсово као најнизоводније енергетске степенице на ријеци Лим. Инсталисана снага ове ХЕ би износила 43,8 MW, а просјечна годишња производња 165,1 GWh, са предрачуном вриједношћу инвестиција од 92 милиона еура. Планирани период

градње је 4 године.

Могућност изградње ХЕ Крушево-доње и ХЕ Бук Бијела-средња

У вези коришћења хидроенергетског потенцијала горње Дрине и ријеке Пиве у постојећим условима, представник ЕПЦГ **Стеван Кнежевић**, дипл. ел. инж, је указао на следеће:

• да су Влада РЦГ и ЕПЦГ били за изградњу ХЕС Бук Бијела. С обзиром на реалност садашњег тренутка, када је на снази Декларација о заштити ријеке Таре потребно је заједнички размотрити могућност најоптималнијег решења за Републику Српску и Републику Црну Гору у вези коришћења хидроенергетског потенцијала горње

Слика 4. Уздужни профил ријеке Дрине са изграђеним и планираним ХЕ (ЕПРС)

Табела 4. Преглед хидроелектрана које је могуће изградити на сливу Горње Дрине (ЕП РС)

Р. бр.	НАЗИВ ХЕ	Тип постр.	Ср.год. протица м ³ /с	Бруто пад М	Кота нор. успора мнм	Кор. за пр. Акум. мил.м ³	И н - стал. Снага MW	Просј. год. произ. GWh
1.	ХЕ Бук Бијела ниска*	Акум. прибр.	176,1	30	434,5	16	132	350
2.	ХЕ Бук Бијела средња*	Акум. прибр.	176,1	40	440,5	30	132	450
3.	Фоча	Акум. прибр.	193,4	14,0	404,0	4,6	55,5	199,0
4.	РХЕ ВБ-3	Акум. ревер.	0,7	520	1020	99,4	600	
5.	ХЕ Паунци	Акум. прибр.	208,3	10,5	384,0	5,3	42,3	159,6

* Напомена: изградња ХЕ Бук Бијела (ниска или средња) зависи од договора надлежних органа РС и РЦГ. Дрине и Пиве.

• Дилеме о изградњи ХЕ Бук Бијела ниска или средња и изградњи ХЕ Крушево на ријеци Пиви (доње или горње) међусобно су условљене.

• ХЕ Крушево-доње, би било изграђено на територији Црне Горе и територији Републике Српске, а ХЕ Крушев-горње би било изграђено на територији Републике Црне Горе.

• Потребно је да надлежни органи Републике Црне Горе и Републике Српске сачине договор о изградњи ХЕ Бук Бијела – средња и ХЕ Крушево - доње, односно усагласе коту успора акумулације ХЕ Бук Бијела – средња са котом доње воде ХЕ Крушево - доње. На овај начин би производња ХЕ Крушево - доње у cjелости припадала Републици Црној Гори а производња ХЕ Бук Бијела – средња у cjелости Републици Српској. Процијенује се, да усаглашавањем наведених кота, неће бити утицаја на микро климу. Мала акумулација ће бити туристичка атракција, а повољно ће утицати на развој спорта на води, без еколошких проблема на Тари.

• Потребно је сачинити договор између надлежних органа Републике Црне Горе и Републике Српске о плаћању ренте за потопљено земљиште на заједничким акумулацијама.

Дефинисање позитивних утицаја акумулације ХЕ Пива на низводне хидроелектране

Кота нормалног успора акумулације Круше-

Табела 5: Позитивни енергетски ефекти акумулације ХЕ Пива на постојеће низводне ХЕ (Електропројект-Љубљана)

Р.Бр	Назив ХЕ	Повећање производње (GWh)	Повећање гарантоване снаге (MW)
1.	ХЕ Вишеград*	29,1	33,0
2.	ХЕ Бајина башта	68,5	49,5
3.	ХЕ Зворник	23,3	14,1

*Напомена: По мишљењу обрађивача ови ефекти су подцијенени

во од 495 мнм, омогућава продубљавање-багерисање корита ријеке Пиве низводно од бране ХЕ

- хидраулична висина бране износи 58 м
- енергетска вриједност акумулације 1,95 GWh

ХЕ Бук Бијела-средња посједује основне параметре:

Табела 6: Позитивни енергетски утицаји које би имала акумулација ХЕ Бук Бијела на постојеће низводне ХЕ (Електропројект-Љубљана)

Р.Бр	Назив ХЕ	Повећање производње (GWh)	Повећање гарантоване снаге (MW)
1.	ХЕ Вишеград*	13,6	13,5
2.	ХЕ Бајина башта	32,1	20,3
3.	ХЕ Зворник	10,9	5,8

*Напомена: По мишљењу обрађивача ови ефекти су подцијенени

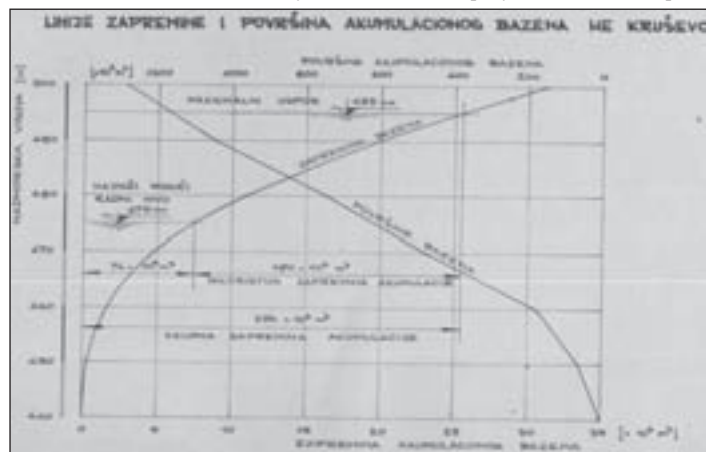
Пива, чиме ће се повећати производња ХЕ Пива за 20 GWh. Поред овога, багерисање корита ријеке Пиве од бране ХЕ »Крушево« до Шћепан По-

- кота успора акумулације 440,5 мнм
- средњи годишњи проток 176,1 м³/с
- бруто пад сса 40 м

- корисна запремина акумулације 30x10⁶ м³
- инсталисана снага 132 MW
- планирана годишња производња 450 GWh
- енергетска вриједност акумулације 2,8 GWh

На слици 5. приказан је дијаграм запремине и површине акумулације ХЕ Крушево-доње.

На основу наведених параметара за ХЕ Крушево-доње ХЕ Бук Бијела-средња и обрађене документације о ефектима акумулације ХЕ Пива, представник ЕПЦГ Мр **Бошко Богетић** је предложио, да се коначно утврде енергетски и други позитивни утицаји акумулације ХЕ Пива на низводне хидроелектране. У складу са овим предлогом је указао да је Електропројект – Љубљана у својим студијама дефинисао повећање производње од сца 92 GWh на ХЕ Бајина Башта и ХЕ Зворник, као и повећање производње на ХЕ Бук Бијела – средња од сса 48 GWh. Поред овога, такође на основу података Електропројекта – Љубљана може се израчунати повећање произ-

Слика 5. Криве запремине и површине акумулације ХЕ Крушево-доње (Електропројект- Љубљана)

водње на постојећу ХЕ Вишеград у износу од сца 48 GWh. Поред повећања производње позитивни енергетски ефекти се манифестују и у повећању гарантоване снаге. Процијенује се да ће повећање производње на ХЕ Крушево доње због утицаја акумулације ХЕ Пива износити сса 42 GWh.

У табели 5 је приказано повећање производње и гарантоване снаге постојећих низводних електрана због позитивног утицаја акумулације Пива.

Поред наведених чињеница, корисно је приказати и позитивне енергетске утицаје, које би имала акумулација ХЕ Бук Бијела на постојеће низводне хидроелектране, а што је приказано у табели 6.

Стручни скуп није оспорио идеју о дефинисању позитивних енергетских ефеката акумулације ХЕ Пива на низводне хидроелектране, као и идеју да се ти позитивни утицаји међусобно дијеле.

Предложено је, да се изуче негативни утицаји које ствара вршни режим рада ХЕ Пива. Наиме, ХЕ Пива као изразито вршна ХЕ ради без компензационог базена, а има 2 погонска ограничења. Прво ограничење се састоји у обавези одржавања биолошког минимума низводно од бране ХЕ Пива (који износи око 7 м³/с – примједба Обрађивача), а друго ограничење се односи на обезбјеђење континуитета течења на току низводно од електране. Друго ограничење је обавеза успореног-поступног подизања оптерећења агрегата при уласку у погон. Ова ограничења су наметнули разлози безбједности низводних подручја, посебно у зони Србиња. Наведени услови-ограничења се не поштују, тако да је доњи ток Пиве остајао без воде у периоду мировања сва три агрегата, а при уласку у погон сва три агрегата, често се генеришу врло нагли и недопуштени нестационарни таласи.

Обрадио:

Мр Бошко Богетић

СТРАНИ СТУДЕНТИ ЕЛЕКТРОТЕХНИКЕ У ЕПЦГ

Први сусрет са енергетским објектима

У организацији међународне асоцијације за размјену студената технике (International Association Exchange students for technical experience - IAESTE) у Црној Гори борави група студената са техничких факултета из више земаља свијета.

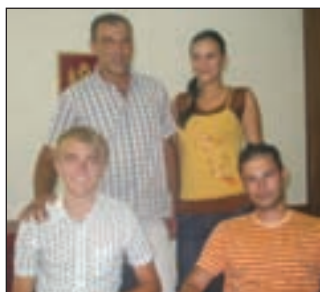
Јоанис Гларос (Ioannis Glaros), студент четврте године Политехничког факултета - електроенергетски смјер Универзитета "Аристотел" у Солуну (Electrical engineering of Aristotel university of Thessaloniki - Polytechnical) и **Мортен Лерхе** (Morten Lerche), такође студент четврте године Електротехничког факултета Техничког универзитета Данске у Копенхагену - (Technical university of Denmark), студијски боравак у нашој земљи, у којој ће провести шест недеља, углавном су испунили посјетима објеката Електропривреде Црне Горе, од чега су највише времена провели у Електропреносу Подгорица.

Са намјером да се на лицу мјеста упознају са радом и функционисањем осталих дјелова ЕПЦГ, што ће им бити драгоцјено искуство на студијама, а касније и у професији за коју се школују, они су 1. јула посјетили и Дирекцију Друштва у Никшићу, када су, краћим задржавањем у Центру за односе са јавношћу, били и наши гости.

Ово је, како су нам рекли, био њихов први сусрет не само са Црном Гором, него и са Електро-

привредом, јер у својим земљама, иако студирају електротехнику, још нијесу имали прилику да обиђу неки значајан електропривредни објекат.

То им је омогућено тек када су дошли овдје, што их је, како су истакли, обрадовало и стручно заинтриговало, али и пробудило њихову љубопит-

Студенти са преводиоцима

љивост. Прво су посјетили постројења Електропреноса гдје су упознати са системом контроле и мјерења у трафостаницама, у којима су, како истичу, наишли на велико разумијевање радника, које им је помогло да се опусте и осјећају угодно. Пошто им је омогућено да слободно питају све што их је интересовало у вези са процесима у преносним линијама, о чему су, из прве руке, добили информације, искористили су прилику и да провере оно што су теоријски учили о функционисању једног од битних дјелова електроенергетског система.

Прво су посјетили постројења Електропреноса гдје су упознати са системом контроле и мјерења у трафостаницама, у којима су, како истичу, наишли на вели-

Међутим, поред техничких информација они су, како у Електропривреди, тако и ван ње, у сусретима са бројним нашим грађанима, упознати са историјом и менталитетом овог народа, о коме су стекли лијепо мишљење. Импресионирала их је толика ширина и топлина душе, да су у једном тренутку спонтано ускликнули како им је необично драго што бораве у једној малој земљи са тако великим срцем.

Иначе, смјештени су у приватном смјештају код једне подгоричке породице, са још пет колега пристиглих са разних страна свијета, са којима, како су нам објаснили, мада различитих идеја и размишљања, ипак дијеле исти циљ.

Лијепе утиске које су стекли током свог троне-дјељног боравка у Црној Гори употпуниће, како су казали, посјетом њеним гласовитим природним драгуљима - кањону Таре и Приморју, а у плану им је и обилазак њене древне престонице Цетиња. Стога смо им и сугерисали да поред бројних цетињских музеја и знаменитости у којима се огледа црногорска историја посјете и Музеј ЕПЦГ, гдје ће стећи цјеловитију слику о техничкој култури и традицији овог народа, што су они радо прихватили.

У разговору са гостима из Грке и Данске драгоцјену помоћ су нам пружили **Марија Миловић** и **Мирко Бјелица**, професори италијанског, односно енглеског језика запослени у ЕПЦГ.

И.З.

СЈЕЋАЊЕ

МИРОСЛАВ - БРКСИ ВУЈОВИЋ

Сурова стварност нас још једном, како то најчешће зна, опомиње на неизвјесност и пролазност свега па и човјека и његовог живота као највеће земаљске вриједности. А по правили, или игре судбине, где апсурда, одлазе најбољи и то изненада. Тако нас је, без најаве, 28. маја 2007. године заувјек напустио дипломирани електро инжењер Мирослав Вујовић, наш драги Бркси.

Немоћни пред недокучивом неминовношћу Божје воље или неразумљивим стицајем земаљских околности, преостају нам само успомене и последњи тренуци испраћаја са ријечима захвалности, утјехе и наде, али, прије свега, казане истине о одлазећем човјеку. Одазивајући се, овом тешком, али часном чину, испред Електропривреде Црне Горе - као и Брксијевих колега, другова и пријатеља, увјерен сам да ће све речено бити недовољно и блиједо у односу на дивни лик и часни животни пут нашег друга Мирослава.

Мирослав Вујовић, или како смо га сви од људске милоште и љубави звали Бркси, родио се 1954. године у Горњим Давидовићима код Билеће. У родној Херцеговини завршио је основну и средњу школу, а од 1973. године животни путеви су га везали и за Црну Гору, гдје је наставио школовање, нашао запослење и формирао узорну породицу. Али никад, ни за тренутак, није заборављао родну грудну и топло огњиште својих родитеља, којима се стално и са нескривеном радошћу враћао.

Електротехнички факултет у Подгорици завршио је 1981. године, а већ наредне запослио се у Електропривреди Црне Горе којој је, посветивши све своје знање и радни елан, остао вјеран до самог краја: прво као приправник, а затим одговорни инжењер у Хидроелектрани "Перућица", па, по потреби процеса рада, у Служби развоја Радне зајед-

нице ЕПЦГ, те 1995. године на пословима комерцијалисте до 2001. Са новом 2002. годином преузео је одговорни посао главног инжењера за заштиту на раду и животну средину у Сектору, односно Функционалној цјелини Производња.

Ова његова биографија говори довољно сама за себе, јер стручне, одговорне и разнорodne послове је могао да обавља само систему потпуно одан човјек. А о његовом успјешном раду најбоље говори туга колега са посла, као и сарадника и пословних партнера са којима је овај дивни човјек увијек, више од официјелног, знао да успостави однос. Људи једноставно не вјерују. Зато је била

примијетна невјерица да се то Брксију могло десити: са посла право у неповрат. Његово мјесто као човјека и стручњака тешко ћемо надокнадити.

Бркси ће трајно у радној и свим животним срединама бити упамћен као скроман, тих, али и разборит човјек кад су то околности захтијевале. Живео је од свога рада, по 10 Божјих заповијести и са израженим животним напором да ником ничим не досади, да му што туђе не прионе, да не пође странпутицом. Није подносио дволичност и неправду. Волио је ријеч да чује и да говори. Али пуну, језгровиту и смислену. Волио је свој посао и у њему као и својој породици налазио животни смисао. Заиста, за њега се може рећи да им се био предао без остатка.

Пуно искрених пријатеља ће га се доживотно сјећати.

Лука Јовановић

IN MEMORIAM

ЉУБОМИР Н. ВУЧИНИЋ

У Никшићу је 12. јула у саобраћајној несрећи изгубио живот Љубомир Ников Вучинић, радник ХЕ "Перућица".

Љубомир Н. Вучинић рођен је 1950. године у Орлини код Никшића. Након завршетка основне и средње школе свој урођени таленат и смисао за естетско и модерно успјешно је демонстрирао кроз занатско умијеће за које је био природно надарен. Сплет животних околности и жеља за новим изазовима довели су га, најприје у Монтекс, а затим и у ЕПЦГ, односно ХЕ "Перућица", гдје је 1995. године засновао радни однос.

У име радника "Перућице" од Љуба се,

пред капелом на градском гробљу у Никшићу, опростио директор Шћепан Шундић који је, поред осталог, рекао да је Љубо, од првог дана свог рада у ХЕ "Перућица" стекао наклоност својих колега и сарадника. Доласком у нову средину он је донио својеврсну дозу, само њему својственог менталног komodитета и схватања неоптерећеног стереотипима. Свој посао обављао је професионално, стручно и у мјери како је најбоље ваљало и требало. Изнад свега волио је дружење са људима, чему је посвећивао много времена. Био је један од никшићких боема, добричина и кавалера којих ће се његови суграђани увијек радо сјећати. То најбоље знају сви они који су имали среће и прилике да се са њим друже.

Љубо Ников Вучинић сахрањен је 14. јула на гробљу у родној Орлини, гдје се од свог брата, који је, игром зле судбине, отворио незащићену породичну рану, опростио Бранко - Толе Вучинић, радник Дирекције ЕПЦГ.

И.З.

На основу чл. 35 став (2) тачка 1) Закона о привредним друштвима ("Сл. лист РЦГ" бр. 6/02) и чл. 32 став 2. алинеја 1. Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић, У редовна Скупштина акционара Друштва 29.06.2007. године донијела је

ИЗМЈЕНЕ

Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић

Члан 1.

У чл. 21. Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић донијетог 24.12.2004. и 27.06.2006. године број: "905.380.271,93" замјењује се бројем "991.884.418,73".

Члан 2.

У чл. 22. број: "103.955.573" замјењује се бројем: "113.887.961".

Члан 3.

Ове измјене ступају на снагу даном доношења а објавиће се у информативном Листу Друштва.

Број: 10-00-12203

Никшић, 29.06.2007. године

ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋИ СКУПШТИНЕ

Срђан Ковачевић, дипл.ел.инж.

На основу члана 6, 7, 10. и 48. став (2) Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић, Одбор директора Друштва на XXI сједници одржаној 11. 07. 2007.године донио је

ОДЛУКУ

о измјени и допуни одлуке о садржини и изгледу печата и штамбиља Електропривреде Црне Горе АД Никшић

Члан 1.

У Одлуци о садржини и изгледу печата и штамбиља Електропривреде Црне Горе АД Никшић број: 1001-8696 од 11.07.2005. године у члану 2. став (2) ријечи: »пречника 35 мм, односно 32 мм« замјењују се ријечима: »пречника 37 мм, односно 34 мм«.

Члан 2.

У члану 3. став (2) ријечи: »димензија 60 x 25 мм« замјењују се ријечима: »димензија 63 x 27 мм«.
У ставу (3): »димензија 65 x 25 мм« замјењују се ријечима: »67 x 27 мм«

Члан 3.

У члану 4. став (2) ријечи: »пречника 35 мм, односно 32 мм« замјењују се ријечима: »пречника 37 мм, односно 34 мм«.

Члан 4.

У члану 5. став (2) ријечи: »димензија 60 x 25 мм« замјењују се ријечима:

»димензија 63 x 27 мм«.

У ставу (3): »димензија 65 x 25 мм« замјењују се ријечима: »67 x 27 мм«

Члан 5.

У члану 6. став (1) ријечи »Директор Дирекције Друштва« замјењују се ријечима: »Помоћник извршног директора за Дирекцију Друштва«

Члан 6.

У члану 15. став (2) ријечи »Директор Дирекције Друштва« замјењују се ријечима: »Помоћник извршног директора за Дирекцију Друштва«.

Члан 7.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана доношења.

Број: 10-00-1316

Никшић, 11. 07. 2007. год.

ПРЕДСЈЕДНИК,

Др Радомир Миловић, дипл.ел.инж.

На основу члана 48 Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић, у складу са чланом 34. и 36. и чланом 39 Појединачног колективног уговора, Одбор директора Друштва на XXI сједници одржаној дана 11.07.2007. године, донио је

ПРАВИЛНИК

о посебним мјерилима за утврђивање радног доприноса запослених у ФЦ Снабдијевање и организационим јединицама Снабдијевања

Члан 1.

Овим Правилником се утврђује радни допринос запослених у обрачунском периоду из основа оствареног степена наплате електричне енергије, на основу чега се умањује односно увећава укупан нето платни фонд запослених у ФЦ Снабдијевање и организационим јединицама снабдијевања.

Члан 2.

Допринос у остварењу степена наплате електричне енергије изражава се у виду коефицијента оствареног доприноса а утврђује се на основу односа:
- Оствареног степена наплате и
- Планираног степена наплате

Члан 3

Остварени степен наплате чини однос наплаћене и фактурисане електричне енергије, код дистрибутивних потрошача, за период за који се утврђује допринос. За обрачун мјесечног степена наплате узима се однос наплате текућег мјесеца и укупно фактурисаног износа електричне енергије у претходном мјесецу.

Планирани степен наплате код дистрибутивних потрошача утврђује се Бизнис планом ФЦ Снабдијевање и Планом наплате, на основу планираног износа фактурисане електричне енергије и степена наплате утврђеног Пословном политиком Друштва.

Члан 4.

Планирани и остварени степени наплате изражавају се у процентима на

мјесечном нивоу.

Обрачун радног доприноса утврђује се на бази остварења наплате, на основу коефицијента оствареног степена наплате у мјесецу за који се врши обрачун зараде.

Члан 5.

Радни допринос запослених и шефова у јединицама ФЦ Снабдијевања, утврђује се:
- До 5% мање оствареног степена наплате у односу на планирани, нема умањења радног доприноса односно нето платног фонда.
- Од 5%-7% мање оствареног степена наплате у односу на планирани, платни фонд организационе јединице се умањује за 2,5% а зарада шефа организационе јединице за 10%.
- Од 7%-10% мање оствареног степена наплате у односу на планирани, платни фонд организационе јединице се умањује за 5% а зарада шефа организационе јединице за 15% и евидентира му се 1 казнени поен.
- Преко 10% мање оствареног степена наплате у односу на планирани, платни фонд организационе јединице се умањује се за 10% а зарада шефа организационе јединице за 20% и евидентирају му се 2 казнена поена.

Члан 6

На сваких 1% више оствареног степена наплате у односу на планирани, нето платни фонд организационе јединице увећава се за 2%, а највише до 20%.

Члан 7

Радни допринос запослених у дирекцији ФЦ Снабдијевања, Директора

ФЦ Снабдијевање и Директора Сектора за наплату, утврђује се зависно од просјечног мјесечног остварења степена наплате:

- До 5% мање оствареног степена наплате у односу на планирани, нема умањења радног доприноса односно нето платног фонда

- Од 5%-7% мање оствареног степена наплате у односу на планирани, платни фонд Дирекције ФЦ се умањује за 2,5% а зарада директора ФЦ и директора Сектора за наплату, за 10% .

- Од 7%-10% мање оствареног степена наплате у односу на планирани, платни фонд Дирекције ФЦ се умањује за 5% а зарада директора ФЦ и директора Сектора за наплату, за 15 % и евидентира им се по 1 казни поен.

- Преко 10% мање оствареног степена наплате у односу на планирани, платни фонд Дирекције ФЦ се умањује за 10% а зарада директора ФЦ и директора Сектора за наплату, за 20 % и евидентирају им се по 2 казна поена.

Члан 8

На сваких 1% више оствареног степена наплате у односу на планирани, нето платни фонд у Дирекцији ФЦ се умањује за 2%, а највише до 20%, изузев зарада које су утврђене посебним одлукама.

Члан 9

На основу оствареног степена наплате и припадајућег нето платног фонда, шеф јединице Снабдијевања, односно директор ФЦ Снабдијевања ће радни допринос запослених, сходно одредбама ПКУ, утврдити појединачно или на нивоу Одјељења, Служби, Сектора у зависности од њиховог доприноса у раду и оствареном степењу наплате.

Члан 10

Утврђивање радног доприноса у складу са члановима 5-8 овог Правилника може се обуставити или измијенити само у случајевима наступања околности које се планом нијесу могле предвидјети и на које запослени у ФЦ Снабдијевање нијесу могли утицати:

- Смањена реализација искључења потрошача у односу на утврђени план дефинисан усвојеном процедуром о искључењима,
- Рестрикције у испоруци електричне енергије и хаварије,
- Друге околности које битно утичу на наплату.

Извршни директор и директор ФЦ Снабдијевање разматрају и оцјењују постојање и оправданост околности из претходног става, у којима се изузима примјена овог Правилника.

Члан 11

Уколико шеф организационе јединице Снабдијевања, односно директор Сектора за наплату забиљеже 5 казних поена, у току текуће године, директор ФЦ Снабдијевање ће покренути поступак за утврђивање њихове одговорности.

Уколико директор ФЦ Снабдијевања забиљежи 5 казних поена, у току текуће године, Извршни директор ће покренути поступак за утврђивање његове одговорности.

Мјесечне извјештаје о наплати електричне енергије, ФЦ Снабдијевање ће доставити Извршном директору ЕПЦГ АД Никшић и Радној групи за утврђивање радног доприноса по основу оствареног степена наплате најкасније до 10-ог у мјесецу за претходни мјесец.

Члан 12

За покретање поступка за утврђивање одговорности због остварених казних поена из члана 5, и 7 овог Правилника одговорни су директор ФЦ Снабдијевања и Извршни директор.

Члан 13

План наплате електричне енергије по мјесецима утврђује се у децембру текуће за наредну годину и саставни је дио овог Правилника.

Члан 14

За примјену овог Правилника одговоран је Извршни директор ЕПЦГ АД Никшић.

Члан 15

Овај Правилник ступа на снагу 8 (осам) дана од дана објављивања у листу ЕПЦГ а примјењује се при обрачуна зарада од јула до и са децембром 2007. године.

Број : 10-00-13170
Никшић, 11. 07. 2007. године

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА,
Др Радомир Миловић, дипл. ел. инж.

На основу члана 48 и 69 Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић, Одбор директора на сједници од 23.07.2007.године донио је

ПРАВИЛНИК

о коришћењу моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката

I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Правилником о коришћењу моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката (у даљем тексту: Правилник) регулишу се: начин коришћења, евиденција, одржавање, паркирање и друга питања која се односе на моторна возила, грађевинске машине и пловне објекте Електропривреде Црне Горе АД Никшић (у даљем тексту: Друштво), као и коришћење такси службе, односно других служби јавног превоза и коришћење властитог путничког аутомобила у службене сврхе.

Члан 2.

Моторна возила Друштва су: путничка возила, аутобус, теретна возила и специјална возила.

Грађевинске машине Друштва су: булдожер, утоваривач, рокопач, грејдер, ваљак, агрегат, компресор и др.

Пловни објекти Друштва су: бродови, чамци и др.

II НАЧИН КОРИШЋЕЊА МОТОРНИХ ВОЗИЛА, ГРАЂЕВИНСКИХ МАШИНА И ПЛОВНИХ ОБЈЕКТА

Члан 3.

Моторна возила, грађевинске машине и пловни објекти Друштва користе се по правилу, за обављање послова из дјелатности Друштва, а могу се користити само у случају када њихова употреба доводи до бржег, економичнијег и ефикаснијег обављања послова Друштва.

Члан 4.

Путничка возила Друштва могу се користити нарочито за обављање следећих службених послова:

- превоз запослених Друштва на службена путовања у земљи и иностранству;
- набавку, превоз и доставу материјала потребних за обављање процеса рада у Друштву;
- превоз новца, хартија од вриједности и других новчаних и вриједносних докумената;
- достављање позива, докумената и материјала, ако је у питању хитност доставе,
- превоз пословних партнера у оквиру обављања службених послова;

- превоз у свим другим случајевима када је за обављање службених послова потребно обезбиједити хитност и благовременост обављања тих послова.

Члан 5.

Путничка возила и аутобус се могу користити и за организован превоз на посао, односно са посла запослених у Друштву, уколико је то економски оправдано.

Члан 6.

Моторна возила, грађевинске машине и пловни објекти Друштва користе се посредством одговарајућих служби у функционалним цјелинама: Производња, Пренос, Дистрибуција и Снабдијевање (у даљем тексту: функционалне цјелине), Дирекцији Друштва и Електроградње.

Члан 7.

Путничка возила се могу дати на коришћење запосленим на радним мјестима чија природа посла захтијева честа путовања, а у смислу члана 3 .овог Правилника, што ће се утврдити посебном одлуком директора функционалних цјелина, Помоћника Извршног директора за Дирекцију и Директора Електроградње.

Члан 8.

Теретна и специјална возила у Друштву могу се користити за превоз: сировина, алата, прибора, опреме, ситног инвентара, основних средстава и других материјала у вези са обављањем послова Друштва.

Члан 9.

Грађевинске машине користе се, зависно од своје намјене, за послове у оквиру Друштва.

Члан 10.

Пловни објекти Друштва који се налазе на акумулационим језерима користе се за превоз запослених Друштва на посао и са посла, за превоз материјала и за обављање послова који су потребни за одржавање акумулација (одстрањивање наноса, превоз садног материјала за пошумљавање и др).

Члан 11.

Моторна возила, грађевинске машине и пловни објекти могу се користити и за

пружање услуга трећим лицима у складу са одговарајућим актима.

Члан 12.

Изузетно коришћење моторних возила може се одобрити:
- у случају болести запосленог, односно члана његове породице за превоз до здравствене установе, ако је то оправдано због карактера болести и хитности;
- у случају смрти запосленог или члана његове породице за превоз до мјеста сахране и
- у другим оправданим случајевима који се процјењују према насталој потреби.

Члан 13

Коришћење моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката одобравају директори функционалних цјелина, Помоћник Извршног директора за Дирекцију, Директор Електроградње, односно лице које они овласте.

Члан 14.

За свако коришћење моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката, обавезно је издавање путног, радног и налога за пловидбу на прописаним образцима.

Члан 15.

Налог из члана 14 овог Правилника издаје лице које у ту сврху овласте директори функционалних цјелина, Помоћник Извршног директора за Дирекцију и Директор Електроградње.

Члан 16.

Возач моторног возила, руковалац грађевинске машине и пловног објекта, дужан је да најкасније у року од 3 дана од дана обављеног посла оправда употребу тог средства на прописаном образцу.

Члан 17.

Коришћење, односно употреба моторног возила, грађевинске машине и пловног објекта може се обавити и без налога у изузетно хитним случајевима и то:
- пожара на објектима и других елементарних непогода;
- хаварије на производним и другим постројењима;
- тежих повреда на раду и обољења запослених и другим ванредним околностима.
Употреба моторног возила, грађевинске машине и пловног објекта без налога у наведеним случајевима мора се правдати прописаним налогом, по завршетку обављеног посла.

Члан 18.

Лице које користи моторно возило, грађевинску машину и пловни објекат без прописаног налога и одобрења, изузев у случајевима наведеним у члану 17. овог Правилника чине повреду радне обавезе.

III ЕВИДЕНЦИЈА КОРИШЋЕЊА МОТОРНИХ ВОЗИЛА, ГРАЂЕВИНСКИХ МАШИНА И ПЛОВНИХ ОБЈЕКТА

Члан 19.

Сваки возач моторног возила, руковалац грађевинске машине и пловног објекта дужан је да води евиденцију о кретању, односно раду моторног возила, грађевинске машине и пловног објекта на прописаном образцу.

Члан 20.

Одговорно лице које организује послове коришћења моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката води укупну евиденцију у циљу рационалнијег и ефикаснијег коришћења наведених средстава и на основу тога подноси мјесечне извјештаје директору Функционалне цјелине, Помоћнику Извршног директора за Дирекцију и Директору Електроградње.

IV ОДРЖАВАЊЕ МОТОРНИХ ВОЗИЛА, ГРАЂЕВИНСКИХ МАШИНА И ПЛОВНИХ ОБЈЕКТА

Члан 21.

Одговорно лице у јединици у којој се организује начин коришћења моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката, дужан је да организује и контролише спровођење режима техничког одржавања према прописаном периоду, као и спровођење текућих поправки према указаној потреби и на основу конкретних услова експлоатације.

Члан 22.

Возач моторног возила, руковалац грађевинске машине и пловног објекта дужан је да надлежном одговорном лицу пријави сваку уочену промјену на моторном возилу, грађевинској машини и пловном објекту, у циљу благовременог спровођења текућих оправки.

Надлежно одговорно лице је дужно да моторно возило, грађевинску машину и пловни објекат упути на сервисирање, односно оправку, на основу пређених километара или часова рада – зависно од техничког упуства, као и да евидентира обављено сервисирање, односно оправку.

Члан 23.

Одржавање техничке исправности моторних возила, грађевинских машина и

пловних објеката обавља се у радионицама друштва или сервисима и радионицама трећих лица, које су специјализоване за одговарајућу врсту оправки и сервиса, када је то неопходно.

V ПАРКИРАЊЕ МОТОРНИХ ВОЗИЛА, ГРАЂЕВИНСКИХ МАШИНА И ПЛОВНИХ ОБЈЕКТА

Члан 24.

Возач, односно руковалац моторног возила, грађевинске машине и пловног објекта дужан је да по завршетку обављеног посла паркира моторно возило, грађевинску машину и пловни објекат на мјесту одређеном за паркирање и да остави кључеве на одговарајуће мјесто да би били доступни одговорном лицу.

Члан 25

Лица задужена возилима- професионални возачи и лица којима су дата на коришћење путничка возила у смислу члана 7 овог Правилника, након истека обављеног посла дужни су да возило паркирају на означеном паркингу који ће бити прецизно означен одговарајућом процедуром, односно одлуком од стране директора Функционалне цјелине, Помоћника Извршног директора за Дирекцију и Директора Електроградње.

VI КОРИШЋЕЊЕ ТАКСИ СЛУЖБИ И ДРУГИХ СЛУЖБИ ЈАВНОГ ПРЕВОЗА

Члан 26

Коришћење такси службе и других служби јавног превоза, за службене послове, може се вршити у свим случајевима када је то коришћење рационалније и ефикасније од коришћења путничких возила Друштва.

На одобрење превоза, у смислу става 1. овог члана, обрачун, евиденцију, накнаду трошкова и др. сходно се примјењују одредбе овог Правилника.

VII КОРИШЋЕЊЕ ВЛАСТИТОГ ПУТНИЧКОГ АУТОМОБИЛА У ПУТНИЧКЕ СВРХЕ

Члан 27.

Коришћење властитог путничког аутомобила у службене сврхе, односно за службена путовања или рад на терену, у вези дјелатности Друштва, може бити само у случају када средствима јавног саобраћаја или путничким возилима Друштва није могуће рационално обавити службени пут и када је то економски оправдано. Одобрење из става 1 овог члана даје директор Функционалне цјелине, Помоћник Извршног директора за Дирекцију, Директор Електроградње, односно лице које они овласте.

Члан 28.

По завршетку службеног пута, обављеног властитим путничким аутомобилом, лице које је тај пут обавило дужно је да поднесе обрачун превозних трошкова на образцу путног налога.

Члан 29.

Друштво није дужно да накнади трошкове квара аутомобила, поправке због саобраћајног удеса и сличне трошкове лица које је користило свој аутомобил у службене сврхе.

VIII ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 30.

Након ступања на снагу овог Правилника, Функционалне цјелине, Дирекција Друштва и Електроградња дужне су да усагласе начин коришћења, евиденцију коришћења, одржавање и паркирање моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката са одговарајућим одредбама овог Правилника. Функционалне цјелине, Дирекција Друштва и Електроградња, такође су дужне да путем процедуре, односно упутстава конкретизују и прецизирају питања која се односе нарочито на: норматив потрошње горива и мазива моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката, начин снабдијевања погонским горивом, регистрацију моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката и др., у року од 1 мјесеца од дана ступања на снагу овог Правилника.

Члан 31.

Даном ступања на снагу овог Правилника престаје да важи Правилник о коришћењу и одржавању моторних возила, грађевинских машина и пловних објеката и утврђивању норматива утрошка горива и мазива, објављен у листу ЕПЦГ од 13. јанура 1993 године.

Члан 32.

Овај Правилник ступа на снагу осмог дана од дана његовог објављивања у информативном листу Друштва.

Никшић, јуна 2007. године
Број: 10-00-13171

ПРЕДСЈЕДНИК
ОДБОРА ДИРЕКТОРА
Др Радомир Миловић

